

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

14 мая

2004 г.

№20/4257

АНОНС!

Набліжаецца 60-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 60-годдзе Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Установа «Літаратура і Мастацтва» падрыхтавала да выдання кнігу «Наша Перамога». Заказы на яе прымаюцца па тэлефоне : 284-66-71

Натхненне ў чатыры рукі

Працуючы над вобразам народнага паэта, скульптары імкнуліся пераадолець пэўныя і ўжо досыць устойлівыя стэрэатыпы айчыннай Купаліаны. Ім было цікава ўявіць і паказаць яшчэ маладога класіка ў той перыяд яго жыцця, што быў асабліва плённы для творчасці.

СТАР.

10

Уся краіна — на марках

Нядаўна выдавецкі цэнтр «Марка» рэспубліканскага аб'яднання «Белпошта» святкаваў 10 год з дня выхаду ў свет першай беларускай паштовай маркі. Свята праходзіла ў Нацыянальным мастацкім музеі. З гэтай нагоды была праведзена выстава, на якой выдавецкі цэнтр прадставіў глядачам не толькі сваю прадукцыю, але і арыгінал-макеты паштовых марак.

СТАР.

12

"Салаўінімі куткамі" называюць у народзе тыя мясціны, у якіх нараджаюцца і

дар Чэрня і Віктар Шніп. Сёння тут жывуць пісьменнікі Міхась Курыла і Валянціна Гіруць-Русакевіч. Яны ж і спрыяюць, каб крынічка творчасці ніколі не перасыхала. З іх дапамогай дзейнічае літаратурна-мастацкае аб'яднанне "Руць", якому ў 1997 годзе было нададзена ганаровае званне "народнае", дарэчы, адзінаму ў Беларусі. Яно штогод праводзіць раённы конкурс "Маладыя галасы". Мэта яго: выяўленне і падтрымка юных талентаў, садзейнічанне духоўнаму і культурнаму развіццю падлеткаў і моладзі, прапаганда лепшых літаратурных твораў. На творчае спаборніцтва запрашаюцца асобы ва ўзросце ад 7 да 18 гадоў.

таксама паэт, які піша для дзяцей, Уладзімір Мацвееў. Яны прывезлі ў падарунак свае кнігі, кнігі беларускіх пісьменнікаў. Трэба было бачыць, як святліліся вочы ў пераможцаў конкурсу, як узнёсла яны чыталі свае творы. Іх віншавалі, уручалі дыпламы і памятныя падарункі мінскія госці. Вялі сустрэчу кіраўнік аб'яднання "Руць" Надзея Матвеева і Валянціна Гіруць-Русакевіч. А пераможцамі конкурсу сталі 9 вучняў ад 2 да 11 класаў — з Валожына, Івянца, Пяршай, Падбярэжжа. Сярод іх — Марыя Кужоўнік, Валерыя Саўлевіч, Ганна Баравая, Насця Садоўская, Павел Грынкевіч, Святлана Чэрнік. Самымі юнымі паэтамі і празаікамі

Яшчэ адзін «салаўіны куток»

канцэнтруюцца літаратурныя таленты. На Міншчыне даўно прызнаны "салаўінімі" суседнія Уздзенскі і Стаўбцоўскі раёны. Падобна, што на гэты пазычаны вобраз прэтэндуе і яшчэ адзін сусед вышэйназваных раёнаў — Валожыншчына. І нездарма — побач пазычаны Налібоцка пушча, багатая літаратурнай гісторыяй. На валожынскай зямлі, у Лоску, друкаваў свае кнігі Сымон Будны, у мястэчку Вішнева — пахаваны. Разам з ім ляжаць старэйшыны беларускай літаратуры Канстанцця Буйло і Пятро Бітэль. З Валожыншчыны пачыналі свой шлях паэты Хве-

Сёлета ў канцы красавіка падводзілі вынікі конкурсу на наступных намінацыях: "Пераможным набатам гучыць сорак пята", "Зямля Валожынская, родная зямля", "Падары мне іскрынку шчасця", "Смех — не грэх", "Празаічныя замалёўкі, казкі". У памяшканні раённай бібліятэкі сабралася каля 50 юных творцаў. З імі прыехалі іх настаўнікі. У госці завіталі пісьменнікі з Мінска, супрацоўнікі рэдакцыяна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва", лаўрэат Дзяржаўнай прэміі РБ, празаік Уладзімір Саламаха, паэты Алесь Бадак і Яўген Хвалеі, а

сталі трэцякласнік з Валожынскай СШ № 1 Максім Салопчанка і другакласніца з гімназіі Валожына Дар'я Гедроіц. Пераможцы возьмуць удзел у абласным злёце "Юныя таленты Міншчыны".

Сустрэча выпілася ў сапраўднае свята. Гучалі пажаданні, вершы, песні, ліліся музыка. І калі ў прыродзе вось-вось заспяваюць майскія салаўі, то на Валожыншчыне яны спяваюць круглы год. Салаўі тыя — юныя паэты і празаікі.

Аўген ХВАЛЯ-ЗАНЕМАНСКІ

Сустрэкала Быхаўшчына

Па запрашэнні Быхаўскай цэнтральнай бібліятэкі ў раённым Доме культуры адбылася творчая сустрэча з пісьменнікам-земляком, намеснікам галоўнага рэдактара часопіса "Нёман", старшынёю секцыі літаратуры для дзяцей СБП Міхасём Пазняковым. У зале была разгорнута выстаўка ягоных кніжак і часопісных публікацый. На сустрэчу з мінскім госцем сабраліся работнікі бібліятэкі горада і раёна, настаўнікі, служачыя раённых устаноў, старшакласнікі. Узнёслае ўступнае слова пра М. Пазнякова як пісьменніка, навукоўца, перакладчыка сказала бібліятэкар Аксана Дрозд. Выступілі і цёпла віталі яго на роднай зямлі таксама прадстаўнікі раённай улады і галоўны рэдактар мясцовай газеты "Маяк Прыдняпроўя" Мікола Леўчанка.

З вялікай цікавасцю прысутныя слухалі самога Міхася Пазнякова, які раскажаў пра жыццёвы і творчы шлях, пра літаратурны працэс у рэспубліцы, працягваю шматлікія вершы, адказаў на пытанні.

Затым літаратурнае свята перамясцілася ў вёску Глухі, дзе ў мясцовай СШ вучыўся пісьменнік. У актавай зале школы госця віталі і зацікаўлена слухалі ягоныя землякі — вучні, настаўнікі, жыхары. М. Пазнякоў падарыў роднай шко-

ле бібліятэчку сваіх кніг. Многія ўдзельнікі сустрэч атрымалі з рук вядомага земляка яго кнігі з аўтаграфам.

А закончылася свята ў бацькоўскай хаце пісьменніка ў суседняй вёсцы Заброддзе.

П. КУЗЬМІЧОЎ

На малой радзіме

Нядаўна Шаркаўшчынская сярэдняя школа № 1, што на Віцебшчыне, гасцінна расчыніла дзверы для галоўнага рэдактара Рэспубліканскага выдавецкага ўнітарнага прадпрыемства "Мастацкая літаратура" Віктара Праўдзіна.

На сустрэчу ў школьнай тэатральнай гасцёўні сабраліся вучні і бацькі. Цёплая атмосфера, утульная абстаноўка, ціхая лірычная музыка — усё гэта стварала ўзнёслы настрой. Прыемнай нечаканасцю для пісьменніка была падрыхтаваная вучнямі выстава яго твораў, а на стэндзе пад назвай "На скрыжаваннях жыцця" былі змешчаны фотаздымкі ад маленства да сённяшняга дня. Віктар Аляксандравіч раскажаў пра сваю дзейнасць на літаратурнай ніве, прапанавалі апошнюю кнігу, ведаючы, што папярэднія землякамі ўжо прачытаныя...

Кацярына СОСНА

Пад небам Непала і Беларусі

Алан Рану — так завуць гэтага жывапісца, продкі якога родам з горнага Непала. А жыве ён зараз у падмаскоўным Сергіевым Пасадзе. Нарадзіўся ў 1958 годзе ў Маскве. Сярэдняю школу закончыў у Таліне. Атрымаў вышэйшую адукацыю на біялагічным факультэце Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ламаносава. Шмат падарожнічаў па Сярэдняй Азіі, Паміры, Цянь-Шані і, вядома ж, не раз бываў у родным Непале. Адсюль і назвы карцін: "Па шляху ў Тыбет", "Палёт у гарах", "Восень у Гімалаях", "Дах свету", "Выток дзвюх рэк", "Кветка паўднёвага лесу"... Вывучаў тыбецка-мангольскі жывапіс і персідскую мініяцюру. Алан Рану браў удзел у многіх групавых выставах у Маскве, Санкт-Пецярбургу, Эстоніі, Паўднёвай Афрыцы, Швейцарыі. Свае персанальныя выставы ладзіў у Цэнтральным Доме мастака ў Маскве, Музеі этнаграфіі ў Санкт-Пецярбургу.

На адкрыцці выставы мастака, ў Мінску, у Мастацкай галерэі "Універсітэт культуры" (Палац Рэспублікі), прысутнічалі Намеснік міністра культуры РБ В. Гедроіц, загадчык кафедры Мінскага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры Г. Шаўра, пасол у Расіі і Беларусі Каралеўства Непал Махайла Упендра, які, дарэчы, скончыў наш БНТУ, сам Алан Рану. Усе гаварылі добрыя словы пра карціны госця Беларусі. А сам ён з захапленнем выказваўся пра наш край. Нечаканым для ўсіх прысутных было паведамленне, што выстава прысвячаецца... Новаму году: з 14 красавіка ён пачаўся ў Непале.

Янка РАГОЗ

Святкавалі разам!

23 красавіка ў Турэцкай Рэспубліцы адзначылі адразу два святы: Дзень нацыянальнага Суверэнітэту і Дзень дзяцей. Безу-

моўна, далёка не ўсім беларусам можа пашанцаваць прысутнічаць на святкаваннях у Турцыі, але тыя, хто прыйшоў у гэты дзень ў сталічны Дом дружбы, змаглі далучыцца да свята і адчуць радасны настрой людзей гэтай далёкай і прывабнай краіны.

Удзельнікамі і гасцямі імпрэзы былі: навучэнцы Педагагічнага дзяржаўнага каледжа №1 горада Мінска, іх выкладчыкі, студэнты Лінгвістычнага ўніверсітэта, якія вывучаюць турэцкую мову, ды ўсе тыя, каго цікавіць культура гэтай краіны. Вітаў гасцей Алі Вурал Актэма, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Турэцкай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь. Ён павіншаваў прысутных з днём нараджэння турэцкага парламента і між іншым адзначыў, што на яго радзіме ў гэты дзень ў святочных мерапрыемствах заўсёды бяруць актыўны ўдзел дзеці...

Але на вечарыне можна было пачуць не толькі галасы і мову турэцкіх дзяцей. Навучэнцы Педагагічнага каледжа распавядалі па-беларуску пра Турцыю, чыталі вершы беларускіх паэтаў. А іх выкладчыца і вядучая імпрэзы Валянціна Раманцэвіч, якая з'яўляецца членам Рады таварыства "Беларусь-Турцыя", адзначыла, што "вельмі часта самыя таемныя пачуцці лепш за ўсё выяўляюцца праз вершы, песні і танцы" і прадставіла прысутным вучняў школы №83, якія ўдзельнічалі ў складзе харэаграфічнага гурта ў міжнародным фестывалі ў Турцыі.

Прыемна былі здзіўлены турэцкія сябры, калі пачулі, як добра і выразна беларускія навучэнцы чытаюць вершы на турэцкай мове, да таго ж многія творы напісаны самастойна імі самімі!

Вольга Матвеева, Алесь Дзятлава і Аляксандр Стэльмах прапанавалі ўвазе прысутных цікавую інфармацыю пра Турцыю. Так, напрыклад, яны ўгадалі, што гэта краіна падарыла чалавецтву першую ў свеце Дэкларацыю правоў чалавека (1463 год), што ў XII стагоддзі там з'явілася страхоўка для гандляроў, што вішня мае менавіта "турэцкае паходжанне", а на гары Арарат знайшоў прытулак біблейскі Ноеў каўчэг...

Як ні адно свята не абходзіцца без музыкі, так і гэты вечар парадаваў гасцей вясёлымі турэцкімі танцамі і спевамі.

Святкавала разам Эльвіра ІСТАМЯНОК

Ушанавалі памяць

Адзначыць 100-гадовы юбілей выдатнага беларускага паэта Паўлюка Труса і ўшанаваць памяць 25-гадовага класіка 6 мая на Вайсковых могілках у Мінску сабраліся пісьменнікі, прадстаўнікі перыядычных выданняў, музейшчыкі.

Са словам пра "беларускага Ясенына" выступіў намеснік старшыні СБП Эдуард Акулін, які, працываўшы радкі з паэмы "Дзесяты падмурак", назваў іх лірычнай асновай падмурка сучаснай айчынай паэзіі...

Сваімі думкамі пра жыццёвы і творчы лёс Паўлюка Труса падзяліліся таксама паэт Васіль Жуковіч, дырэктар Нацыянальнага музея-архіва Ганна Запартыка, навуковец Міхась Кенька.

Янак

Фота А. ПАТАПЕНКІ

Бо залягаюць хвалепадобна...

Вучоныя Інстытута праблем выкарыстання прыродных рэсурсаў і экалогіі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі распрацавалі перспектывную тэхналогію здабычы торфу, якая дазваляе больш эфектыўна выкарыстоўваць месцазнаходжанне карысных выкапняў. Зараз, пасля выпрацоўкі ўчастка, на ім павінен заставацца слой торфу таўшчыняй у паўметра. Такі ўчастак перадаецца затым у сельскую гаспадарку ці зноў забалоцьваецца. Але пласты залягаюць хвалепадобна, і каля паловы каштоўнага прадукта застаецца ў зямлі. Традыцыйны метады здабычы гэтага віду паліва прадугледжвае нарэзка буйной фрэйзай кавалкаў пэўнага памеру і потым іх сушку на паветры. Паколькі прычэпная фрэйза рухаецца ўслед за трактарам, яна зразае ўзгорачкі, а ў паглыбленнях торф застаецца некранутым.

Спецыялісты інстытута прапанавалі пасля заканчэння здабычы фрэйзерным спосабам даставаць рэшткі торфу экскаватарам, вывазіць іх на адкрытыя пляцоўкі і высылаць для сушкі. З гэтай нагоды спраектаваны і выраблены спецыяльныя агрэгаты і іншае абсталяванне. Тарфяныя месцазнаходжанні займаюць па рэспубліцы 2,9 млн. гектараў з запасам каштоўных выкапняў у 1,5 млрд. тон. З іх выпрацавана толькі 250 млн. тон. Штогод у рэспубліцы здабываецца больш як два мільяны тон торфа. Такі паказчык можа быць на парадак вышэй, але дзеля гэтага неабходна ўкараняць у практыку новыя тэхналогіі і рацыянальнае прыродавыкарыстанне. Пры выкананні дадзеных умоў рэсурс не будзе вычарпаны на працягу сотняў год.

Біясферны рэзерват

Айчынным вучоныя прапанавалі ЮНЕСКА стварыць у Беларусі біясферны рэзерват "Заходняе Палессе". Наданне такога статусу гэтай тэрыторыі будзе міжнародным прызнаннем яе унікальнасці. Заснаваць рэзерват плануецца ў Брэсцкай вобласці на базе заказніка "Прыбужскае Палессе". Ён быў створаны ў 2003 годзе і з'яўляецца незвычайнай тэрыторыяй, дзе сканцэнтраваны дзесяткі рэдкіх як для Беларусі, так і для Еўропы эксістэм. Да прыкладу, толькі тут можна сустрэць вялізныя ядроўцавыя рэдкалесі, брызглінавыя гаі, ільмавыя і ліпавыя лясы. Флора і фаўна запаведніка вельмі разнастайныя. Тут налічваецца 70 відаў жывёл і 30 відаў раслін, якія ўваходзяць у Чырвоную кнігу Беларусі.

І горача, і цёмна?

Вучоныя высветлілі, што на нашай планеце будзе не толькі горача, але і... цёмна. У выніку даследаванняў яны прыйшлі да высновы, што за апошнія гады аб'ём сонечнага святла, які дасягае зямной паверхні, зменшыўся ў сярэднім на 20 працэнтаў. Справа ў тым, што ў атмасферы накопліваецца ўсё больш матэрыялу, які пераламляюць сонечнае святло і спрыяюць стварэнню масіўных аблакаў. Так, паказчыкі 100 станцый назірання сведчаць, што ў атмасферы знаходзіцца ў два разы больш сажы, чым меркавалася раней.

"Глобальнае пацяжненне", як называюць гэтую з'яву вучоныя, прадстаўляе сур'ёзную пагрозу ўсяму жывому на Зямлі. Паводле іх даследаванняў, самымі першымі на гэта адрагуецца расліны, у якіх парушыцца працэс фотасінтэзу. А калі згінюць расліны, не пазбегнуць пагібелі і жывёлам.

У базе інавацый

Еўрапейскім патэнтам пацверджана унікальнасць распрацаванай айчыннымі вучонымі ўстаноўкі для перапрацоўкі шкодных адходаў. Дакумент, які ахоўвае вынаходку як інтэлектуальную ўласнасць, атрыманы Інстытутам малекулярнай і атамнай фізікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Распрацаванае абсталяванне здольна вырашыць праблему утылізацыі адходаў, якія прадстаўляюць пагрозу для навакольнага асяроддзя і чалавека. За гадзіну ўстаноўка пры дапамозе плазмы з тэмпературай да дзясці тысяч градусаў перапрацоўвае каля ста кілаграмаў таксічных матэрыялаў. Дапаўняе абсталяванне спецыяльны аўтаматызаваны комплекс. Ён забяспечвае кантроль тэхналагічнага рэжыму аб'яшчоджвання, а таксама яго экалагічную бяспеку.

Уладанне патэнтам яшчэ дазволіць знайсці партнёра для прамысловага ўкаранення распрацоўкі, паколькі яна ўносіцца ў еўрапейскую базу інавацый, да якой маюць доступ толькі патэнцыйныя інвестары.

Без болю. Зубнога

"Опціма" — так называецца лазерная ўстаноўка для стаматалагічных лячэбных работ стварылі беларускія вучоныя. Зараз яна праходзіць выпрабаванне ў Рэспубліканскай клінічнай стаматалагічнай паліклініцы. Трэба адзначыць, што ўжо зроблена 30 аперацый. Асноўным прыярытэтам "Опцімы" з'яўляецца тое, што яна мае тры доўгія хвалі. А гэта значыць, што выкарыстоўвацца можа даволі шырока, у тым ліку ў сківічна-тваравай хірургіі, артапедычнай і тэрапеўтычнай стаматалогіі. Галоўны пазаштатны спецыяліст Міністэрства аховы здароўя па лазерных тэхналогіях, прафесар Ілля Ляндрэс упэўнены, што апарат вытрымае выпрабаванні пасляхова і ў выніку мы атрымаем бяскрыўныя аперацыі з бактэрыцыдным эфектам, паскоранае і больш якаснае загойванне ран. Ды і наогул лячэнне карыеса, а таксама выдаленне зубнога камяню перастануць выклікаць у пацыентаў жах.

"Айбаліт" —

у медуніверсітэце

Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт першым сярод вышэйшых навучальных устаноў СНД адмовіўся ад правядзення даследаў над жывёламі. Зараз рэакцыя на болевы шок, а таксама метады правядзення разнастайных аперацый студэнты-медыкі вывучаюць пры дапамозе віртуальных камп'ютэрных праграм. Неабходнае для гэтага абсталяванне ўніверсітэту перадалі міжнародныя арганізацыі, якія займаюцца аховай жывёл. Студэнты стварылі пры ўніверсітэце ветэрынарную лячэбніцу пад назвай "Айбаліт", дзе пад кіраўніцтвам сваіх настаўнікаў лечачы і нават пры неабходнасці робяць аперацыі братам нашым меншых, якіх прывозяць сюды мінчане.

Ачысцім ад жалеза

Нетрадыцыйны спосаб ачысткі падземных вод ад жалеза прапануюць вучоныя Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта. У якасці фільтруючага матэрыялу яны выкарыстоўваюць бактэрыі, якія могуць ўвабраць жалеза. Справа ў тым, што слой біямасы з арганізмаў здольны выдзяляць з вады да 98 — 99 працэнтаў металу. А перавага выкарыстання бактэрыяў заключаецца ў тым, што яны

дазваляюць павялічваць хуткасць працэсу фільтрацыі. Калі выкарыстоўваць новую тэхналогію пры будоўлі і эксплуатацыі станцый абезжалезвання, дык іх кошт знізіцца ў паўтара-два разы, дзякуючы адсутнасці расходных матэрыялаў. Так, у працэсе працы слой біямасы не патрабуе замены, больш за тое, ён павялічваецца. Таму лішкі могуць быць выкарыстаны для загрузкі іншых фільтраў.

У праекце — лясы

Новую інфармацыйную сістэму кіравання сельскай гаспадаркай стварылі спецыялісты Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта. Яна ўключае ў сябе звесткі аб пахах, стане і праектаванні лясоў на тэрыторыі краіны, а таксама штогодна абнаўляемыя картаграфічныя дадзеныя. Акрамя таго, у сістэму ўваходзяць і метадыкі планавання эканамічнай, бухгалтарскай і адміністрацыйна-гаспадарчай дзейнасці. Пакуль асноўнае прызначэнне такой сістэмы — штогодныя разлікі аб'ёмаў лесанарыхтовак і колькасці транспарту, які неабходны для гэтага. У перспектыве можна будзе атрымліваць доўгатэрміновыя прагнозы па вядзенні лясных угоддзяў, у якіх будуць улічаны як экалагічныя, так і эканамічныя ўмовы.

Разбурае грыбы і вірусы

Прадпрыемствы харчовай прамысловасці Беларусі для правядзення дэзінфекцыйных работ усё шырэй выкарыстоўваюць распрацаваныя айчыннымі вучонымі азонавыя тэхналогіі. У іх аснову пакладзена унікальная здольнасць азона актыўна ўзаемадзеінічаць з клетачнай сценкай мікраарганізмаў, разбураць бактэрыі, грыбы і нават вірусы. Пры дапамозе азаніравання магчыма абяззаражваць ваду, паветра, абсталяванне і халадзільныя камеры для захоўвання харчовых прадуктаў, складскія памяшканні, знішчаюць непрыемныя пахі.

Здольнасць азону пранікаць нават у самыя цяжкадаступныя месцы вельмі высокая. Таму хутка магчыма будзе дасягнуць поўнай стэрыльнасці без выкарыстання хлорыстых прэпаратаў, якія зараз забаронены для ўжывання. Перавага азаніравання перад апрацоўкай хімічнымі газами таксама відавочна.

Азон здабываюць з паветра электратэхнічным спосабам пры дапамозе невялікіх і простых устаноў, серыйная вытворчасць якіх наладжана ў Мінску. Апрацоўка патрабуе нязначнай дазроўкі, простага, эканамічнага, даступнага па кошце і, галоўнае, бяспечнага для людзей і навакольнага асяроддзя. Дарэчы, для вызначэння рэжымаў азаніравання і патрабумай канцэнтрацыі азону для апрацоўкі розных памяшканняў вучоныя выкарыстоўваюць найноўшыя электронныя лічбавыя газааналізатары.

Раней з боку спецыялістаў харчовай прамысловасці назіралася насцярожанасць да гэтай тэхналогіі. У апошні час многія зразумелі яе перавагу. Дарэчы, азаніраванне ў мэтах дэзінфекцыі выкарыстоўваецца на кандытарскіх прадпрыемствах "Камунарка", "Чырвоны харчавік", Лідскім камбінаце холадапрадуктаў, ААГ "Лідахарчканцэнтраты". А пачынаюць беларускія мясакамбінатаў, напрыклад, дасушваць у азонавым асяродку сыравэнджаныя каўбасы. Пры гэтым з кожнай тоны зберагаецца да 100 кілаграмаў вагі каўбасных вырабаў.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Абсягі

БРЭСТЧЫНА

3 песняў па жыцці

Амаль няма такой вёскі ў Бярозаўскім раёне, дзе б ні выступіў калектыву клуба ветэранаў ваіны і працы "Памяць сэр-

ца". Асабліва яго ўдзельнікі частыя госці маланаселеных вёсак. Іх цёпла сустракалі, дарылі апладысментаў у Сошыцы і Грыцвічах, Пастова і Пляхаўшчыне, Касцюках і Міхавічах, Панасовічах і Аніцвічах і іншых сельскіх населеных пунктах.

Нарадзіўся клуб "Памяць сэрца" пры Бярозаўскім ГДК дваццаць год таму.

У год стварэння ў яго склад уваходзіла 12 чалавек: па шасцёра жанчын і мужчын. Гэта — М.Галаганюк, Д.Пярова, М.Ячэйка, І.Якаўлеў, І.Панюціч, Л.Кав-

МАГІЛЁУШЧЫНА

Экалагічны ўсенавуч

Рэдакцыя Касцюковіцкага раённага радыёвяшчання арганізавала цыкл перадач на экалагічную тэматыку. Ініцыятарам і непасрэдным удзельнікам "ляснага ўсенавуча" стаў майстар мясцовага доследнага лягаса Міхась Шаванда. Актыўнасці яго можна хіба паазыздросціць. Толькі за мінулы год ім падрыхтавана больш як 30 публікацый у газетах і часопісах. У творчасці аўтара адзіны дэвіз — берагчы прыроду і вучыцца ў яе.

Падчас правядзення сустрэч у Забыванскай, Пралетарскай школах, а нядзюна ў СШ №4 горада М.Шаванда перакананаўча і шчыра адзначыў: тое, аб чым гаворыш і пішаш, трэба ведаць настолькі поўна, каб без цяжкасці адлюстроўваць самае цікавае і значнае. Дапамагае ў такім падыходзе багаты жыццёвы вопыт.

Яшчэ ў далёкім дзяцінстве, жывучы ў пасляваенныя гады ў зямлянцы, Міхась сабраў свой першы гербарый. Цэлыя дні праводзіў на беразе паўнаводнай прыгажуні Іпуці. Тады ён і не думаў, што яго назіранні і пачуцці будуць перанесены на паперу і сабраны ў кнігі.

Пасля службы ў арміі М.Шаванда працаваў на новабудоўлях Сібіры і Далёкага Усходу. Скончыў Мінскі тэхналагічны інстытут, а потым шмат гадоў працаваў галоўным ляснічым Касцюковіцкага ляс-

лаіцава, Я.Бурый, М.Пазняк, М.Логінава, С.Коўп.

Паступова клуб пашыраўся, мацнелі творчыя сувязі. За 20 год праз клуб прайшлі 80 ветэранаў ваіны і працы. Самым стойкім, трывалым з'яўляецца Мікалай Галаганюк. Яму, дарэчы, споўнілася 90 год, але дагэтуль старэйшына не растаецца з калектывам. А вядзе летапіс хору таксама 90-гадовы былы ўдзельнік Сцяпан Коўп.

Усе гэтыя гады кіруе клубам дырэктар метадычнага цэнтра аддзела культуры райвыканка-

ма Кацярына Шэшка. Яна мае цяжкую, вытрымку, уменне знайсці падыход да кожнага ўдзельніка. За гэта і павяжаюць яе, называюць "наша Кацюша".

У 1991 годзе клубу "Памяць сэрца" прысвоена званне "народны". Зараз у рэпертуары каля 100 народных песень, жартоўных нумароў. На ліку калектыву больш за 300 сустрэч з сельніцтвам не толькі Бярозаўскага, але і іншых раёнаў.

Узмацняюцца і пашыраюцца творчыя сувязі народнага клуба, яго ўдзельнікі натхнёна дораць людзям добры настрой.

Іван АСКІРКА

гаса. Вось чаму яго творы, узбагачаныя жыццёвым вопытам, падкупляюць шчодрасцю, пераконваюць фактамі, неносяць павучальны характар "берагчы прыроду". Пераканацца ў гэтым можна будзе, прачытаўшы пятую па ліку кніжку "Леснікі", рукапіс якой падрыхтаваны да друку. Частка замалявак пад агульнай назвай "Леснікі-франтавікі" ўжо прагучала па раённым радыё, чытаў якія сам аўтар.

Віктар БОНДАРАЎ

Імпрэза паэта-санетыста

У Палацы культуры Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі адбылася імпрэза новай кнігі паэта Змітрака Марозава "Я ўсё часцей жадаю слухаць неба", якая складаецца з санетаў. Калі дадаць, што З. Марозаву нядзюна споўнілася 50 гадоў, то сустрэча ў яго роднай "альма матэр" — тут паэт набыў вышэйшую аграмацёную адукацыю — вылілася ў сапраўднае свята, да якога добра падрыхтаваліся выкладчыкі і студэнты ВУНУ. Чыталіся санеты паэта, гучала музыка. Кампазітар Б. Магаліф пад уласны акампамент выканаў новую песню на верш З. Марозава. Выступілі прарэктар акадэміі У. Неўдах, загадчык Горацкага аддзела культуры С. Папоў, дырэктар раённага краязнаўчага музея У. Ліўшыц. Свае новыя творы прачытаў віноўнік імпрэзы, адказаў на пытанні прысутных.

Яўген ХВАЛЕЙ

Царква і школа

Беларуская праваслаўная царква і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь падпісалі праграму супрацоўніцтва на 2004 — 2006 гг.

Праграма распрацавана на аснове Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, законаў РБ "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь", "Аб правах дзіцяці", "Аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыяў", іншых нарматыўных актах РБ, а таксама ў адпаведнасці з міжнародным правам і Пагадненнем аб супрацоўніцтве паміж Рэспублікай Беларусь і Беларускай праваслаўнай царквой ад 12-га чэрвеня 2003-га года.

Плануецца аб'яднаць намаганні арганізацый кіравання, устаноў адукацыі, царкоўных і грамадскіх арганізацый для выкарыстання патэнцыялу праваслаўных традыцый і каштоўнасцей у фарміраванні асобы чалавека, духоўна-маральным і патрыятычным выхаванні дзяцей і моладзі, у карэкцыі паводзін і сацыяльнай падтрымцы дзяцей і падлеткаў з дэвіянтнымі паводзінамі, якія трапілі ў сацыяльна небяспечнае становішча.

Мяркуюцца прывесці сумесныя навуковыя даследаванні на тэмы "Духоўна-маральнага выхавання дашкольнікаў і навучэнцаў малодшых класаў на праваслаўных традыцыях беларускага народа", "Канцэптуальных асноў зместу і формы хрысціянскай адукацыі ў Беларусі", сумесную экспертызу школьных праграм, падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў па прадметах сацыяльна-гуманітарнага цыкла і многае іншае.

Увогуле, добра, што падпісваюцца праекты аб супрацоўніцтве, асабліва ў галіне выхавання маладога пакалення. Але справа ў тым, што падпісанне гэтага праекта абмяркоўваецца нават у Інтэрнеце і выклікала шмат пытанняў. Вось некаторыя з іх разам з каментарыямі.

Напрыклад, як зазначыў мітрапаліт Філарэт: "Над нашымі дзецьмі літаральна праводзяць вопыты, уводзячы розныя, так бы мовіць, прагрэсіўныя і сучасныя адукацыйныя праграмы. А праз праграмы так званых паловаго выхавання сярод моладзі насаджаюцца ідэі сексуальнай усёдаз-

воленасці і звычайнай распусты. Мы канчаткова забылі, што такое маральная чысціня, цнатлівасць, сціпласць, пачуццё сорама, якія толькі і могуць сфарміраваць цэльную чалавечую асобу, яе духоўна-маральныя воблік". І сярод мерапрыемстваў у галіне выхавання і сацыяльнай работы ў пункце № 36 прапісана: "Распрацоўка праграм і прыкладных цыклаў размоў па выхаванні цнатлівасці моладзі і прыналежнасці традыцыям сямейных каштоўнасцяў..."

Калі са школьных праграм выкінуць паловаго выхаванне, якое дрэнна ўздзейнічае на паводзіны, ці будуць школьнікі больш здаровымі і менш разбэшчанымі? Думаю, што не. Наўрад ці знойдзецца хоць адзін настаўнік, які б "насаджаў ідэі сексуальнай усёдазвольнасці і звычайнай распусты". Навошта траціць грошы і распрацоўваць іншыя "праграмы і цыклы", і як ці якім чынам (многім проста цікава) будуць выхоўваць-захоўваць гэтую самую "цнатлівасць". Раней таксама былі цяжарныя дзевяцікласніцы, хоць і не ведалі слова "секс". І мы зусім не "забылі, што такое маральная чысціня, цнатлівасць, сціпласць, пачуццё сорама", бо якое б тады было наша грамадства, адкуль браліся б чужоўныя тэлевізійныя моладзь, лаўрэаты розных конкурсаў і прэміяў, лепшыя настаўнікі і г.д.

Яшчэ адной "праблемай" у працэсе адукацыі і выхавання падростаючага пакалення (са слоў мітрапаліта) сталася пагоня за аб'ёмам ведаў, якія літаральна "ўпіхваюць" у галовы навучэнцаў, што не лепшым чынам адбіваецца на асобе дзіцяці. ... асноўная задача — выхаваць гарманічна развітога чалавека: і духоўна, і душэўна, і цялесна, чалавека маральна цэльнага. Трэба ўлічваць, што адукацыя, асабліва адрасаваная дзецям і падлеткам, павінна не толькі перадаваць інфармацыю..."

Тут усё правільна і слушна, усё з гэтым згодныя. Вучні ў школах вельмі загружаныя, часам проста фізічна немагчыма засвоіць той аб'ём ведаў, які даецца настаўнікам. А якой мовай напісаны некаторыя падручнікі? Трэба мець як мінімум чын малодшага навуковага супрацоўніка, каб разабрацца ў тэрміналогіі. Некаторыя ж матэматычныя задачы для пачатковай школы настаўнікі рашаюць усім кагалам, бо прасачыць лагічную паслядоўнасць у

дзеяннях і зразумець, што, у рэшце рэшт, патрабуецца вынайсці, вельмі складана. Тут выкладчыкі пагаджаюцца са скаргамі бацькоў, калі апошнія са сваімі дзецьмі карпеюць па некалькі гадзін над дамашняй работай па матэматыцы. А ўвогуле, наша адукацыя — адна з самых лепшых у свеце. Нашы спецыялісты заўсёды карыстаюцца попытам за мяжой, яны валодаюць ведамі ў розных галінах і здольныя выконваць шырокі спектр работ, у адрозненне ад сваіх вузкаспецыялізаваных замежных калег.

Многія тэмы і прадметы праходзяць па скарачаным курсе, але паўводзілі іншыя дысцыпліны. Школьныя праграмы, на думку многіх, складаюцца тымі, хто сам ніводнага дня не прапрацаваў хоць у якой-небудзь адукацыйнай установе. Трэба не "ўпіхваць" у галовы вучняў адны толькі формулы і інтэгралы, а развіваць іх "і духоўна, і душэўна, і цялесна... гадаваць у іх сэрцах любоў да бліжняга, да сваёй Радзімы, яе гісторыі і культуры..."

Для такога развіцця і распрацавана праграма супрацоўніцтва паміж царквой і сістэмай адукацыі, вызначаны і тэрміны. Вось некаторыя з пунктаў: зацвярджэнне Канцэпцыі развіцця тэалагічнай адукацыі ў свецкіх

метадычнага забеспячэння для правядзення ва ўстановах адукацыі дзяржаўных святаў "Дня маці", "Ражства Хрыстова", "Вялікадня", "Радаўніцы" — 2004—2005 гг.; стварэнне па просьбе бацькоў у дашкольных устаноў груп і арганізацыйнай работы ў падгрупах на аснове праграмы "Духоўна-маральнага выхавання дашкольнікаў на праваслаўных традыцыях беларускага народа" — 2005 — 2006 гг.; распрацоўка і апрацаванне праграмы духоўна-маральнага выхавання навучэнцаў пачатковай, базавай і сярэдняй школы на праваслаўных традыцыях беларускага народа — 2005—2006 гг.

Таксама трэба ліквідаваць наступствы атэістычнага кантролю над сістэмай дзяржаўнай адукацыі. Наша школа адзелена ад царквы ўжо амаль сто гадоў. За гэты час вырасла не адно пакаленне атэістаў, якія выхоўваюць дзяцей-атэістаў. Мы не ведаем мноства гістарычных фактаў, твораў мастацтва, таго ўнёску, які зрабіла хрысціянства ў скарбонку сусветнай і нацыянальнай культуры.

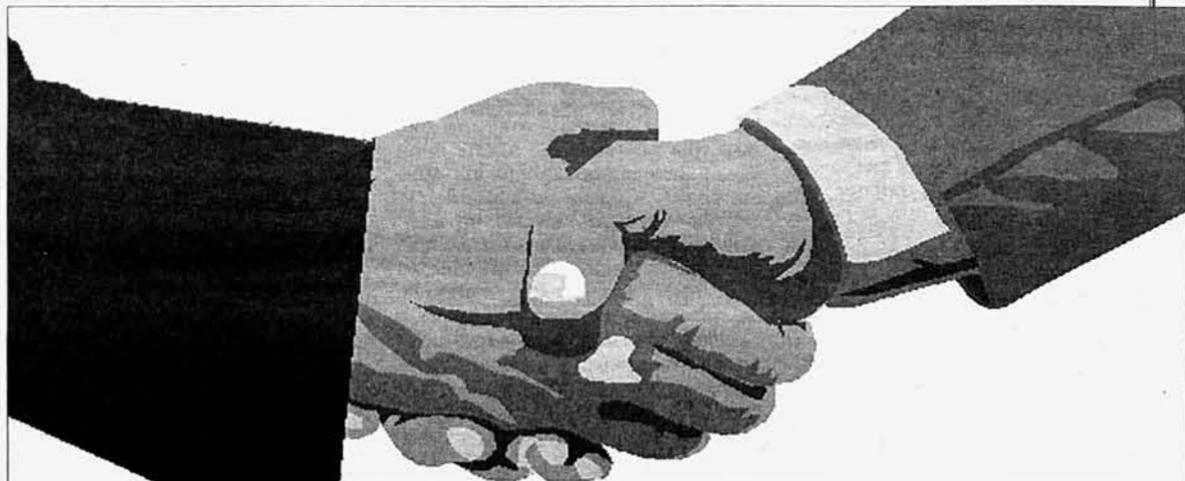
З усяго гэтага некаторых бацькоў непакоіць толькі адно пытанне — увядзенне курса "выхавання на праваслаўных традыцыях беларускага народа". Яны лічаць, што духоўнае

чымымсьці адрозніваецца ад агульнай масы. Добра гэта ці не — кожны знаходзіць свой адказ на гэта пытанне.

Але ж у праграме зазначана, што ў нашай краіне, як і раней, будзе захоўвацца "свецкі характар адукацыі; ...супрацоўніцтва арганізацый і устаноў адукацыі з Беларускай праваслаўнай царквой не накіравана супраць іншых зарэгістраваных канфесій і не перашкаджае ім развіваць у рамках дзеючага заканадаўства супрацоўніцтва з сістэмай адукацыі". Да таго ж, усе курсы "выхавання на праваслаўных традыцыях беларускага народа" будуць уводзіцца толькі па просьбах бацькоў, а не прымусява.

Напрыканцы прывяду словы мітрапаліта Філарэта з нагоды падпісання праграмы супрацоўніцтва, якія лепш за ўсё стасуюцца з усім сказаным вышэй і самі з'яўляюцца адказам на некаторыя спрэчныя пытанні: "Партнёрства дзяржаўнай сістэмы адукацыі і гістарычна традыцыйных рэлігійных канфесій — гэта норма жыцця ўсіх дэмакратычных краін, якія вядомыя сваімі дасягненнямі па падтрымцы ў грамадстве сацыяльнай стабільнасці.

Школа з'яўляецца пасрэднакам, які перадае новым пакаленням маральныя каштоўнасці, накопленыя за мінулыя стагоддзі. Царква павінна і імкнецца садзейнічаць школе ў

вышэйшых навучальных устаноў — 2005—2006 гг.; правядзенне сумеснай экспертызы вучэбных праграм, падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў па прадметах сацыяльна-гуманітарнага цыкла — 2004—2006 гг.; рэалізацыя эксперыментальнага праекта "Духоўна-маральнае выхаванне дашкольнікаў і навучэнцаў малодшых класаў на праваслаўных традыцыях беларускага народа" — 2005/2006 навучальны год; распрацоўка

выхаванне перш за ўсё павінна адбівацца ў сем'ях. Трэба, каб у краіне заставаўся свецкі прынтцып адукацыі. Існуюць жа нядзельныя школы пры царквах і храмах, якія можа наведваць дзіця. А што будуць рабіць бацькі-католікі ці мусульмане, калі ўвесь клас, дзе вучыцца іх дзіця, паждае вывучаць гэты курс? Ніхто ж не павінен "рэкламаваць" сваё веравызнанне. У дзіцячым асяродку вельмі жорстка ставяцца да тых, хто

яе выхаваўчай місіі, таму што ад духоўнага і маральнага вобліку чалавека залежыць яго вечнае выратаванне, а таксама будучыня асобных нацый і ўсяго людскога роду. ...А праца настаўніка — гэта цяжкі крыж, дзейнае асэнсаванне высокай адказнасці не толькі за сваю душу, але і за сотні, тысячы душ самага рознага ўзросту і звання, а таксама за лёс сваёй Радзімы".

Віктар КАВАЛЁЎ

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА II ПАЎГОДДЗЕ 2004 ГОДА!

Шаноўныя чытачы! Ідзе падпіска на другі квартал 2004 года. На выданні Рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва" можна падпісацца ў любым паштовым аддзяленні нашай краіны. Для ўстаноў Міністэрства культуры і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адкрыта льготная падпіска.

"Літаратура і мастацтва"

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.
Ведамасная (індэкс — 63857)
на 1 месяц — 4100 руб.
на 3 месяцы — 12 300 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 6 месяцаў — 16 800 руб.

"Малодосць"

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 2700 руб.
на 3 месяцы — 8100 руб.
Ведамасная (індэкс — 00137)
на 1 месяц — 3900 руб.
на 3 месяцы — 11 700 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 6 месяцаў — 16 800 руб.

"Всемирная литература"

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 5200 руб.
Ведамасная (індэкс — 00135)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 7200 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 6 месяцаў — 8400 руб.

"Полымя"

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.
Ведамасная (індэкс — 00141)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10 800 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 6 месяцаў — 16 800 руб.

"Нёман"

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.
Ведамасная (індэкс — 00238)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10 800 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 6 месяцаў — 16 800 руб.

УВАГА!

Пачынаючы з КРАСАВІКА бягучага года Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва" АБМЕЖАВАЛА ПАСТАЎКУ СВАІХ ВЫДААННЯЎ («Полымя», «Малодосць», «Нёман», «Всемирная литература», «ЛіМ») У РОЗНІЦУ.
Адзіная магчымаць застацца нашымі чытачамі — ПАДПІСАЦЦА на часопісы і газету.

Народанасельніцтва рэгулюе міграцыя?

Вось ужо больш за 10 гадоў тэма эміграцыі з краін СНД застаецца актуальнай. Чаго толькі не прадпрымаюць грамадзяне і грамадзянкі: ці то турпуцёўку выкарыстоўваюць «у адзін канец», ці то заводзяць знаёмствы па Інтэрнеце і вандруюць па ўсім свеце быццам бы для знаёмства з нарочным (-ай), ці то фіктыўныя шлюбы афармляюць. Праўда, па шчырасці трэба сказаць, што ёсць краіны, якія самі запрашаюць спецыялістаў на пастаяннае месца жыхарства.

Пабрацца шлюбам з краінай

Зараз у Германіі налічваецца 3 мільёны рускамоўных імігрантаў, з іх каля 150 тысяч — у самім Берліне. Сярод іх ёсць людзі, якім пашэнціла ўпісацца ў новую рэчаіснасць: вывучыць мову, пацвердзіць дыплом і атрымаць працу па спецыяльнасці. Аднак іх не больш за 10 працэнтаў.

Немцы, якія прызджаюць сюды з Расіі і СНД, яўрэйскія эмігранты могуць разлічваць на падтрымку з боку дзяржавы. Ім аплачваюць моўныя курсы (900 гадзін), даюць матэрыяльную дапамогу (250 еўра ў месяц на мужчыну, 200 — на жанчыну, 150 — на дзіця). Жанчыны, якіх прывозяць у Германію ў якасці жонак, пазбаўлены сацыяльнай дапамогі. Іх дабрабыт цалкам залежыць ад таго, як складаюцца ўзаемаадносіны з замежным мужам. У Германіі прынята мець розныя кашалькі, розныя рахункі. Калі муж не збіраецца аплачваць новаспечанай фразы моўныя курсы, ёй давядзецца шукаць працу. Аднак знайсці добрую працу без ведання мовы немагчыма.

«Многія бяруцца шлюбам не з чалавекам, а з... краінай», — лічаць нямецкія псіхологі, што займаюцца праблемамі імігрантаў з краін сацлагера. Пры гэтым высвятляецца, што часцей за ўсё ў шлюб расчароўваюцца два бакі. Жанчына раптам усведамляе, што тут далёка не так, як ёй уяўлялася. Немец-муж адчувае сябе падманутым, таму што лічыць, што толькі за тое, што ён вывез жанчыну ў Заходнюю Еўропу, яна павінна яму быць абавязанай, гатаваць ежу, праць бялізну, прыбіраць кватэру і выказваць бесперастанную радасць, што сузірае яго, доўгачаканага «прынца».

Аднак, няздольнасць упісацца ў нямецкае грамадства — праблема не толькі рускіх, беларусак, украінак, якія становяцца жонкамі нямецкіх мужчын. У гэтай краіне пражывае шмат былых савецкіх грамадзян яўрэйскай нацыянальнасці. Пры гэтым у многіх яўрэйскіх сем'ях існуе непрыманне самой Германіі — вось такія наступствы фашысцкай палітыкі і Другой сусветнай вайны... Як і перасяленцам, ім дзяржава аплачвае кватэры (з разліку 50 метраў на першага члена сям'і, 15 і 10 — на другога і трэцяга), яны атрымліваюць і сацыяльную дапамогу. Не прымаючы і не разумеючы краіну, гэтыя людзі не жадаюць вучыць нямецкую мову, а без яе не могуць упісацца ў соцыум.

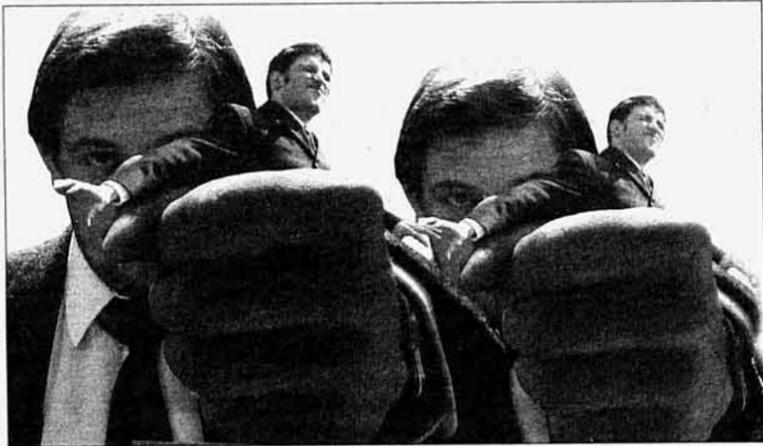
Дарэчы, многія перасяленцы, незалежна ад нацыянальнасці, увесь час атрымліваючы ад дзяржавы «халяву» ў выглядзе сацыяльнай дапамогі, не адчуваюць патрэбы вучыць мову. Бо ведаюць, што і так не папхнуць з голаду... У выніку — становяцца апатычнымі гультаямі, перастаюць чаго-небудзь дамагацца ў жыцці. І вось: нядаўна ў Міністэрстве ўнутраных спраў Германіі, якое займаецца інтэграцыяй перасяленцаў, было падрыхтавана рашэнне: зрабіць моўны іспыт для патэнцыйных імігрантаў адной з умоў уезду ў краіну.

Жадаюць займець работнікаў

Германія далёка не адзіная краіна, якую ў якасці другой радзімы выбіраюць імігранты. У некаторым сэнсе хутка пашэнціць грамадзянам з Казахстана, Харватыі і Балгарыі, якія жадаюць выехаць на ПМЖ у Чэхію, — на іх распаўсюджваецца дзейнасць Пастаянай Чэшскай Рэспублікі ад 26 верасня 2001 года «Аб Прынцыпах і парадку рэалізацыі эксперыментальнага праекта па актыўным адборы кваліфікаваных работнікаў-іншаземцаў».

Праект прадугледжвае адбор высокакваліфікаваных замежных працоўных на аснове квот па прафесіях. Чакаецца, што спіс краін будзе пашыраны; аднак усё яшчэ ідуць пагадненні ў міністэрствах, а значыць, механізм законапраекта не запушчаны і не адладжаны.

Мяркуюцца, што надалей штогод спецыяльная камісія пачне складаць падраўнак аб дэмаграфічным становішчы і развіцці, іміграцыйнай сітуацыі і патрэбах рынку сваёй краіны ў працоўнай сіле. Кандыдаты-замежнікі і члены

іх сем'яў не павінны быць баластам для сацыяльнай сістэмы. Пры гэтым адбор будзе рабіцца з дапамогай праходных балаў (іх колькасць можа мяняцца на працягу года), якія ўстанавяць міністэрствы працы і сацзабеспячэння, замежных спраў і ўнутраных спраў.

У краінах, адкуль мяркуюць набіраць працоўную сілу, пашыраць службы консульстваў, у якіх будуць усе патрэбныя інфармацыйныя матэрыялы. Кандыдаты, што набяруць неабходную колькасць балаў, на працягу трохгадовага выправаваўчага тэрміну будуць праходзіць правёркі: медыцынскую, на бяспеку, на веданне чэшскай мовы і інш. У выпадку паспяховага праходжання яны змогуць падаваць прашэнні на пастаяннае пражыванне. Пасля таго як «пілотны праект» выпрабуюць на грамадзянах Казахстана, Харватыі і Балгарыі, ён, магчыма, распаўсюдзіцца на грамадзян усіх іншых краін.

З якіх прычын краіна прымае падобны законапраект? Аказваецца, прычын некалькі. Да прыкладу, змяншэнне нараджальнасці і... паджэйжэнне жыцця. Дэмаграфічнай сітуацыі Чэшскай Рэспублікі характэрна зніжэнне колькасці асоб у прадуктыўным узросце і павелічэнне колькасці асоб у постпрадуктыўным узросце. Для натуральнага ўзнаўлення насельніцтва трэба дасягнуць паказчыка 2,1 дзіцяці на 1 жанчыну. Наогул для сучаснай Еўропы існуюць два прагнозы: аптымістычны і песімістычны; у горшым выпадку, праз 20 гадоў на жанчыну будзе прыпадаць 1,72 дзіцяці, у лепшым — 2,26. Так лічаць спецыялісты. А Чэхія тым часам абрала аптымістычны шлях развіцця. Таму міграцыя становіцца спробай рэгулявання народанасельніцтва.

Другая прычына: пагаршаецца сітуацыя на рынку працоўнай сілы. Калі краіна хоча дамагчыся поспеху ў канкурэнтных умовах і ва ўмовах эканамічнага росту, ёй трэба займаць сабе работнікаў так жа сама, як гэта робяць іншыя дзяржавы. Ірландыя шчэ нядаўна лічылася адсталай краінай у ЕС, аднак сёння там назіраецца вялікі эканамічны рост, паколькі яна набірае спецыялістаў па ўсім свеце. У верасні 2001 г. Ірландыя выдавала 10 000 дазвалаў на працу для іншаземцаў штогод. Тая ж Германія ў 2000 г. прыняла пастанову ўрада аб прыняцці на працу 20000 замежных спецыялістаў у галіне інфармацыйных тэхналогій. Краіны, якія збіраюцца ў бліжэйшы час прыняць законы аб планамернай іміграцыі — Швецыя і Швейцарыя. Тры чвэрці шведскіх прадпрыемстваў адчуваюць недахоп працоўных. Нарвегія шукае ў краінах Еўропы медыцынскіх сёстраў і дактароў. Іспанія нядаўна правяла рэарганізацыю сістэмы адукацыі, у выніку — патрэбны спецыялісты. Таму краіна набірае работнікаў і ў Чэхіі, паабяцаўшы падоўжыць тэрмін візы ў два разы.

Аднак, як мы высветлілі, Чэхію самую цікаваць працоўныя рукі. Яна перастала быць транзітнай дзяржавай для імігрантаў. Прырост за кошт міграцыі апошнім часам устанавіўся на ўзроўні каля 10000 чалавек у год. Агульная колькасць замежнікаў з відам на жыхарства ў канцы 2000 г. была 201 тысяча чалавек, што складае 2 працэнта ад усяго насельніцтва. Такая колькасць замежнікаў адрознівае Чэхію ад іншых краін былога сацлагера, тут жыве больш замежнікаў, чымся ў Польшчы, Венгрыі і Славакіі разам узятых. Аднак гэта значна менш, чым у сярэднім па ЕС (каля 8 працэнтаў). У апошнія 10 год больш за ўсё туды прыехалі з Украіны, Славакіі, В'етнама, Польшчы і РФ. З заходніх краін — больш за ўсё з Германіі. Вольны прыток работнікаў у наш час маецца

толькі з боку Славакіі.

Зараз скарачаецца колькасць візаў на ПМЖ, выдадзеных рабочым, і адпаведна расце колькасць імігрантаў з вышэйшай адукацыяй. Акрамя таго, павялічваецца колькасць жанчын з дзецьмі, а значыць, імігрантаў да 15-гадовага ўзросту становіцца больш. Феноменам апошніх год з'яўляецца пераарэамерыраванне імігрантаў: колькасць наёмных працоўных змяншаецца, колькасць прадпрымальнікаў — павялічваецца. У параўнанні з 1995 г. колькасць замежнікаў-прадпрымальнікаў узрасла ў 31 раз!

Праўда, мяркуюцца, што ў першыя гады рэалізацыі «пілотнага праекта», пра які ішла размова вышэй, заявы ад прадпрымальнікаў, якія прыехалі са сваімі капіталамі і не маюць патрэбы ў працоўных месцах, прымацца не будуць. Зрэшты, тыя, што ўжо жывуць і працуюць у Чэхіі (а гэта 134 тысячы толькі легальных замежнікаў), змогуць падаць прашэнні аб прыняцці іх у сістэму адбору спецыялістаў. Так будзе выканана адна з задач законапраекта — барацьба з незаконнай эміграцыяй, што з'яўляецца першачарговай задачай для краіны пасля ўступлення ў ЕС.

Каго — пусціць, каго — выгнаць

Яшчэ адной заповітай краінай стала Вялікабрытанія. Упразамінулым годзе там была зафіксавана рэкордная колькасць імігрантаў. Паводле дадзеных Нацыянальнага бюро статыстыкі, у 2002-м у краіну прыехалі жыць 513 тысяч чалавек, што ў два разы перавышае аналагічны паказчык дзесяцігадовай даўніны. Пры гэтым пад эмігрантамі разумеецца грамадзяне, якія прызджаюць у Вялікабрытанію на год і больш, у тым ліку студэнты, бежанцы і супрацоўнікі міжнародных кампаній.

Каля 13 працэнтаў прыехалі ў краіну Туманова Альбіёна з краін ЕС, 69 працэнтаў з'яўляюцца грамадзянамі СНД, 18 працэнтаў — брытанцы, што вяртаюцца на радзіму.

Наогул, усё краіны ЕС з'яўляюцца нейкай жаданай Меккай для тых, хто па тых ці іншых прычынах хоча змяніць месца жыхарства. У сувязі з тым, што пачасціліся выпадкі нелегальнай эміграцыі ў краіны Еўрапейскай Саюза, памежная служба ЕС мае намер узмацніць кантроль, стварыўшы службу, якая павінна дапамагаць кантраляваць ягоны знешні межы, якія дасягнулі Расіі, Украіны і нашай Беларусі. Новы орган будзе кантраляваць работу нацыянальных служб. Мяркуюцца, што сёлета ў яго ўвойдуць эксперты з усіх 25 краін-удзельніц. І гэта значны крок наперад у спробе кантролю ўезду ў ЕС, паколькі пад наглядом новай структуры будуць знаходзіцца ўсе службы наземнага, марскога і паветранага кантролю. Служба дапаможа ў падрыхтоўцы памежнікаў, але стварэнне адзінай еўрапейскай пагранічнай службы не плануецца з-за незадаволенасці гэтым, у першую чаргу, Вялікабрытаніяй.

Між іншым, Брытанія, якая не ўваходзіць у Шенгенскую зону ЕС, падтрымлівае ідэю стварэння службы, якая б каардынавала выпраўленне за межы грамадзян трэціх краін, якія нелегальна пражываюць на тэрыторыі ЕС.

Барацьба з нелегальнай іміграцыяй становіцца прыярытэтам, у прыватнасці, у Італіі і Іспаніі, якія спрабуюць справіцца з наплывам з Балкан і з паўночнай Афрыкі. Да прыкладу, ЕС дасягнуў быў пагаднення, паводле якога Албанія павінна прымаць назад імігрантаў, якія праніклі з яе тэрыторыі.

Новая служба, створаная кантраляваць знешнія межы Еўрапейскага Саюза, павінна пачаць працу ў наступным, 2005 годзе. Мяркуюцца, што яе бюджэт складзе 6 мільярд еўра. Асабліва нагрузка пры гэтым ускладзецца на тыя 8 краін Усходняй Еўропы, якія ўступілі ў ЕС у гэтым месяцы, — у маі 2004-га. Бо ім неабходна будзе ўзмацніць памежны кантроль, калі яны стануць перадавой лініяй Саюза ў барацьбе з іміграцыяй з усходу і поўдня.

Вольга КУРТАНІЧ

РЭДАКЦЫЙНА-ВЫДАВЕЦКАЯ УСТАНОВА «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

прымае да разгляду:

выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;
выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг;
арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.
Вул. Захарова, 19,
тэл.: 284-66-71.

Выдавецкая ліцэнзія — ЛВ № 570 ад 23 кастрычніка 2002 года, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарова, 19, Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»; e-mail: minsk@lim.by
Адрас у Інтэрнеце — www.lim.by

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі

АБ'ЯВЛЯЕ ПРЫЁМ НА 2004 год У МАГІСТРАТУРУ на бюджэтнай аснове

з адрывам ад вытворчасці па спецыяльнасцях:

• Фартэпіяна, фягот, труба, ударныя інструменты, баян-акардэон, цымбалы, гітара, балалайка, дырыжыраванне (акадэмічны хор), спеваў
без адрыву ад вытворчасці па спецыяльнасцях:

• Фартэпіяна, кампазіцыя, флейта, труба, ударныя інструменты, арфа, вялікая, баян-акардэон, цымбалы, гітара, домра, дырыжыраванне (акадэмічны хор і аркестравае дырыжыраванне).

Адначасова ажыццяўляецца прыём па ўсіх спецыяльнасцях на платнай аснове.

У магістратуру Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі прымаюцца асобы, якія маюць вышэйшую адукацыю, акадэмічную ступень бакалаўра і з'яўляюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, асобы беларускай нацыянальнасці — грамадзяне замежных краін, грамадзяне Расійскай Федэрацыі, Рэспублікі Казахстан, Кыргызскай Рэспублікі, Рэспублікі Таджыкістан, а таксама замежныя грамадзяне, якія пастаянна пражываюць у Рэспубліцы Беларусь.

Асобы, якія паступаюць у магістратуру падаюць заяву на імя рэктара Акадэміі. Да заявы дадаюцца наступныя дакументы:

— асабісты лістак па ўліку кадраў, аўтабіяграфія і дзве фотакарткі 3х4;
— выліска з пратакола пасяджэння савета факультэта для асоб, якія рэкамендаваны для паступлення ў магістратуру непасрэдна пасля заканчэння ВНУ;

— копія дыплама аб вышэйшай адукацыі;

— копія дыплама бакалаўра (для грамадзян Беларусі, якія атрымалі вышэйшую адукацыю пасля 1995 года);
— выліска з працоўнай кніжкі (пры наяўнасці);

— копія дыпламаў лаўрэатаў ці дыпламантаў конкурсаў (пры наяўнасці);

— рэферат па выбранай спецыяльнасці з рэзюмэ;
— пашпарт, дыплом аб вышэйшай адукацыі, дыплом бакалаўра прад'яўляюцца асобна.

Паступаючыя здаюць уступныя экзамены па спецыяльнасці, калектыву і замежнай мове. Прыём дакументаў праводзіцца з 1 па 16 чэрвеня 2004 года. Уступныя экзамены — з 21 па 29 чэрвеня 2004 года.

Даведкі па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30, каб. № 122, тэл. 226-11-76.

ВЫДАННІ

У ПОЛІ ЗРОКУ НАТАЛЛІ ДЗЯНІСАВАЙ

Абразок Наталлі КАРАЧУН "Шукаю спадарожніка жыцця" мае публіцыстычную скіраванасць і падставай для разваг маральна-этычнага плана тут сталі размаляваныя школьныя парты: "Распісаць парту вучняў ніхто не просіць. Гэта іх уласнае добраахвотнае глупства, прычым недаўгавечнае. На летніх канікулах парты пафарбуюць. А ў

рыстанае Янкам Купалам у вядомай пазме "Магіла льва". Другое — летапіснае, пра будаўніцтва ў 1267 г. замка на сутоку Дняпра і Дубровенкі (...). У п'есе ўпершыню зроблена спроба аб'яднаць два гэтыя паданні..." Ну а паколькі зноў жа паводле сцвярдзэння драматурга і згодна са зместам "Замка" яго ідэйнай асновай з'яўляецца "не класавая барацьба ў грамадстве, а барацьба дабра са злом у чалавечай душы", то смела можна сцвярджаць прыналежнасць п'есы да твораў,

небяспечнай — людская абьякавасць і "жывёльная" жорсткасць чалавека ці вымушаная жорсткасць кінутых жывёл?

Ідэяна блізкае да гэтага апавяданне Уладзіміра СЦЯПАНА "Анжэла і Капітан", дзе паказваюцца зноў-такі жывёльныя паводзіны бамжоў — людзей з "сабачым жыццём", абывацельская абьякавасць і адсутнасць любові да бліжняга, а таксама кошт чалавечага жыцця ў нашым грамадстве.

Жыць па ўнутраных маральных законах і прыслухоўвацца да "розуму сэрца" даводзіцца і герою рамана Уладзіміра ГНЛАМЭДАВА "Усход", і пісьменніку Уладзіміру МАРОЗУ — аўтару аўтабіяграфічных успамінаў "Тры сьпіткі".

Ва ўнісон гэтым творам гучаць нататкі Таісы БОНДАР "Ключ да апошняй таямніцы", пачатак якіх друкаваўся ў папярэднім нумары "Польмя": "Неаднойчы сказана: шлях да сябе. Да сябе — Божай істоты, надзеленай не толькі матэрыяльнай абалонкай, але і духоўнай сутнасцю, духам, адно пры ўсведамленні якога, адно пры зліцці з якім ты становішся чалавекам. Не чалавечай істотай, а чалавекам..."

Свайго роду дапаможнікам па жаночай маралі і псіхалогіі з'яўляецца аповесць Святланы БЯЗЛЕПКІНАЙ "Шазюбаль, альбо Проста гульня". Гераній твора — жанчын рознага сацыяльнага і духоўнага ўзроўню аб'ядноўвае адно — імкненне быць шчаслівай. Але жаночы свет ці то знорок, ці то выпадкова прадстаўлены аднабакова — праз матэрыяльнае (модныя і дарагія рэчы). Сюжэт мае рысы фрагментарнасці, і твору бракуе мастацкасці — гэта "голь" аповед пра розныя жаночыя лёсы, перасыпаны стракатымі і шматколернымі, як у элітным глянцавым часопісе, назвамі жаночага адзеньня з падрабязным апісаннем пахрою мадэль (здаецца, што аўтарка аповесці або вопытная швачка, або пастаянная наведвальніца дарагіх сталічных буціркаў і прыватных атэльэ).

На паэтычных старонках "Польмя" "Не хавае сваіх пачуццяў" Аксана СТРЫЧАН; Мікола МАСКЕВІЧ апявае Нарачанскі край, пры гэтым ён занадта прывязаны да жыццёвай канкрэтыкі, што залішне прызямляе творы. У паэзіі Віктара ЯРАЦА — спалучэнне грамадзянскай лірыкі з інтымнай, лірыкай, ад філасофскіх матываў паэт часам пераходзіць да лёгкіх аптмістычных меркаванняў. Пры гэтым яго вершы роўныя — нічога не выбіваецца ні станоўча, ні адмоўна.

Валентын ЛУКША яднае ў сваёй творчасці філасофскую паэзію з прамоўніцка-публіцыстычнай, дзе з гучнай пагрозлівасцю гучаць фразы кіштату "Палітнебу больш не быць бясхмарным" і "Ад старасці знямоглай і хваробы // Ніхто не змог на свеце адкупіцца".

На старонках публіцыстыкі і крытыкі Алег ЛОЙКА вяртае нас да гістарычных каранёў у артыкуле "Мы — крывіцкія"; Уладзімір КЮНАН узгадвае міфалагічныя і біблейскія матывы ў літаратуры XX стагоддзя ў артыкуле "У пошуках страчанага раю". Пра "Час найцяжэйшых выпрабаванняў і светлых надзей" Змітрака Бядулі разважае Уладзімір КАЗЬБЯРУК; пра "Логіку парадонса" ў крытычнай і літаратурна-разнаўчай творчасці Івана Штэйнера разважае Анжэла МЕЛЬНІКАВА.

Схіляць галаву перад веліччу зорнага неба над сабой і чуіна прыслухоўвацца да маральнага закона ўнутры сябе даводзіцца і пісьменніку, і крытыку. Таму з усім вядомай палыманскай рубрыкі "Дзядоўнік на Парнасе" я ўзяла сабе на заметку наступны верш Анатоля ЦЫРКУНОВА, прысвечаны занадта эстэтычна выхаванай крытычнай браці:

Прыгожа плыці на спіне,
А па-сабачы непрыгожа,
Але як хваляй захлісне,
Тады й "сабачы" стиль паможа.

Розум сэрца

Славуты нямецкі паэт Генрых Гейне па-філасофску назваў мараль "розумам сэрца". Знакаміты нямецкі філосаф Імануіл Кант выказаўся паэтычна: "Дзве рэчы напаяняюць душу заўсёды новым і ўсё больш моцным здзіўленнем і глыбокай пашанай, чым часцей і даўжэй мы разважаем пра іх, — гэта зорнае неба нада мной і маральны закон унутры мяне..."

Маральныя законы чалавечага быцця ўзгадваўся мне ўвесь час, пры чытанні апошніх, чацвёртых нумароў часопісаў "Маладоць" і "Польмя". Асабліва прымусіла задумацца над гэтым проза.

Здавалася б, як можна па-мастачку паразважаць над актуальнымі для нашага грамадства праблемамі нараджальнасці і адказнасці кожнага за свае ўчынкi, не збіваючыся пры гэтым на маралізатарства і дыдактызм? Анатоль БУТЭВІЧ знайшоў цікавую форму: яго апавяданне "Бяскрылы анёл, або непачутая скарга ненароджанага дзіцяці", надрукаванае ў "Маладоці", напісана як маналог ненароджанага і нежаднага немаўляці да сваёй ўдбайнай маці, якая імкнецца ўвесь час ад яго пазбавіцца. У творы прамаўляюцца не новыя ісціны наконт таго, што людзям "бракуе шчырасці і спагадлівасці. Бо на радасць і добрыя намеры яны адказваюць бліжэйшымі ўчынкамі." Але тут прапісныя ісціны прамаўляюцца мякка, вуснамі дзіцяці і таму не ўзнікае эфекту залішняй павучальнасці.

Другое апавяданне празаіка "Ападкі" больш традыцыйнае, напісанае на злобу дня, раскрывае некаторыя моладзевыя праблемы. Тут сюжэт развіваецца па прадказальнай схеме. Пры чытанні здаецца, што ўсё напісанае там, ужо было ў іншых творах розных аўтараў. Галоўны герой апавядання, які з маленства не ведаў роднага бацьку і знаў нямаля прыніжэння ад сваіх аднагодкаў, пацярпеў ад людской жорсткасці і нічым не апраўданай нянавісці.

У "Маладоці" заўсёды цікава чытаць матэрыялы пад рубрыкай "Пакаленне NEXT". На гэты раз тут прапаноўваецца міні-проза, якая таксама закранае пытанні "розуму сэрца".

Так Алена РУЛЕВІЧ у кароткім апавяданні "Яблык" разважае над праблемай бацькоў і дзяцей: "Сёння ты пераступіў мяжу дзеволенага. Няўдзячны... Вырас? Усё ўжо можна? Але ж нічога не разумееш у жыцці. Няўдзячны... Бразнуў дзвярыма, пасварыўшыся з бацькамі... Паехаў далёка ад роднай вёскі..." Добра, калі моладзь задумваецца над гэтым. Але ў творы, дзякуючы хутчэй за ўсё нявопытнасці аўтаркі, вельмі адчуваецца павучальнасць. Тое самае можна сказаць і адносна твораў іншых аўтараў рубрыкі.

Назвы замалёвак Людмілы РОГАЧ ("Вочы дзяцей", "Аб вернасці, ці маналог сабакі", "Прыгажосць і дробязі") адрозніваюць арыентаваны на адзначаную тэматыку, і сапраўды ў творах у якіх раз гучыць даўно вядомае: "Калі б людзі маглі быць такімі вернымі, як сабакі...", "Ты адчуваеш сябе шчаслівым, бо зрабіў шчаслівым іншых", "...чалавек у першую чаргу павінен заставацца чалавекам" і г.д.

першыя месяцы навучальнага года летапіс з'явіцца наноў..."

Стылева адметным з'яўляецца эсэ Вікі ТРЭНАС "Горад". З уласцавай ёй абрывістасцю выказванняў, вонкавай алагічнасцю думкі і пэўнай доляй пазёрства Віка, як заўсёды ў сваёй творчасці, імкнецца да фармулявання філасофскіх паступатаў ды арыгінальнае: "Я аптміст, але гіперрэалістычны", "Я раблоса дыперэлі і смачны, як расійскі сыр". Крыху расчароўвае хай сабе іранічны, але вельмі традыцыйны і характэрны для падлеткавага і юнацкага ўзросту зварот да думкі "...а што, калі мне ўзяць і памерці?" Думаю, твор выглядаў бы больш цікава і свежа без гэтай "старой песні пра галоўнае".

Не будзе перабольшаннем сказаць, што амаль у любым мастацкім творы, незалежна ад тэмы, так ці інакш закранаюцца маральныя пытанні. Не пазбаўлена іх і міфалагічнае апавяданне Ганны НАВАСЕЛЬЦАВАЙ "Крушня", у якім яна паказала сябе як добрая знаўца славянскай міфалогіі і выявіла сапраўднае ўменне маляваць словам, у выніку чаго твор набыў уласцівасці прыгожай і яркай казкі: "Срэбны мясечык плыве над зямлёй. Халодны, часам нават празрыста-сіні, ён кідаў свой вуццішны позірк на зманліва-прывабную пшчоту верасу, які, жоўкнучы ад бясконых вясенніх дажджоў, дзе-нідзе разбэрсаўся махрыстымі купкамі..."

Хто як, а я кожны раз, чытаючы "Маладоць", прыемна здзіўляюся ўдаламу і разнастайнаму падбору матэрыялаў часопіса на любы густ і запатрабаванні. Так і ў красавіцкім нумары сярод іншых звяртае на сябе ўвагу аповесць Міколы КУПРЭВА "Лісты з млына". Кампазіцыйна твор уяўляе сабой ліставанне беларускага пісьменніка з каханай жанчынай. Разам з тым, у аповесці змешчаны своеасаблівы ўстаўкі — тэматычна разнастайныя апаведы літаратара, а пачынаецца і заканчваецца яна аўтарскімі "лірычнымі адступленнямі". І вось тут асабліва прыхільнасць выклікае праведзеная М.КУПРЭВАМ паралель паміж гісторыяй стварэння вядомых "Лістоў з млына" Альфонса Дадэ і іх "беларускага варыянта" ў выкананні нашага пісьменніка. Тонка, з добрым мастацкім густам і лёгкім гумарам празаік стварае кантрастнае спалучэнне, параўноўваючы "Кучаравага паэта Парыжа Альфонса Дадэ", які "спякотным летам 1865 года весела скокнуў у Бакерскі дыліжанс і махнуў адтуль шырокім капелюшом маладой жанчыне" з тым, што "не быў кучаравым паэтам сталіцы": "Праз 138 гадоў спякотным беларускім летам 2003-га, на аўтастанцыю ў раённым гарадку П. прыйшоў рыскі літаратар К. з драўлянай кульбай у левай руцэ і ладным сакважам — у правай."

У часопісе знайшлося месца і для гістарычнага твора — п'есы Сяргея КАВАЛЁВА "Замак". Ёсць сэнс працягваць радкі з аўтарскай прадмовы да твора: "Існуе два паданні пра заснаванне горада Магілёва. Першае — фальклорнае, пра разбойніка Машэку і ягоную няверную каханку, выка-

звернутых да нашага "розуму сэрца".

"Маладоць" прапануе таксама аўтабіяграфію класіка беларускай дзіцячай літаратуры Алеся ЯКІМОВІЧА, якая ўспрымаецца як літаратурны твор, і яго казку "Сцюзорык зламаўся" — павучальны аповед у тым жа маральна-этычным рэчышчы.

Паэтычная "Маладоць" таксама стылева разнастайная. Змяшчаецца падборка як заўсёды адметна нетрадыцыйных вершаў Зміцера ВІШНЕВА "У далечыні траўня", галоўнай рысай якой можна назваць асацыятыўнасць: "слупы на дарогах — гэта срэбраныя відэльцы // відарыс шашы — гэта шахматная гульня..."

"Не шкадуйце харошых слоў" — раіць Алег САЛТУК і, відавочна, сам імкнецца да гэтага, ствараючы лірычную паэзію, дзе ёсць словы спагады, захаплення, любові, калі "Успамінаецца светлае, вечнае..."

"Каханьня дзіўныя імгненні // Святлом адбіліся ў радках" — піша Змітрок МАРОЗАУ і пацвярджае тое сваёй вершаванай падборкай. Працываганьня словы могуць быць эпіграфам і да твораў Таццяны ГРЫШАН і, безумоўна, да калектыўнай падборкі вершаў пад назвай "Вясна, каханне, маладоць", дзе змешчаны прызнанні ў каханні маладых паэтак-дэбютантак: Ірыны ЛЯШКЕВІЧ, Веры КАВАЛЕУСКОЙ, Настасі СЯЛЮК, Надзеі ШУК, Галіны КАСПЯРОВІЧ, Кацярыны ЦВЯТКОВАЙ, Алены НОВІК.

У наўнасці тэматычна багатага матэрыялу яшчэ раз запэўніваюць публіцыстычныя і крытычныя раздзелы часопіса. Тут можна знаёміцца з інтэрв'ю з міністрам адукацыі РБ А.Радзьковым; з падборкай матэрыялаў "Свет маладой сям'і" ды артыкуламі Таццяны ІЛЬНОЙ "Каханне і шлюб: расчараванні і надзеі", Ігара ВУГЛІКА "Сялянская сям'я ў XVII — XVIII стагоддзях" і Уладзіміра ВАСІЛЕВІЧА "Каб узяць шлюб". Кастусь ЦВІРКА разважае пра "Нараджэнне Вялікага княства Літоўскага", Людміла ДУЧЫЦ з Ірынай КЛІМКОВІЧ запрашаюць у падарожжа па "Таямнічых дарогах Уздзеншчыны"; пра спартыўны перамогі разважае Ірына ЗАНЕУСКАЯ. Усёвалад ГАРАЧКА прапануе агляд крытыкі часопіса "Маладоць" за 2003 год, Лада АЛЕЙНІК дзеліцца крытычнымі думкамі наконт апавядання Алеся Ветаха "Стась і Шыпышына".

Маральныя пытанні сумленнасці і адказнасці за свае ўчынкi надзвычай актуальныя і ў святле чарнобыльскай трагедыі. Над гэтым скрушліва разважае ў красавіцкім нумары часопіса "Польмя" Мікола МЯТЛІЦКІ ў артыкуле "Чарнобыльская драма", бо "Спароджаная нядбайным гаспадараннем катастрофа адкрывае новае бачанне. няўдэшлівых перспектыву самога чалавечага існавання".

"Усім, каму давялося пакаштаваць горыч чарнобыльскага палыну" прысвячае сваё апавяданне "Купіна" Дзеніслаў НічыПАРОВІЧ. На старонках твора — жаківія і жудасныя карціны марадзёрства ў пакінутых вёсках, набегу галодных сабачых зграй. І міжволі паўстае пытанне: што страшней і

Другі фронт мастацтваў выпускаў у свет твор Адама ГЛОБУСА "ДОМ". Паводле жанравага вызначэння самога аўтара — гэта раман-аўтапартрэт у сямейным інтэр'еры. Тут самі за сябе гавораць назвы частак кнігі ("Унук", "Дачка", "Жонка", "Брат", "Баба", "Дзед", "Мама", "Тата") і, як тлумачыцца ў анатацыі, "Адам Глобус прапануе ў падмурак ідэалагічных каштоўнасцяў паласці любоў да крэўных і родных".

Выдавецтва "Беларуская навука" прапануе кнігі, прысвечаныя жыццёваму і творчаму шляху класікаў беларускай літаратуры.

У кнізе Івана НАВУМЕНКІ "ЗМІТРОК БЯДУЛЯ" разглядаецца яго творчасць у сувязі з сучаснымі пісьменніку літаратурнымі плынямі, фальклорам, міфалогіяй, якія сфармавалі своеасаблівае светаадчуванне і стыль твораў.

Кніга Дзмітрыя БУГАЁВА "ЗБРОЯЙ САТЫРЫ, ЗБРОЯЙ ПРАЎДЫ" ўпершыню выйшла ў 1971г. і прысвечана жыццю і творчасці Кандрата Крапівы. Аўтар паказвае своеасаблівае сатырычнае паэзію, мастацкай прозы і драматургіі народнага пісьменніка Беларусі, характарызуе яго навуковае дзейнасць. Дадзенае выданне яшчэ дапоўнена артыкуламі, у якіх разглядаюцца крапівінскія творы 70-80-х гадоў, згадваюцца асабістыя сустрэчы даследчыка з пісьменнікам.

Спасцігаючы жыццё

"СПАСЦІЖЭННЕ" — так назвала свой першы, нядаўна выданы ў Слонімскай друкарні, зборнік вершаў Ірыны ВОЙТКА. У творох паэтыкі — зварот да рэлігіі як духоўнай скарбонкі чалавека, вяртанне да сваіх каранёў, глыбокія разважэнні пра жыццё, сапраўднае чалавечасце (вершы "Я ў песні адчуваю сонца", "Існае", "Повязь", "Біблія", "Разважэнні аб шчасці").

Ва ўступе да зборніка Іваң Сяргейчык адзначае: "Варта прачытаць некалькі радкоў, і перад табою адчыняюцца вароты ў храм Святасці, Веры і Чысціні, у храм чалавечых пачуццяў, якія па-майстэрску перадае паэтка, надзеленая Божым дарам".

Прыгажосць Зэльвянскіх берагоў, маляўнічыя вясковыя краявіды абудзілі ў Ірыны ВОЙТКІ паэтычныя здольнасці, навучылі ўспрымаць свет праз прызму ўласных мастацкіх абагульненняў і вобразаў... Яна, улюбёная ў роднае слова, добра ўсведамляе, што мова — гэта душа народа, што любоў да мовы — гэта любоў і павага да Беларусі, яе гісторыі і вялікіх продкаў. Невыпадкова верш Ірыны "Роднае слова" ўключаны ў новую хрэстаматыю для старшакласнікаў "Сэрцам роднага слова краніся".

Шмат у зборніку твораў на тэму каханья. Чытаючы вершы "Шчасце каханья — зялёнае лета", "Ад чаго ты мне снішся", "Ружы купляе для любай жанчыны", адчуваеш лірычны настрой і пераконваешся, што паэтка ўмее тонка перадаваць інтымныя перажыванні, не збываецца на дыдактыку, захапляецца сама...

З замішаннем і пяшчотай выказвае паэтка сваю любоў да прыроды. Для Ірыны ВОЙТКІ яна вабная ва ўсе поры года, і гэтак характэрна прыгажосць натуральна жыццё ў вершах "Якая ранняя вясна", "Падарунак лета", "Восень", "Зіме", "Святло восені", "Першы снег". Здавалася б, пра абнаўленне на зямным абшары, як кажуць, напісана-перапісана. А вось аўтарка "СПАСЦІЖЭННЯ" літаральна бярэ вясну ва ўзаемныя абдымкі, і — прыгледзьцеся — усё атрымліваецца хо-раша і непадробна шчыра:

*Якая ранняя вясна,
Якія светлыя аблогі!
І прадчуванняў навізна,
І промнік сонечны высокі
Нырае ў пужыну да дна.
— Ты не адна.
— Я не адна.
— З табой вясна.
— Са мной вясна!*

Думаецца, што кніжка-дэбют Ірыны ВОЙТКІ надасць аўтарцы далейшага паэтычнага імпульсу, а мы спраўдзім на тое свае спадзяванні.

Пётр МАРЦІНОЎСКИ

Новая кніга засведчыла нязменную вернасць Я. Сіпакова традыцыям рэалістычнага напрамку. У сваім пошуку ён спакойна абыходзіць, як і раней, літаратурныя "завіхрэнні", розныя больш ці менш закамуфляваныя палонкі. Сіпакоў захаваў і сапраўды планетарную вышыню свайго назіральнага пункта, захаваў выразнае гуманістычнае гучанне свайго паэтычнага камертона, які азваўся на поўную моц тры дзесяцігоддзі таму ў кнізе "Веча славянскіх балад". Адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР

назапашванне тых адметных якасцей, што і вызначаць у будучым беларускі нацыянальны менталітэт. Ён вылучае з агульнай масы сваіх яркіх, неардынарных герояў. Сярод іх — старажытны паліянічы Хуткія Ногі — мужны, цяроплівы, спагадлівы, як і яго сяброўка Вольха. Такія ж язычнікі Дабранег, Галуба, Сінявок, Людміла, ад якіх "пайшоў наш род" — беларусаў. І ўжо гістарычна адзначаны князь Дзмітрый Зубрэвічкі (Мітка Сякера) і ягоны бацька, Друцкі князь Сямён ("Зубрэвіцкая сага"). Назіраль-

Не засталася па-за ўвагай аўтара тэма, вакол якой заўсёды ходзіць яго душа і якую ён калісьці назваў так: "Чалавек на зямлі". Тэма вёскі ў паэзіі і прозе Сіпакова заўсёды надзённая. Веданне яе — дасканаласць: ад сваіх жа каранёў, роднай хаты, вопыту дзядоў і бацькоў-хлебарабаў, дапоўненае потым працай вясковага карэспандэнта ў раённых газетах. Аўтабіяграфічнае "я" адгукнецца пасля ў яго творах, пераважна эпічных.

Нарыс "Вецер на даху вагона", што даў назву ўсёй кнізе,

рафіў выдатных людзей, з мэтай іх дапаўнення, прадугледжвае наяўнасць аўтарытэтных аргументаваных новых матэрыялаў, фактаў, сведчанняў. Асабліваю цікавасць выклікаюць успаміны, якія абавіраюцца на асабісты вопыт мемуарыста. Пры ўсёй непазбежнасці суб'ектыўнасці погляду тут відавочная і абавязковасць асабістай маральнай адказнасці, такту.

Няма сумненняў ў тым, што эскізы партрэтаў сваіх куміраў Я. Сіпакоў ствараў на хвалі паэтычнага натхнення, ду-

Усё, што не са мной было, помню...

(1976) гэты твор вызначыў і адну з галоўных ліній-каардынат у далейшай працы паэта. Славянскі плацдарм на "сямі вятрах" гісторыі стаў для яго аб'ектам пастаяннай увагі: змест "Веча..." паўняецца ў новых выданнях і часопісных публікацыях новымі баладамі.

На гэты раз аўтар, аднак, свядома звужае геаграфію свайго тэмы, абмежаваўшы яе тэрыторыяй Беларусі, больш таго — Аршаншчыны, "роднага кута" — вёскі Зубрэвічы. Але заглябіўся, быццам археолаг, у абжытыя, так званыя "культурныя" пласты глебы і далей, аж да пасляледніковага перыяду, часу мамантаў і першалюдзей. Малюнк старажытнасці, расквечаныя багатай (зразумела, непазбежнай) фантазіяй, дзеля пераканальнасці аўтар спрабуе дапасаваць да вядомага фальклорнага ("І там быў...") абрамлення: "Я памятаю, добра памятаю, і тыя словы, быццам бы і сам браў у іх удзел". Або замалёўка з вялікага ўзрушэння славян-язычнікаў — прыняцця Хрысціянства, скідвання ідалаў Перуна, Вялеса, Дажбога і інш. "Не сумнявайцеся, так яно і было... Я ўсё бачыў на свае вочы!"

Псіхалагічна праўдзівая адлюстравана цэласнасць успрымання навакольнага свету першачалавекам, наіўнасць пачуццяў, неабцяжаранасць свядомасці, але і трывога ад урывання ў жыццё чагосьці нязвыкллага, чужароднага — і таму непажаданага. Пантэістычныя настроі, падзеі золаку цывілізацыі вызначаюць лірычную стыхію апаведу, характэрную ўвогуле для прозы Я. Сіпакова: "Тады яшчэ гаварылі дрэвы, хадзілі камяні, у хатах жылі, дапамагалі гаспадарам хатнічкі, а на Зелянец выбіраліся з рэчак і азёраў русалкі ды так і заставаліся на беразе ўсё лета".

Сярэднявечная частка кнігі ўжо больш забяспечана надзейным, фактычным грунтам, нарыхтаваным у архівах, летапісах, іншых гістарычных крыніцах. Аўтар упэўнена праходзіць па лабірынтах княжых дынастый, феадальных войнаў, уній, заўжды звяртаючы ўвагу на становішча простага, "згалелага" чалавека. Вельмі трапна выкарыстаны запіс з Баркалабуйскай хронікі пач. XVII ст. — плач-просьба жабракоў у галодны год:

*Ай, спадарыня-пералёлачка,
Ай, мая зорухна,
маё сонейка.
Дай жа дзіцятку
хоць бы зернетка,
Хоць бы лыжачку,
хоць бы кропельку
Варыўца сырога-а-а-а...*

Сюжэтна-кампазіцыйны лад кнігі раскручвае паступова мэтанакіраванасць задумы, праясняе сэнс усіх "заглыбленяў". На розных ступенях развіцця Я. Сіпакоў прасочвае

Творчая рубрыка Янкi Сіпакова папоўнілася яшчэ адным набыткам — кнігай эсэ і апавяданняў "Вецер на даху вагона". Аўтар — вядомы беларускі паэт і празаік. Таму, гаворачы пра яго новую кнігу, няма патрэбы рабіць нейкія крытычныя прагнозы, авансы-заахвочванні. Варта гаварыць пра тое, як і ў якой меры выяўлены тут назапашаны вопыт, мастакоўская здзейсненасць, характэрная індывідуальнасць пісьменніка.

ны і разважлівы, Мітка схільны ўжо і да пэўных палітычных абагульненняў: "За што дзядзькі біліся з татарамі? Каб замест Цімур-Кутлука пасадзіць Тахтамыша? Каб аддаць Масковію Вітаўту?... І вось цяпер ён сам, Мітка, ляжыць пад Ашменнай... І не з татарамі ён біўся, а са сваімі ж адзінакроўцамі". Палонены Мітка смела абвінавчвае вялікіх князёў Жыгімонта і Вітаўта ў прымусовым акаталічванні, уціску праваслаўных "сапраўдных князёў-беларусінаў".

Апавяданне "Даждох" узаўняе драматычны падзеі 60-х гадоў XIX ст. — нацыянальна-вызваленчага паўстання пад кіраўніцтвам К. Каліноўскага. Атрады паўстаўшых беларускіх сялян узначалілі афіцэры царскай арміі: Ігнат Будзіловіч, браты Аляксеі і Оўлян Жураўскія, стары дваранін Янушэўскі. "Я змагаўся за волю маёй Радзімы і волю майго народа. За Беларусь і беларусаў. Увесь сэнс майго жыцця ў гэтым", — так вызначыў на судзе ў перадсмяротным слове сваю "віну" пан Янушэўскі. Разам з "панскімі дзецьмі" быў пакараны, сасланы ў Сібір і сялянскі сын, паўстанец Анціп Ціпак. Умела спалучаючы факт (так было!) і мастацкае абагульненне (так магло быць!), Я. Сіпакоў ствараў дынамічны, зменлівы, гістарычна праўдзівы вобраз роднага краю, аваяны глыбокім патрыятычным пачуццём.

Апавядальная нізка "За смугою" валодае, на наш погляд, значным драматургічным патэнцыялам, прыдатным для сцэнарнага і адпаведна тэатралізаванага яго ўвасаблення. Пазнавальна-выхаваўчы эффект у дадзеным выпадку быў бы, відавочна, большым, чым ад "рыцарскіх" шоў-турніраў, што ўжо не ўпершыню праводзіцца ў Беларусі — па заходніх узорах, на чужародным матэрыяле. Паняцце "рыцар" ва ўспрыманні беларуса так ці інакш генетычна атаясамліваецца з вобразам іншаземнага захопніка-гвалтаўніка. Ці ўсведамляюць гэта арганізатары гэтых відовішчаў і самі ўдзельнікі, сярод якіх ужо не адзін дзесятка параненых і знявечаных юнакоў? Воін-беларус Я. Сіпакова прыцягальны не знешнім бутафорскім антуражам і агрэсіўнасцю, але, наадварот, сціпласцю, высакародствам, "дабрынёй мужанага чалавека", які здольны адчуць боль іншых людзей.

распавядае не толькі аб незвычайных падарожжах вясковага падлетка, які не меў грошай на білет. Графічнымі штрыхамі тут створаны малюнак выжывання беларускай вёскі 50-х гадоў XX ст. Ажыццяўляючы сваю мару (вучыцца ў сталічным універсітэце), юны летуценнік праходзіў выпрабаванні суровых універсітэцкіх жыцця. Элегічным настроем напоўнены нарыс "Сады" — аб лёсе "неперспектыўных" вёсак, ужо напрыканцы іх існавання. Толькі як помнікі былой гаспадарлівасці, клапатлівай населенасці маўкліва і ўчэпіста стаяць ля закінутых хат старыя сады. Самы прыгожы — у адзінага жыхара вёскі Арцюхі васьмідзясяцідзевухадовага дзеда Сцяпана, які жыве самотна, узімку — без дарогі і сувязі з навакольным светам. Стаўленне да сучасных вясковых "рабінзонаў", як і ўвогуле да слабых і абнядоленых, выяўляе (гэта думка сцвярджаецца ва ўсіх творах пісьменніка) заўсёды беспамылкова маральны стан грамадства.

Апавяданне «Пачакальня ў дождж» ў гэтым сэнсе нагадвае своеасаблівы псіхалагічны эксперымент. Пасажыры на аўтобусным прыпынку быццам адказваюць сваімі паводзінамі на адзіны для ўсіх тэст — адносінамі да пакінутага гаспадарамі, згаладнелага сабаккі. Вынік назірання характэрны. Найбольш спагадліва паставіліся да няшчаснай істоты дзядзька ў залапленым піжмаку і нямоглая бабулька. Найбольш агрэсіўна праявіў сябе (пабіў шчанюка) малады ўкормлены чалавек з вялікім баулам. Значная частка пасажыраў засталася на пазіцыі больш-менш зацікаўленых назіральнікаў. Тыповая з'ява пашырэння эгаізму, бездухоўнасці спажывецтва, прыкмета здрабнення чалавечай асобы. Што рабіць?

Дзе выйцеце? Эсэ "Птушкі" — унутраны маналог-роздум, які дае адказ на гэтыя пытанні. "Вярніся, чалавеча, на зямлю!" — заклікае аўтар. Гэта значыць, вярнуцца да самога сябе, сваёй чалавечай сутнасці.

У агульным кантэксце кнігі некалькі адасобленымі ад іншых твораў падаюцца эсэ-ўспаміны пра Янку Купалу і У. Ф. Луцэвіч ("Сцежкаю Зубрэвічы-Ляўкі"), М. Багдановіча ("Тое лета"), А. Міцкевіча і М. Верашчакі ("Адам і Марыля"). Існуе напісанае этычнае правіла, што зварот да бяг-

шэўнай узрушанасці. Тут пульсуюць пачуцці глыбокай павагі, удзячнасці, дзесьці і радасці ад "прафесійнай" далучанасці, а ў дачыненні Янкi Купалы — і "зямляцка-ляўкоўскай" гордасці. Асабістае знаёмства з У. Ф. Луцэвіч у школьныя, пасля і студэнцкія гады, відавочна дапамагло аўтару стварыць жывы і абаяльны вобраз вернай сяброўкі Янкi Купалы — незабыўнай «цэці Уладзі», якая падтрымала не аднаго "хлопчыка-пачаткоўца, будучага пісьменніка ці мастака. Што датычыць сямейных, інтымных дачыненняў Купала-Луцэвіч-Мядзёлка, адстойваючы права асабістага выбару, Сіпакоў абвяргае ўсе спробы кінучы ценя на вялікае імя. Праўда, часам робіць гэта недастаткова паслядоўна і راشучка.

Выява дзённіка М. Багдановіча выклікала неадназначнае стаўленне да гэтага грамадскасці, і не толькі літаратурнай. Дакладней, не да самога факта выявы, але магчымасці яго публічнага агалашвання, з нездаровым разлікам на "сенсацыйнасць". Дзённік жа гэты — з тых, што пішуцца толькі для сябе, як, скажам, апошнія запісы Л. Талстога, якія ён не давяраў нікому. У вядомым нарысе М. Багдановіча "Из летних впечатлений" (1916), згадваюцца паездкі, экскурсіі ў кампаніях курортнікаў (Феадосія, Стары Крым, Кактэбсья), імёны некаторых пісьменнікаў. І ўсё. Дзённік жа толькі для сябе. І якая, урэшце, значнасць тут кагосьці выпадковага курортнага рамана паэта з жанчынай, якая, канечне ж, не вытрымлівала параўнання з яго песеннымі абраніцамі? І якая патрэба яго аналізаваць?

Я. Сіпакоў, дарэчы, і сам той жа думкі: "Але навошта ў гэтым разбірацца? Навошта высвятляць?.. Ды гэта, мусяць, і не трэба, бо, каб разабрацца, мабыць, трэба вярнуцца ў тое жыццё, у якім мы ніколі не былі". Вось тут і трэба было б яму і паставіць кропку...

"Пісьменніцкая" нізка эсэ не зусім адвольная ў сюжэтным ладзе кнігі. Дыскусійная (творчасць і асоба, аўтарытэт пісьменніка) яна таксама скіравана на пошукі і ўмацаванне духоўнасці, "высокай красы" жыцця. Агульнае ўражанне ад кнігі "Вецер на даху вагона" — творчая ўдача. Адрасаваная, паводле анатацыі, вучням сярэдніх і старэйшых класаў, яна, вельмі беларуская, патрэбная, знойдзе, несумненна, больш шырокага чытача.

Як адзначыў у час нашай з ім размовы Я. Сіпакоў, яго і сёння "не адпускае гісторыя", вызначаючы далейшыя планы і задумы. Што ж? Няхай і надалей спраўна служыць яму ўжо добра-такі асвоенае ім "Машына Часу"...

Антаніна ЛЫСЕНКА

Уладзімір СКАРЫНКІН

Я не магу любіць людзей,
Распнуўшых Бога.
Барыс Чычыбабін

Я Беларускаму
малюся слову

Было спачатку Слова.
Слова — Бог.
Я беларускаму малюся
Слову.
Мне гэты Бог магутны
дапамог,
Як Усявышні — добраму Іову,
Самоту не пусціць
на свой парог,
Ад зерня праўды
аддзяліць палову.
І ўночы,
і ў святальнай цішыні
Ён мне дыктуе строфы
з вышыні.
Францыск Скарына
— сын Яго зямны,
Чыё з'яўленне

ўзрушана віталі
Лагодным плёскатам
— маёй Дзвіны,
Адлюстраваўшыя
нябёсы хвалі,
І перазвонам
— вешчыя званы,
Якія палачан
у храмы звалі.
Скарыны кнігі і па гэты час,
Нібыта залаты іканастас.

Апосталы Яго — Купала,
Колас.
Я ўкленчваю ля іхніх
абразоў
І з радасцю заглядваю
раз-пораз
У дабравесці іхнія, каб зноў
Пачуць з нябесных высяў
іхні голас
І збегчы ад ілжывых
крыкуноў,
Ад цемрашалаў
і ад пlynняў модных
У свет вытокаў
нашых першародных.

Каб мой народ
пра Бога не забыў,
Я прапаведнікамі іхняй веры
У меру таленту
свайго зрабіў
І праведніка Дантэ Аліг'еры,
І Байрана,
што вольніцу любіў,
І радуюся гэтаму без меры.
Што б ні казалі,
а цяпер яны
Таксама Бога нашага сыны.

Стараўся я, каб словы,
што ў іх вусны
Аднойчы мной
укладзены былі,

І мудры старац,
і хлапчук распусны
З вялікай асалодаю пілі,
Нібы напой гаючы
і спакусны,
І ўратавалі Бога, бо, калі
Яго мы, як Ісуса,
раскрыжваем.

Снежаныскі эцюд

У серабрыстай аправе
Днеюць разлогі. О цуд!
Гэта на самай справе
Ці мастака эцюд?

Быццам пастэлі,
паляны
Свецяцца ў нетрах лясоў.
Сосны, асервы,
парканы
З дробных бялюткіх мазкоў,
Як габелены,
сатканы.

Быць гэтай раницай
лежнем —
Самы вялікі грэх.
Глян, як пад небам
бязмежным
Прамавугольнікі стрэх
Шчодро пабелены снежнем.

Дзе палымнеюць каліны,
Лепшую з лепшых стыхір
Голасам акарыны
Ціха спявае снягір,
Быццам ён злеплены з гліны.

Глушаць за нотаю нота
Усе адгалоскі пакут.
І ажывае пяшчота
Ў сэрцы збалелым. О цуд!

Мяне нябёсы
прымушаюць

Міколу Аўрамчыку

Зацягнуць успаміны, як віры,
І зноўку сэрца
захлынецца болям,
Бо жыві з Грачанікавым
Анатолем
Я некалі ў адным двары.

І бачыў я не раз,
як дацямна
Былы жыхар
палескай ціхай вёскі
На тонкія рабіны і бярозкі
Глядзеш задумліва з акна.

А нашы непрыкметныя
дамы
Стаялі на канцах дыяганалі
Вайсковага кладзішча,
дзе ганялі
Не чай і не гарбату мы.

У спёку невыносную
і ў золь,
Апоўдні і вячэрняю парою
На могілкі
з чырвонаю царквою
Любіў заходзіць Анатоль.

Нябёсаў недакучлівы прымус
Яго душа заўсёды
адчувала
Пайсці туды,
дзе Колас і Купала,
Або туды,
дзе спачывае Трус.

На змізарнелы
і няўтульны свет
Паглядвае з мемарыяльнай
дошкі

Задумліва і асуджальна
трошкі
Навек суцішаны паэт.

У спёку невыносную і ў золь,
Калі вятры
абсяг агалашаюць,
Мяне цяпер нябёсы
прымушаюць
Пайсці туды,
дзе Анатоль.

Х Х Х

Сышоў з цягніка я
і ў шэрым
Зацененым лесе знік.
Памчаў,
зачыніўшы дзверы,
У Беларусь цягнік.

У далечы,
дымкай спавітай,
Грукоча на стыках састаў,
І ўздрыгнуў я раптам,
нібыта
Ад чарады адстаў.

Ад той чарады, якая
Вяртаецца ў родны край.
Гатовы сысці
з цягніка я
Зараз і ў Дантаў гай.

Хоць заўтра,
хоць сёння, радзіма,
Жарстою мой прах
зацярусь,
Ды не прамчыся міма
Станцыі Беларусь.

Беларусь — назва чыгуначнай
станцыі горада Заспаўя.

Ліля МЯЛЕШКА

Шум аеру па-над ракой,
Ля брадоў чаратоў бароды,
Бела-чорны пейзаж зімой,
Бела-шэрых гусей чароды...

І нягучна звяняць званы,
І пльвучы паласою вузкай
Бела-русыя туманы
Над зямлёй маёй беларускай.

НЕЗАБУДКА

(у дзвярах электрычкі метро)

Белыя раменьчыкі, абцасік,
Дзве рукі —
пяшчотныя ліяны,
На плячах блакітны сарафанчык,
На завязках —
крыльцах матылькоў,
Вытанчаны срэбраны пярсцёнак,
Гнуткі стан —
нібы з карцін Пікаса,
Ззянне зорна-матавае скуры,

Ногі радуюцца траве...
Не дасушаная асотам,
Дзесь глыбока
ўздыхае-жыве
Таямнічая твань балота.

Цёплы бляск —
кулончыка бурштын...
А над гібкай далікатнай шыйкай
Свеціцца пад хваляй русых пасмаў
Строгі тварык тонка загарэлы
І вачэй валошкавы пагляд.

НАСТАЛЬГІЯ

Як знайсці-адшукаць
той бурштынавы рай,
Дзе ўставала ружовае сонца,
Дзе ляталі хрушчы,
дзе палаў небакрай,
Нібы меднага чайніка донца?

Там мядовыя ліпы
заценьвалі сад,
Снег вячэрні свяціўся чырвона
І аранжава ўспыхвалі

Касачамі і "царскай каронай"...
Там у шафах духмяных,
пад бэзам густым,

Спрат для свечак,
і воску, і сотаў,
І здаваўся там кожны лісток
залатым,
Кветка кожная — сонечна-жоўтай.

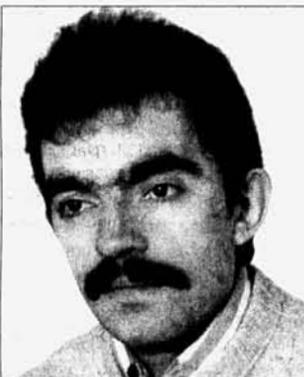
Там сланечнік ля весніц
пры плоце жыве,
Там, дзіцячай далонькай сагрэты,
Разлятаюцца пырскамі
ў цёплай траве
Дзьмухаўцы ў колер спелага лета...

Там на Зелну бабуля мазурак пякла
Ды па сподачках мёд разлівала,
А па белай кашулі
дзядулі паўзла

Пчолка жоўтая —
адпачывала...

Толькі зрэдку, бывае, квітнеючы май
Адгукнецца ў душы падабенствам...
Не знайсці, не спазнаць
зноў бурштынавы рай
Той, з майго залатога маленства.

Алесь БАДАК

Адправіцца павінен праз хвіліну.
Я ўзяў білет,
Касірэцы "дзякуй" кінуў,
Ускочыў у вагон.
Сарочы крык —
Нібы чаргой ударыў мне
У спіну.

2

Імчаў цягнік на захад і на ўсход.
Імчаў цягнік на поўдзень і на поўнач.
Я думаў,
што людзей тут будзе поўна,
Ды быццам вымер на зямлі народ,
Ці ўсе яе пакінулі раптоўна.

З усмешкаю спакойнаю казаў
Я правадніцы ветлівай пра гэта.
Яна ў адказ мне:
— Проста на край свету
Хто шлях сабе калі ўсур'ез шукаў?
Хіба, як вы,
самотныя паэты.

3

Сышло ў купэ нябеснае святло.
А правадніца, раптам пастарэўшы:
— Купала мне чытай
свае тут вершы.
— О Бог ты мой, калі гэта было?!

— Калі? Здаецца... так,
У сорах першым.
Тут быў Рэмбо, калі свой Шарлевіль,
Жанчын узненавідзеўшы, пакінуў.
Петрарка быў,
які шукаў прычыну
Нянавісці людскае і любві,
А што знайшоў —
забытую даліну.

Я слухаў правадніцу і глядзеш,
Як твар яе мяняўся штохвіліны.
Старая, маладзіца і дзяўчына
Жылі ў ёй,
Як жыве ў рачной вадзе
Нябесны смутак светлы двухадзіна.

4

Я лыжкаю мяшаў халодны чай.
Я слухаў і не слухаў правадніцу.
І раптам:
— Ну, а вы на што сталіцу
Рашылі памяняць на дальні край,
Куды ніхто не змог яшчэ спазніцца?

— Мне ўсё абрыдла.
Можа, паглядзець
Калі змагу на гэты свет здалёку,
Дакладней, з краю,
Ці — нібыта збоку,

Тады яго змагу я зразумець,
І стане жыць мне весела і лёгка.

5

— Ах Божа, за размоваю сваёй
Мы ледзь не прамінулі
ваш прыпынак! —
Сказала правадніца мне.
Хвіліна —
І я ўжо быў на сцежцы палявой,
З якой відаць уся мая Айчына.

— А як жа абяцаны вамі край,
Край свету?! —
я крычаў услед вагонам.
Птушыны грай узняўся
над перонам,

І скрозь яго пачуў я:
"Вось ваш край!"
Ці, можа, "рай"
крычалі мне з вагона?

О, родны кут любові і журбы!
Я без яго
У свеце заблудзіўся.
Вярнуўся —
нібы зноўку нарадзіўся,

Успомніў,
як даўно я тут не быў
І ўжо на ўсё астатняе забыўся.

КРАЙ СВЕТУ

1

На станцыі,
названай "Хоць куды",
Я апынуўся на зыходзе лета.
— Куды? — касірка глянула
прыветна.
А мне — абы не ў гасці да бяды.
І я махнуў рукою:
— На край свету!

— Спяшайцеся,
таму што ваш цягнік

Дэкарт некалі пісаў, што ў здзіўлення не можа быць "другога разу". У Дэкарта ён, магчыма, і так, а вось Юргон здзіўляўся і пяты, і дзесяты, і бязлікі раз заўпар жаночай прыгажосці, юнаму целу дзіўчат, іхняй непаўторнасці ва ўсім: усмешках, паваротах галавы, тэмбру голасу, пака-тасці плячэй, адценням колераў у вачах. Асабліва ж паху! Кожная з ягоных каханак мела толькі свой, адрозны, ні на што не падобны — пах. Юргон мог забыць абрысы твару, фігуру, аб'ём бедраў упадабанай дзяўчыны, нават велічыню грудзей той, што скарыстана-пакахана ім, але толькі не ейны водар. Не важна, што прамінуў год, ці болей, толькі ж і на сённяшняю хвіліну завяжы хлопцу вочы і пастаў у радок або групаю красунь, няхай дзесятак, няхай два, а сярод іх утыкні тую, з якой правёў Юргон пару-тройку начэй, і пусці яго праісціся блізючка каля іхніх целаў, то на дзевяноста адсоткаў сярод усіх ён усяляюць знойдзе сваю. Зразумела — рукамі ні адной не крапе, яго выведзе на любачку-ляльчку нос. Юргонаў нос беспамылкова адшукае той пах-водар, які адклаўся ў ягонай памяці, увабраўся ў скуру, валасы, пазногці. Страха няма, што прамінуў час, што новыя пахі увабраны порамі цела хлопца, што гарачая і халодная вада з духмяным мылам змывалі, ачышчалі яго цела, але ж пахі дзяўчат і жанчын хаваліся ў Юргона пад скурай і ў мозгу так глыбока, што хоць абвары яго, але не вытравіш, не аддзярэш той водар, што ён запамінуў. Менавіта водар. Кожны пах, кожнай каханкі ароматызаваны. Тут ні пры чым парфума, справа, відаць, заключана ў фізіялогіі. Хлопец неаднаразова збіраўся заскочыць у цэнтральную гарадскую бібліятэку, а па-простаму — "пенілку", каб паглядзець "Медыцынскую энцыклапедыю", растлумачыць у рэшце рэшт сабе: чаму ён так трывала запамінае пахі? Чаму кожны пах жанчыны мае толькі сваю духмянасць, свой водар?

Але, хацець — адно, а зрабіць — зусім іншае. Як і кожнаму мінучку, яму заўсёды не хапала часу. (Вядома ж — адгаворка.) Кожны раз адшукваліся больш важныя справы, якія патрабавалі тэрмінавага вырашэння.

Ды і ці так важна, што там пішуць спецыялісты? У медыцынскай тэрміналогіі Юргон не дужа "цягне". Можна сказаць — зусім прафан. Адсюль лагічнае пытанне: што яму дасць прачытаны артыкул пра пахі? Нічога. І ўсё ж, кожны раз праходзячы каля галоўнай бібліятэкі, у галаве ўсплывала "хаценне прачытаць" энцыклапедыю. Даймаў сверб разабрацца ў сабе. Не пра ўсё ж могуць растлумачыць сябры-таварышы. А на ўзроўні здагадак і чутак, домыслаў, меркаванняў ды дапушчэнняў — Юргон і сам прафесар, нават акадэмік. Навошта тады мянціць языком упустую? Не любіў і не любіць ён бязмэтнай балбатні. Ці не з-за гэтага на працы лічаць Юргона нелюдзімым, замкнутым, нават скрытным.

(Як хочучь, яму ад гэтага ні халодна, ні спякотна.) Але ж пра жаночыя пахі. Тым надвячоркам ехаў ён у маршрутным аўтобусе. У салоне было вальнавата. Людны, ды не так, як у часы "пік". Хоць на супынку людзей стаяла — не праіхнуцца. Відаць, большасць чакала іншых накірункаў. Гэта ці не адзіная за дзень прыемнасць: больш-менш камфортна дае-хаць дамоў.

Юргон стаў, учапіўшыся за поручань. У галаве пуста, не раўнуючы, як у біклазе, што з месяц ляжала ў пясках. Сахары. Бяздумна пазіраў, нібы зомбі, на гарадскія вуліцы праз запыленае шкло окна. Хтосьці выходзіў, нехта заходзіў — усё спакойна, без цысканіны, буркатні і сварак. У сваёй адасобленасці Юргон адлачываў. Так бывае пасля лазні, калі добра выпарыўшыся, ды пастаяўшы пад ледзянымі струменямі вады, напіўшыся зёлкавай гарбаты, выходзіць пад прахалоднае, з туманова-мройнаю імжою, неба. Яно наўдзіў не цісне табе на плечы, не прыгнятае душы, не нявольніц цела. Ва ўсім лёгкасць і бяздумнасць. (Шчаслівы ад нічога.)

Раптам хлопца нібыта распаленай патэльняй пеканулі па носе. Сярод клубка чужых сабоў ён уваўіў знаёмы. Блізеханька, побач з сабою. Усхвалявана крутнуў галавою. Управа-ўлева, зноў туды-сюды і о, дзіва, — згледзеў Аліну. Яна Юргона, здаецца, пакуль не заўважала. "Мо робіць выгляд, маўляў, не бачу і не хачу аб цябе вочы муляць. — Мільганула крыўдлівая думка. — Не, наўрад. Абыякавы пагляд за вакно — таму сведка. Жанчыны не ўмеюць хваць знарочыстай абыякавасці. (Юргон тое добра ведае. Іх заўсёды выдае палахлівае пастрыльванне зрэчак вачэй і ледзь улоўнае трапятанне вейкаў). Сапраўды не бачыць мяне. Але, што сёння на вечар? Ніякіх планаў, хацеў пасядзець дома за паперамі, спіхнуць "вісячку", перавесці дыхачку ад любоўнага марафону. А вось згледзеў Аліну, і агарнуў учэпісты сверб, да дрыжыкаў у каленях. Падіду, хоць і даўно былі нашы сустрэчы-расстанні. Так, дык — так, не — то не. "Я нічога не губляю." — Канчатковае рашэнне.

Адзін крок — і Юргон побач з Алінаю. Ад знаёмага паху аж сэрца закалацілася, глядзі арытмія пачнецца. Няспешна выдыхнуў. "Не верыцца, нават не думаў, што праз тыдні-месяцы такая радаць апануе пры нечаканай і непланаванай сустрэчы. Мне ж яе хапіла ў тыя дні пад самыя сківіцы. Здавалася — набіла аскаміну, здаволенасць была паўнейшая, хацелася навізны. Свежага цела! Дзіўныя мы стварэнні — мужчыны: мінулае часам магнітам цягне. Дзеля чаго? Навошта? Не думаем (я ж думаю ўжо зараз). "Ат!" — адмахнуўся ад самога сябе Юргон.

— Прывітанне, царэўна! — лягонька піхнуў плечуком Аліну.

Здзіўлена нечаканасцю дзяўчына спешна крутнула галавой. Вейкі дробненька затрымцелі, вусны расцягнуліся ў прыязнай і ледзь

АНАТОЛЬ КАЗЛЮ

Юргон

(урывак з рамана)

пакрыўджанай усмешцы. Позірк здаецца вінаватым.

(Чаму?)

— Прывітанне, кавалер. — Аўтаматычна зіркае на гадзіннік.

— Як жыццё-быццё? — Дайнальце і збітае пытанне.

— Па-маленьку. Жывем — хлеб жуем. — Такі ж і адказ.

— Рад цябе бачыць. — Каб працягнуць размову.

— І я. — Аліна зноў кінула позірк на гадзіннік.

— Спяшаешся?

— Не. Звычайна. Усё бягом, ды бягом.

— Выкінь гадзіннік. Шчаслівым ён не трэба. — Бязгладзая прапанова.

— Толькі гэта і застаецца! — у вачах бліснула знаёмая Юргону іскрынка.

— Можна, пройдзем пару супынкаў пешшу. Успомнім... — ён не дагаворвае.

— Чаму б і не! — адразу пагаджаецца былая каханка.

Выходзяць на "Лясной", каля лесопаласы. Аўтобус абдаў іх смярдзючым дымам. (Поўнаасцю не згарэе паліва.) І папоўз на пагорак да няўключнага будынка навукова-вытворчага аб'яднання.

Юргон паперадзе, Аліна на паўкрока за ім.

— У цябе камячок зямлі на кашулі, якраз між лапатак. Адкуль? — дзяўчына лёгкім дотыкам пальцаў змахвае нябачны для Юргона камячок.

— Добра, што не "смачны" плявок павесілі. — Назграбна жартуе хлопцек. Спяхопліваецца, пытае: — Як патрапіла ў наш куток горада? Калі не памыляюся — ты жыла ў Чыжоўцы, а гэта ў адваротным накірунку. (Як крайняй кропкі ў Паўночнай і Паўднёвай Амерыках.) Да некага ў госці выбрала-ся, ці, можа, мяне ўспомніла? (Распацрай рукі шырэі. Жанчыны зпаомныя, здрады не даруюць. А тым больш, калі іх адпіхваеш ад сябе, як пустую пляшку з-пад піва.)

— Здагадайся з трох разоў, — прыязна пасміхаецца. Нябачна ніякай крыўды з-за мінулага. (Час усё згладжвае. Простая, але неаспрэчаная ісціна.)

— Госці! — Юргон крыху запаволіў крок, каб ісці побач і бачыць твар Аліны.

— Міма. — Яна пазірае на свайго "былога", быццам на даўняга сябра. Ні на міліграм больш.

Юргон задумваецца. Яму сапраўды цікава.

— У "Бліскавіцу" хочаш зайсці. (Добрая гаспадарчая крама мікрараёна. Часам сюды прыязджаюць і з другіх канцоў горада. У цэнтральных магазінах таго не знойдзеш, што можна напаткаць тут.)

— Ха! Вечарам толькі і шпындаць па магазінах. Зноў пралятаеш. Нешта ты зусім растраціў фантазію, згубіў здагадлівасць.

Чарговія каханкі мазгі высушылі? — Усё ж не стрымалася, укалола. — Давай апошні варыянт. (У голасе ні ноткі загаду. Ён абыякавы, прэсна-нясмачны, бяссолы.)

— Тады каханка тут маеш. — Нечакана для самога сябе выпаліў Юргон. — Што? Дакладна ў цэль патрапіў! (І адкуль пражылі рэўнасці ўзяліся? Аліна ж яму цяпер ніх-то! Чужая! Бы-ла-я! Адна з шэрагу іншых. Ага, вінаваты ейны пах, водар. Вось-вось, ён, клятвы, абудзіў мінулае, ветрыкам дзьмухнуў на іскрынку, якая цеплілася ў падсвядомасці. Мінулае згладжваецца, але да рэшты не знікае. Яно заштрыхоўваецца, вуальюецца наступным, новым, больш яркім, зашліфоўваецца іншымі адценнямі, але вышчынуць тое, што было — немагчыма. Яно было, і ўсё тут. Нікуды ад гэтага не дзецца.)

Аліна крутнулася на абцасіках. Крочыць па тратуары ўперад, твар у твар з Юргонам. Позірк хітры скрозь прыплюшчаныя вейкі. Яна суцэльна загадка. Ну проста сшышоўшая з карціны Джаконда. Сцэжка пустая, бязлюдная. Гэты прамяжак дарогі заўсёды такі. Тут проста няма каму хадзіць. Па правы бок — пагорыстая пустка, а злева — НВА, работнікі з якога даўно раз'ехаліся па кватэрах. Сабачатнікі на асфальтаванку не выходзяць, гуляюць глыбей, на памежжы пусты і лесапаласы. Юргон і Аліна адны-адзіносецькі на гладкай сцэжцы. Твар у твар, вочы ў вочы. У яго і яе крокі запаволеныя. Позірк перапаўняе недаказанасць, таямнічасць. Хоць, відаць, думаець пра адно і тое ж. (Не ўсё, ой не ўсё разгледзеў я ў табе, дзяўчынка

мая. Ты нейкая цалкам абноўленая і непрадказальная. Што ж я ўпусціў у Аліне? Закіпае кроў у жылах. Відаць, я мяняюся, старэю.)

— Ну дык як, спробы-здагадкі яшчэ будучы? — у надвячорак выпушчаны роўны бялуткі радок верхніх зубоў праз пульхныя і маладыя, напамаджаныя ў карычневы колер, вусны.

Усмешка дзяўчыны выклікае ва ўсім цэле Юргона дрыготку. Ён аж сцэпануў плячыма. Аліна гэта заўважае, у яе ружавеюць шчокі. Крышчку, але воку заўважна.

Хлопец адмоўна і павольна круціць галавою. Маўляў, поўнаасцю выдыхся, здаюся на тваю літасць. Пашкадуў!

— Замужам я, Юргончык. Кватэру тут муж купіў, у тваім мікрараёне, так што Сухарава цяпер і для мяне не чужая мясціна.

— Далёка ад майго дома? — пытанне вылузваецца з губ само па сабе. Неяк рэфлекторна.

— Ў-ы! — усмешка не знікае з твару. Аліна адкідае пасму валасоў з ілба, праўляе на плячы сумачку. Яна невялікая, з прыгаршчу, і цэляеца ў такт хадзе.

— Багатага мужа адхапіла. — Скажаў, каб нешта сказаць.

— І ты ж не бедны. — Парыруе дзяўчына і нарэшце паварочваецца. Цяпер яны ідуць плячо ў плячо.

— Ці далёка ад мяне атабарылася? — не сунімаецца Юргон. Яму сапраўды цікава. — І колькі часу сухараўскія дарогі топчаш?

— Праз два супынікі ад тваёй вуліцы ў нас кватэра, на Панчанкі. Проста нейкі літаратурны куток у горадзе. Ты абжыў вуліцу Гарэцкага, а я — Панчанкі. Хутка шасць месяцаў споўніцца, як засяліліся. Кватэра новая. / А якая ж яшчэ? У Сухаравае старой не знойдзеш і днём са свечкаў ў руках. Бесталкова дурнуха! Але чаму я зноў пачынаю злавасць? Нягожа так. Зачапіла, ага, кранула за жывое. Значыць — не ператлела ў душы былое. А таму трэба шукаць шанц і магчымасць, каб прадоўжыць.)

— Не баішся, што муж выпадкова заўважыць нас, пачне распытваць? — пробны каменьчык у агарод Аліны.

(У сувязі з гэтым, адзін з герояў Дастаўскага кажаў, што шырокі чалавек, звучыць бы...)

— А ты баішся? — парыруе.

— Хвалююся. Не хачу, каб бітая ў жолак клалася. — Пошленкі жарцік, з макавае зернейка.

— У мяне муж прагрэсіўны, сучасны. Нечым падобны да цябе. Не, не ў плане любовішчаў, а знешне. — Паспявае зрабіць акцэнт Аліна.

— Спецыяльна выбірала? — цешыць сваё самалюбства Юргон. Як жа? Прыемна, калі жанчына сярод тысячаў адбірае таго, хто хоць крыху нагадвае твой фэйс. Гэта як пры-

ём метадону: лёгкасць у цэле і мазгах.

— Выпадковасць, — Аліна зіркае на хлопца. — Не думай, што ў цябе выключная знешнасць. Ты стандартны, сярэднестатыстычны. А калі прасцей — антрапалагічны беларус. Ёсць жа два тыпы тубільца...

— Глядзі ты, я і не ведаў, — перабівае дзяўчыну. — І што ж за тыпусы? Патлумач, калі не цяжка.

(Вось наблатыкалася за паўгода. Была ж пешка-пешкаю. Муж адукаваў, не інакш.)

— Я і кажу — існуе два тыпы мужчыны-беларусы: першы — круглявы твар і нос бульбінай, а другі — прадаўгавата-выцягнутая пыска і нос каромыслам. Да другога ты і адносішся, такога і мужа маю.

— На гэтым і заканчваецца падабенства? — пытанне з расчараваным прысмакам, нават з пярэнькаю.

— Чаму ж? Не! Ён, як і ты, патлаты. Хоць цяпер гэта і не модна.

— А на скронях у яго валасы не закручваюцца? — пошук дэталю.

— Круціцца. — Аліна зняла з пляча сумачку і перахапіла яе за раменьчык. Гушкае туды-сюды, як ручныя арэлі. — Чакаю, калі пальтаешся пра пасцельна-інтымныя падабенствы. Хто з вас лепшы, а хто так сабе. — Удар ніжэй пупка. — Цікава?

— Не-а.

— Не прыкідвайся. Усе вы аднолькавыя, мужчыны. — Слова "мужчыны" прагаварыла ліпуча-прытарна, як чалавек, што аб'ёўся патакаю. — Заўсёды любіце параўноўваць сябе з іншымі. І абавязкова хочаце быць лепшымі, цягавіцейшымі, больш вынослівымі. Я права? — прыпыняецца, заступіўшы бачком сечжку і Юргону.

(Ён маўчыць. Хоць папраўдзе, яму сапраўды цікава: хто лепшы?)

— Валодзька мой вопытней, — голас перакананы, не пацерпіць пярэчанняў. Толькі так, і ніякіх абваржэнняў. — Ён ужо сапраўдны мужчына, а не хлапанё, якое кідаецца на ўсё, што рухаецца, — гаворыць гнеўна. У такія хвіліны добра змоўчаць, каб не нарабіць бяды.

— Яму пад сорок.

(Нечым не дагадзіў, дзесьці лягнуў непрыемнае ейнай асобе.)

— Перастань. — Усё ж не вытрымлівае Юргон. — Мне якая розніца? Табе ж жыць з Валодзькам, а мая хата з краю.

— Так ужо і з краю? — недарэчная ўсмешка на напамаджаных вуснах.

(Перапад настрою — справа сур'ёзная.)

— Я са свайго балкона-гаўбца штодня бачу дах твайго слупка-будыніны.

(Ага, папалася! Значыць — штодня глядзіш на мой дом. Выснова — думаеш пра мяне. Тут не так усё проста, дарагуля.)

Падышлі да першых гмахаў мікрараёна. Вось дзе ўжо людны. Даводзіцца лавіраваць між гарадзючкамі. Крамы, шапікі гандлёвых радоў. Два супынікі праз дарогу: грамадскі транспарт і маршрутны. Апэтка, прыватныя лаўкі ў запасных (пажарных) пад'ездах.

Аліна бярэ Юргона пад руку, каб можна было гаварыць без крыку.

— Нешта смажыць, папіць бы, — кажа, як капрызлівае дзіця. — Давай купім па пляшчы піва, пасядзім.

— Чаго тырчаць навідавоку? — украдлівае пярэчанне. — Праз дзесятак крокаў піўны бар "Патсдам", можам па куфлю фірменнага прапусціць.

— Частуеш?

— Без пытанняў. Чаму б і не. Вядома, калі да вопытнага мужа не спяшаешся.

(Цьфу ты, навошта ляпаць, не падумаўшы. Зноў узгарыцца — не патушыш. А ў мяне ж зусім іншыя сёння планы. Але, відаць, атрымаецца з гэтага — пшык. Муж, аб'ёўся груш.)

— За мяккой Валодзя трэці дзень. У Германіі ён, — усмешка на твары.

— Кім працуе, калі не сакрэт? — Юргон бадзёра распрамляе плечы, як Дон Кіхот перад ветраком.

— У адной вядомай фірме, — гаворыць падманліва-абыякава. Маўляў, накась-выкусь.

(Куды ўжо нам, жабрачым бюджэтыкам!)

У прыцемненай зале паўпуста. Чысціня, прыемны пах. І блізка не смярдзіць характэрным для вулічных піўных пракіслым напоём і падэнджанай рыбай не першай свежасці.

Фірменныя куфлі поўныя. Пена паўз край паветрана-лёгкага, як взлом. Праз грані шкла бачна, як гуллівана-няспешна ад донца адрываюцца драбноткія, быццам прасяныя крупы, пубыркы і па цягучай сумесі падымаюцца ўгору, да пеністай шапкі.

Юргон з Алінай прысаджваюцца за столік пад грані, каля окна. Так, каб можна было глядзець на смарагдавы газон з маладзенькімі каштанамі і бярозкамі. Цікаваць за ненажэрнымі галубамі, якіх корміць каля супынку даўгалыга школьніца.

(Працяг на стар. 14)

З вокнаў рэдакцыі «ЛіМа» відаць былую дваровую качагарку, шмат гадоў таму пераўтвораную ў скульптурны майстэрні. Тут, у бліжэйшым суседстве з намі, вядзецца сёння праца над помнікам Янку Купалу, прызначаным для размяшчэння ў цэнтры Масквы. Аўтары праекта — Леў ды Сяргей Гумілеўскія.

яркімі, псіхалагічна выразнымі скульптурнымі партрэтамі гістарычных асоб у Нясвіжскім парку, — гэта дэбют у Купаліане. Іх натхнёная праца ў чатыры рукі (аднаму ўвасобіць вобраз у манументальнай выяве, агораўшы складаны вытворча-мастацкі працэс ад пластылінавай мініяцюры да адліўкі ў бронзе, практычна немажліва) пачалася з удзелу ў конкурсе на лепшы праект помніка Янку Купалу для Масквы. Сама ж

жэнні мастацкай рады. І вось...
...І вось цяпер, пабачыўшы фота, што па нашай просьбе прынес у рэдакцыю скульптар Сяргей Гумілеўскі, паслухаўшы яго каментарый і дадаўшы крыху ўласнай фантазіі, спрабую распавесці пра новы твор.
Даволі вялікае паркавае асяроддзе дазваляе размясціць помнік на штучным насыпным кур-

пазірае ў той бок, дзе Беларусь. На фотарэпрадукцыі манументальнай глінянай скульптуры, яшчэ алярэзанай рыштаваннямі, уражвае вытанчанае аблічча Купалы: выразная пластыка рук, адухоўлены і самапаглыблены, нейкі стрыманы («стрыманасць — гэта калі ёсць што стрымліваць», — заўважыў адзін вядомы чалавек) пгляд... Працуючы над вобразам народнага паэта, скульптары імкнуліся пераадолець пэўныя і ўжо досыць устойлівыя стэрэатыпы айчынай Купаліані. Ім было цікава ўявіць і паказаць яшчэ маладога класіка ў той перыяд яго жыцця, што быў асабліва плённы для творчасці.

Песні мінулых дзён

Пад такой назвай у камернай зале Белдзяржфілармоніі прайшоў канцэрт вакальнай музыкі, прымеркаваны да Міжнароднага фестывалю «Мінская вясна-2004» і прысвечаны 60-годдзю вызвалення Беларусі. Яго ўдзельнікі — Іван Краснадубскі, Ніна Цішко, канцэртмайстар Таццяна Вішнякова. У рэпертуары — песні знамага майстра савецкай масавай песні Мацвея Блантэра, авяняня рамантыкай, глыбока чырвятычныя, напісаныя на цудоўных вершы паэтаў К. Сіманова, А. Суркова, М. Святлова, М. Ісакоўскага, І. Сельвінскага, Ф. Фацыянава...

Шмат спяваў І. Краснадубскі. Аднавядна зместу песні ён знаходзіў вакальнай фарбы, паўтары. Голас гучаў ярка, шчыра, мякка і каларытна, часам ён цудоўна філіраваў гук. І гэта падабалася паклоннікам яго таленту, якія доўга-доўга ўдзячна апладзіравалі.

Ніна Цішко выканала толькі тры песні. Але якія! Папулярны вальс «В лесу прифронтовом» нікога не пакінуў абыякавым, гэтаксама, як і лірычная песня «Пакахала я хлапчыну», агністая «Чарнавокая казачка». Слухачам не магло не спадабацца яркае прыгожае мецца-сапра-на спявачкі.

Завяршыўся канцэрт дуэтам І. Краснадубскага і Н. Цішко: прагучала «Кацюша» — вельмі папулярная, сусветна вядомая песня. Пспех спевакоў падзяліла акампаніятар Т. Вішнякова, якая да ўсяго з натхненнем выканала вядомую прэлюдыю до-дзіез мінор Сяргея Рахманінава.

Вера КРОЗ

Натхненне ў чатыры рукі

Для шанонага майстра Льва Гумілеўскага — гэта новы погляд на Купалу. 30 гадоў таму яго манументальная праца ў сааўтарстве з А. Анікейчыкам і архітэктарам А. Заспіцікім — вядомая скульптура песняра ў купалаўскім парку — была ганараваная Дзяржаўнай прэміяй Беларусі.

Для яго саракагадовага сына Сяргея, вядомага, прынамсі,

ідэя ўстаноўкі такога помніка напэжыць тамтэйшай беларускай дыяспары. Маскоўскія беларусы памкнуліся паставіць яго за ўласныя сродкі. Збор грошаў ішоў цяжка. Падключылася Міністэрства культуры РБ, і калі рашэнне ўстанавіць помнік было ўзгоднена з маскоўскімі ўладамі, у 2002-м годзе правялі конкурс на лепшае скульптурнае ўвасабленне гэтага сур'езнага, па сутнасці міжнароднага, праекта.

Бацька і сын Гумілеўскія выйшлі з конкурсу пераможцамі. Але толькі пасля паказу іх работы ў розных інстанцыях, у тым ліку ў Маскве, былі прапанаваны варыянты «прывязкі» манумента да ландшафту расійскай сталіцы. Месца на Міўскай плошчы нашы мастакі адразу адхілілі: ускраіна горада. А вось сквер памерам 140x70м на Кутузаўскім праспекце прывабіў: цэнтр, люднае месца, прасторная тэрыторыя, магістраль, якую можна лічыць дарогай на Беларусь.

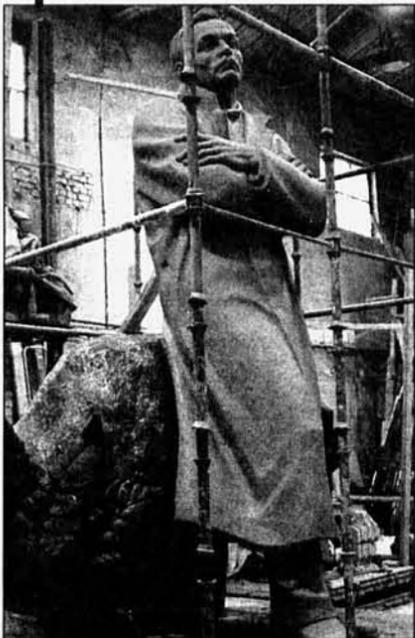
Выбар асяроддзя вымагаў карэкціроўкі пачатковага праекта, якую яго аўтары праводзілі ўжо ў кантакце з архітэктарамі: знамым беларускім спецыялістам Аляксандрам Чадовічам ды яго маскоўскім калегам Юрыем Грыгор'евым. Зразумела, збіраліся — і неаднойчы, як у Мінску, так і ў Маскве — пасяд-

гане, пазначыўшы сцяжыну да яго каменнымі плітамі. Бронзавая фігура паўстане ў атчэнні родных для беларускага паэтычнага свету знакаў: празрыстай крынічкі (пабжыць з-пад зямлі жывая вада), мудрагелістай папараці (лісце будзе адлітае ў бронзе), магутнага валуна (робіцца, як і пліты, з граніту, што пасля тэрмаапрацоўкі нагадвае самы звычайны прыродны камень). Імя паэта размесціцца на пастаменце пад вядомым радком: «Мне сняцца сны аб Беларусі...» Літары — бронзавыя. Вышыня помніка? Увогуле, каля сямі метраў: скульптурная постаць ростам 4м 20см ды насыпны курган пад ёй вышынёю 2м 60 см. І яшчэ — знакавая дэталі: сам паварот паставы музіцця выклікае адчуванне, што Янка Купала

У Льва Мікалаевіча ды Сяргея Гумілеўскіх — самая праца: увасобіць твор у воску, «перавесці» ў бронзу. Магчыма, будзе пяць металічных паясоў, а гэта значыць, давадзецца папрацаваць над зварачнымі швамі. Затым — падгонка фігуры да каменя і г.д. Усё трэба рабіць культурна і трапна, з ювелірнай дакладнасцю, каб задуманае — прагучала...

Паводле дамовы і плана правядзення Года культуры Беларусі ў Расійскай Федэрацыі, адлітая ў бронзе скульптура постаць ростам 4м 20см ды насыпны курган пад ёй вышынёю 2м 60 см. І яшчэ — знакавая дэталі: сам паварот паставы музіцця выклікае адчуванне, што Янка Купала

С. БЕРАСЦЕНЬ

Абмен культуру жывіць...

Кожная краіна мае сваю культуру, свае традыцыі, звычаі, уласныя святы. І, вядома, у культуры кожнай нацыі ёсць нешта своеадметнае, незвычайнае, што можа ўспрымацца як узор іншымі народамі, здатнае чамусьці навучыць, нават падзяліцца кропляй гэтага «нешта». Вельмі добра, калі аддадзеная кропля аказваецца карыснай і, трапіўшы ў мора іншай культуры, зліваецца з ім, пераходзіць у адзінае цэлае. Ці часта здараецца менавіта гэтак? Пытанне складанае. Аднак калі пэўны народ, беручы чужое і аддаючы сваё, захоўвае ўласную самабытнасць, арыгінальнасць, дык яго культуру можна назваць сапраўды нацыянальнай.

Працэс абмену між культурамі розных краін даволі складаны, шматстайны, адбываецца амаль на ўсіх узроўнях і ў многіх сферах. Але адну з галоўных пазіцый займаюць тут, зразумела ж, вядучыя ВНУ, навуковыя і даследчыя ўстановы. Адметны і значны ўнёсак у развіццё міжкультурных стасункаў робіць Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі на чале з рэктарам, прафесарам Міхалам Казінцом. Пра тое, як і што адбываецца ў гэтай галіне, распавядае загадчыца аддзела міжнародных сувязяў БДАМ Алена ГАРАХАВІК.

— Алена Маратаўна, як арганізавана праца аддзела, якім вы кіруеце?

— Аддзел існуе ўжо доўга, але як самастойнае ўтварэнне быў сфарміраваны ў 1999 годзе. З часам мне прапанавалі яго ўзначаліць. Займаецца наш аддзел арганізацыяй міжнародных зносін акадэміі музыкі пад кіраваннем рэктара М. Казінца і прарэктара В. Якіноўка, ажыццяўляе каардынацыйную і кансультацыйную дзейнасць па розных яе кірунках. Мы ўсталяваем кантакты з пасольствамі, з замежнымі гуманітарнымі інстытутамі, якія існуюць у Мінску (Інстытут Гётэ, Польскі інстытут). А таксама падключаем узаемазвязі паміж факультэтамі, кафедрамі акадэміі ў справах міжнароднага супрацоўніцтва.

Дарэчы, у нас пакуль няма асобнага факультэта для іншаземных студэнтаў, хаця кожны дзесяты студэнт БДАМ — замежны грамадзянін. У акадэміі навучаюцца прадстаўнікі 10-12 краін: Турцыя, Іарданія, Японія, Бразілія, Польшчы, Мексікі, ЗША ды інш. Аднак абсалютная большасць замежных студэнтаў — з КНР. Таму ў нашым

аддзеле ёсць вядучы спецыяліст па працы з іншаземнымі студэнтамі, а таксама метадыст і некалькі перакладчыкаў.

Іншы напрамак нашай дзейнасці — праца паводле дамоў аб супрацоўніцтве, якія былі падпісаныя з навучальнымі ўстановамі краін СНД і далёкага замежжа, а таксама — творчыя праекты, што ствараюцца ў межах гэтага супрацоўніцтва і сумесна з пасольствамі Германіі, Францыі, КНР, з Польскім інстытутам у Мінску.

— Раскажыце, калі ласка, пра ваш нядаўні праект «Акадэмія старадаўняй музыкі».

— Гэта быў, мабыць, самы вялікі праект за апошні час. Ён стаўся вынікам плённага супрацоўніцтва з нашымі калегамі з Францыі і з Аўстрыі (Універсітэт музыкі і драматычных мастацтваў у горадзе Грац), якія неаднаразова наведвалі Мінск. Ідэя праекта ўзнікла з курсу старадаўняй музыкі, які выкладае ў акадэміі наш выпускнік, ён жа і выпускнік універсітэта Граца, кандыдат мастацтвазнаўства Уладзімір Неўда. «Акадэмія старадаўняй музыкі» — гэта творчая назва. Бо ўвогуле

праект называўся «Курсы вышэйшага выканальніцкага майстэрства» па спецыяльнасцях вакал, камерны ансамбль, арган, клавесін, генерал-бас. Мэтай курсаў было павышэнне прафесійнага майстэрства студэнтаў, зацікаўленых музыкай барока, інтэрпрэтацыяй якой складае асобны раздзел навучання ў БДАМ. Аднак так сталася, што прадстаўлены ён быў у нас даволі сцісла. У Еўропе ж гэты музычны напрамак развіваецца шырока, як тэарэтычна, так і на практыцы. Для таго, каб і нашы студэнты змаглі атрымаць больш глыбокія практычныя веды, пракансультавацца са спецыялістамі, такія курсы і былі арганізаваныя.

Яны складаліся з дзвюх частак: лекцыйнай (гісторыя і тэорыя аўтэнтчнага барочнага выканальніцтва) і практычнай. Лекцыі студэнтам чыталі аўстрыйскі прафесар Эган Трумер (на нямецкай мове) ды яго французскі калега, прафесар Каралеўскага каледжа музыкі ў Лондане Жэром Перно (на французскай). Курсы працягваліся два тыдні. Пасля былі наладжаны два канцэрты з удзелам нашых студэнтаў, якія прадэманстра-

валі ўсё, што засвоілі падчас гэтай вучобы. У канцэртах удзельнічалі таксама навучэнцы Рэспубліканскага каледжа пры БДАМ, студэнты спецыялізаваных навучальных устаноў з Віцебска, Магілёва, іншых гарадоў краіны. Калі ж казаць пра нашы інструменты, дык трэба заўважыць, што сапраўды барочных сярод іх зусім мала, таму студэнты гралі на сучасных, прытрымліваючыся адмысловай манеры выканання, артыкуляцыі, прыёмаў гуказдабывання. Сярод асноўных інструментаў — лютня, клавесін, арган, барочная флейта.

Я лічу, што маладым музыкантам было цікава засвоіць тэхніку выканання, якая адрозніваецца ад добра ім вядомай. Сучасны студэнт, займаючыся прафесійнай дзейнасцю, ужо не абмяжоўваецца якім-небудзь адным стылем, бо ён можа быць запатрабаваны ў розных выканальніцкіх катэгорыях.

Праект «Акадэмія старадаўняй музыкі» спраўдзіўся паспяхова, атрымаў шырокае рэзананс, таму мы будзем развіваць яго ідэю, запрашаць розных спецыялістаў, каб стварыць добрую традыцыю і праводзіць такія курсы штогод.

— Алена Маратаўна, што плануеце на бліжэйшую будучыню?

— Зусім нядаўна мы правялі імпрэзу сумесна з аддзелам інфармацыі, адукацыі і культуры пасольства ЗША. Адбыліся два канцэрты з удзелам прадстаўнікоў няўрадавай арганізацыі «American Voices». Адзін з іх — дырэктар гэтай арганізацыі, піяніст Дж. Фергюсан, другі — спявак і харавы дырыжор А. Сполдзінг. Разам з хорам і салістамі нашай акадэміі яны выконвалі ўрыўкі з вядомай оперы Дж. Гершвіна «Поргі і Бес».

Далей. Наш рэктар выступіў з ініцыятывай арганізацыі канцэрта, прысвечанага 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, — прычым, у працяг творчага супрацоўніцтва Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і пасольства Ю-Р у Беларусі. Удзельнік гэтага майскага канцэрта — сімфанічны аркестр БДАМ «Маладая Беларусь», якім кіруе наш рэктар, а выступіць у якасці салісткі было прапанавана магістранцы акадэміі, прадстаўніцы Кітая Чэнь Жу. У канцэртніку нас наведвае, ужо трэці раз, прафесар Нацыянальнай вышэйшай кансерваторыі Парыжа А. Менье. Рэгулярна ажыццяўляем розныя праекты сумесна з Польскім інстытутам у Мінску. Зрэшты, інфармацыі нямала, і можна знайсці яе на нашым сайце ў Інтэрнеце.

Відавочна, што аддзел міжнародных сувязяў БДАМ сваёй плённай працай адкрывае новыя шляхі ў сферы міжкультурных стасункаў. На абсягу творчых ідэй і спраў — канцэрты, майстар-класы, разнастайныя сустрэчы з іншаземнымі калегамі. Таму і развіваецца беларуская музычная культура хуткімі тэмпамі, збіраючы па кроплях усё самае значнае і станоўчае, што ёсць у побытку іншых нацый, і фарміруючы ўсебакова адукаваную моладзь.

Ігар ГОРСКІ

Экзатычны этнаф'южн

У Маладзёжым тэатры эстрады адбылася прэм'ера музычнага праекта "Яваровы людзі". Гурт грае ў незвычайным, нават экзатычным стылі этнаф'южн. На маю думку, гэта своеасаблівы сінтэз фальклору, джаза і рока, у якім на першы план выходзіць імправізацыя. Яе аснова — беларуская песня і медывальныя (сярэднявечныя) мелодыі.

Калектыў пачынаў як этнагурт "Artes liberalis". Пад гэтай назвай музыкі працавалі каля 5 гадоў, удзельнічалі ў рыцарскім фэсце "Белы замак" (2001, 2004), у Міжнародным рыцарскім турніры ў Мядзелі (2001), а таксама ў серыі прэзентацый праекта "Легенды Вялікага Княства". У лютым 2003 года выступілі з сольнай праграмай "Зачараваны гай". Потым з гурта пайшоў кіраўнік і саліст Алесь Жура, "Artes liberalis" перайменавалі ў "Колаварот". У выніку творчых пошукаў музыкі прыйшлі да стылю этнаф'южн і пачалі звацца "Яваровы людзі".

Назва гурта невыпадковая. Спрадвеку дрэвам жыцця на Беларусі лічыцца явар — адушаўленае дрэва, у якое пераходзіць душа чалавека пасля смерці. Паводле легенды, карэнні явара ўваходзяць у мінулае, ствол сімвалізуе жыццё і аб'ядноўваецца з космасам праз галіны, якія растуць у вечнасць. Яваровы людзі — духі явара. Дзякуючы гэтай легендзе з'явілася песня, якая і дала назву гурту. Па словах музыкаў, яны — яваровыя

людзі — мовай музыкі нясуць мудрасць зямлі беларускай.

Цяпер у склад гурта ўваходзяць шэсць чалавек: кіраўнік Іна Перасецкая, Ганна Харчанка, Людміла Крукоўская, Юры Мартынаў, Віктар Пінтчукоў і Алена Левановіч. Цікава, што музыкі граюць не толькі на старажытных інструментах (дуда, рубаб, перкусія), але і на сучасных (бас-гітара). Такое музыкае сугучча надае спецыфічны каларыт музыцы гурта, дае магчымасць ствараць пэўныя вобразы. Такія музыка афарбоўка ды вакал Іны Перасецкай — складнікі стылю гурта "Яваровы людзі". Рэпертуар складаецца з арыгінальна аранжыраваных беларускіх народных песень, ірландскіх і кельцкіх сярэднявечных мелодый. Аранжыроўка з'яўляецца сапраўдным ключом да сучаснага ўспрымання фальклорнай музыкі.

Трэба сказаць, што прэм'ера прайшла з поспехам. Былі і сумныя, і вясёлыя песні. Іна Перасецкая расказала, як аднойчы для італьянцаў яны спявалі песню "Ляцелі гусі" (пра тое, як гусі шукалі, чым пачаставацца), а італьянскія госці вырашылі, што гэта песня пра вайну ці яшчэ якую сур'ёзную падзею. У чым тут справа: у вакале, музыцы ці энергетыцы гурта? Я не ведаю. Пазнаёмцеся з творчасцю "Яваровых людзей" і можа знойдзеце адказ на гэтае пытанне?

Юлія ПАПОВА

Далягляды — новыя

"Беларускае музыказнаўства: новыя далягляды". Пад такой назвай у Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі прайшлі навуковыя чытанні, прысвечаныя памяці Лідзіі Мухарынскай (1906-1987).

Праведзеныя ўжо трынаццаты раз (арганізатары — Міністэрства культуры РБ, БДАМ), яны вылучаліся тэматычнай разнастайнасцю музычна-тэарэтычных і гісторыка-культуралагічных даследаванняў, дакладу і навуковых паведамленняў, а таксама даволі разгорнутай музычнай (канцэртнай) праграмай.

Ужо толькі спіс музыказнаўчых прац, падрыхтаваных да сёлетніх чытанняў, уражвае, калі не сказаць інтрыгуе. Зварніце ўвагу!

Сярод іх, напрыклад, — "Пра мелодыю, што праз стагоддзі прарасла: па слядах даследавання Л.С. Мухарынскай" (Г.Сізка, ст. навукова супрацоўнік Дзяржаўнага дома-музея П.І.Чайкоўскага ў г.Кліні, Расія); "З гісторыі беларускага тэарэтычнага музыказнаўства: Мікалай Ільіч Аладаў" (К.Дулава, загадчык кафедры тэорыі музыкі БДАМ); "Траецкая песенная аб'ектнасць Беларусі" (І.Сіневіч, выкладчык Мінскага музычнага вучылішча імя М.Глінкі); "Голас" знона ў святле псіхалогіі ўспрымання беларусаў" (І.Абакунчык, студ. БДАМ, навуковы кіраўнік — праф. І.Назіна); "З гісторыі беларуска-італьянскіх музычных сувязяў" (С.Ільяхук, студ. БДАМ, навуковы кір. — праф. В.Дадзімава); "Традыцыі "моцарціанства" ў беларускай музыцы 1990-х гадоў: У.Каральчук, С.Бельцокоў" (А.Юрынок, аспірант кафедры музычнай педагогікі, навуковы кір. — праф.

В.Антаневіч); "Ян Галіч-Сулімскі, арганіст і кампазітар XIX ст." (С.Шэйпа, суіскальнік кафедры беларускай музыкі, навуковы кір. — дацэнт Т.Ліхач); "Пра формы праявы сімвалічнага ў кампазітарскай творчасці 2-й паловы XX ст." (В.Беглік, аспірант кафедры тэорыі музыкі, навуковы кір. — прафесар К.Дулава); "Опера-прыпавесць як культуралагічны феномен" (Н.Ганул, аспірант кафедры гісторыі музыкі, навуковы кір. — прафесар Р.Аладава)...

Калісьці "музычныя ілюстрацыі" да навуковых паведамленняў і дакладу агучваліся, амаль без выключэння, з дапамогай магнітафона. Сёлета панавалі жывы гук: лаўрэаты і дыпламанты міжнародных конкурсаў — лепшыя студэнты, маладыя салісты філармоніі, педагогі акадэміі — прадставілі, сярод іншых, творы беларускіх кампазітараў. У праграме значыліся імёны як хрэстаматычных аўтараў, так і ўжо вядомых нашых сучаснікаў: М.Ельскага, Д.Камінскага, Р.Суруса, Г.Гарэлавай, Д.Лыбіна, Г.Кароткінай, А.Безенсон.

Усцешна, што новая генерацыя беларускіх даследчыкаў пад кіраўніцтвам прагрэсіўных, пачынаючы з імёнаў вядомых акадэмічных старэйшых калег і з імі поруч усё больш адказна і зацікаўлена, свядома і мэтанакіравана шукае і распрацоўвае тэмы, актуальныя для сучаснай музыкі паўсюдна. Асабліва радуе ў гэтым прыярытэце ўвагі да праблем айчынай музычнай гісторыі, мастацкай спадчыны, сённяшняй музычнай творчасці.

С.ВЕТКА

Пераклады "Тая" серада

Апавяданне

Рада ДАБРЫЯНАВА

Ляціна, расслабіўшыся, не адчуваючы свайго цела, сядзіць у шэзлонгу і думае: ці тэлевізар уключыць, ці пачытаць што... Бадай, усё-такі лепш паглядзець тэлевізар, і яна ўстае ўключыць яго. Раптам за дзвярэй, якія вядуць у пакой яе "зайчыка", пачуўся нейкі шорах. Страх імгненна скаваў яе, у душу хлынуў кашмар невядомасці, але Ляціна рашуча падыйшла да дзвярэй і адчыніла іх. На сынавым ложку ляжаў, выцягнуўшыся, незнаёмы мужчына...

Ужо з тыдзень, дакладней, ад "тае" серады, Ляціна не можа пазбавіцца назойлівага адчування, што ў хаце яе нехта зацікаўся. Кожны раз, прыходзячы дадому, яна млява спыняецца перад дзвярамі, прыкладвае вуха і, як толькі ўстаўляе ключ, у кватэры як быццам нехта зачыняе акно або чуюцца лёгкія крокі. Яны, прыглушаныя, ледзь чутныя, пачалі здавацца ёй ужо знаёмымі. Напэўна, думала яна, няпрошаны госць на гэты момант абую "зайкавы" тапкі, і асцярожліва ўзіралася ў прыцемненую прыхожую ("зайкавы" тапкі ляжалі, як і былі кінуты, пад вешалкай у агульным хатнім беспарадку). Яна абходзіла ўсю кватэру, пакой за пакоем, адчыняла шафу, раскідвала клункі, расхінала адзенне на вешалках, выцягвала шую на балконе, нарэшце правярала пад ложкамі. У "зайкавым" пакоі наткнулася на якую-небудзь машынку — адну з тых, якімі літаральна перапоўнены старыя кардонныя каробкі пад яго ложкамі.

Ляціна нагінаецца, рассоўвае іх шчоткай — нікога... За шторами таксама нікога няма. Што гэта — галюцынацыя? Але ж у "тую" сераду яна таксама зайшла спакойна, яе агарнула цяпло, цішыня і ўтульнасць, што стварыла яна сама, наколькі дазваляла зарплата эканаміста на не вельмі прэстыжнай фабрыцы сувеніраў: было прыемна на душы, бо "зайка" паехаў, а найбольш радала думка, што можа пабыць адна, не маючы пэўнага клопату, і можа проста так пасядзець у любімым шэзлонгу і расслабіць стамленае цела. Яна будзе сядзець, глядзець на вяршальную высокую таполі, якая ўзвышаецца на школьным двары па суседстве, назіраць, як вецер зганяе з яе белы пух, гэты прыкры, калі набіваецца ў пакой. Добра, што школа побач, варта хлопцу перабегчы асфальтаванай алейкай — і там. Калі-нікалі яна назірае, як яе "зайчык" гуляе ў футбол.

Яна нутром адчула бязлюдныя і пустыя пакой, калі здерла старыя шпалеры, каб наклеіць новыя. Тады ўпершыню яе і апанавала бессэнсоўнае чаканне. Яна і сама не ведала, чаго чакала... Можна, гэта было прадчуванне нечага новага або нейкага кахання? Апошняе яна адкідала. Каханне не можа быць нейкім, таму што не ад кожнага чалавека можа ўзгарэцца сэрца. Толькі адзін чалавек можа дапоўніць другога, па-філасофску заключыла яна...

Незнаёмы ў сынавым ложку прыўзняўся. Ляціна ледзь не крыкнула ад жаху, але замест крыку ў вушах яе прахрыпеў свой, але як чужы голас: — Хто вы? Што такое?... — Толькі не паляхайцеся, прашу вас, — ціха прамовіў мужчына, ужо седзячы ў ложку. — Прозвішча мае Кірылаў, я настаўнік вашага Васкі... Мне зрабілася на вуліцы блага, і ваш сын прывёў мяне сюды. Прапанаваў мне тут пабыць крышчак

ку, пакуль не палепшае.

Ляціна глядзела на яго, як на нейкі дэманічны прывід, што гэтак знянацку ўзнік перад ёй, і да яе цяжка даходзілі яго словы.

— Настаўнік? Са школы? — ледзь прамовіла яна.

— О, не... З лагера. З леташняга. Ён пайшоў у кіно, а мяне пакінуў тут. Вось і вады мне даў шклянку.

Ляціна хацела запыраць, што Васка зусім не ў кіно пайшоў, а толькі што адправіўся ў Абзор, ды штосьці прымусіла яе прамаўчаць:

— Калі вам блага, я паклічу доктара. Якраз над намі, на пятым паверсе, жыве доктар Хадзькоеў, кардыёлаг.

— Вельмі ўдзячны, не турбуйцеся! Мне ўжо добра! Значна лепш. Пазней сам зазірну да доктара. Натварыў я толькі вам клопату. Вельмі прашу, даруйце мне...

— Нічога, нічога! Калі б я нечым магла вам памагчы...

Ляціна стаяла, застыўшы, у дзвярах, ні ў пакой, ні за парогам. Гэты мужчына, што з'явіўся Бог ведае адкуль, у першы момант страшэнна напалохаў яе, але хутка яна пачала прывыкаць да гуллівых позіркаў яго ясных вачэй і гэтага пакутнага прадаўгатага твару, нават востры пах тытуню ў пакой не раздражняў яе. Бо хочаш — не хочаш, а гэта быў госць.

Незнаёмы ўстаў, пракашляўся і прыгладзіў валасы.

— Вы тутэйшы? — спытала Ляціна.

— Не, з Бургаса, але хутка еду ў Лівію. Есць магчымасць папрацаваць там. Будзем узводзіць новую бальніцу на паўтары тысячы ложкаў. Суперсучасную і мадэрную. Праўда, з маім здароўем... А вы? — асмеліўся спытаць ён у сваю чаргу.

— Я? А што канкрэтна вас цікавіць?

— Ды, проста... Ці слухаецца сыноў?

Ляціна толькі паківала галавой, як быццам сцвярджала: і слухае і не: а ў душы адчула жаданне запрасіць яго на вячэру. На імгненне ў памяці зноў усплыла пара, што ішла, абняўшыся, на вакзале, але гэты ўспамін яшчэ больш яе збынтэжыў. І яна охладна прамовіла:

— Жадаю поспехаў. І здароўя. Усяго добрага.

Незнаёмы нахіліўся, пацалаваў ёй руку з жэстам, які здаўся ёй празмерна галантным, які Ляціна назвала для сябе "тою" серадай, у жыцці ў яе нічога не змянілася, акрамя ўсё больш глыбокага, укаранелага ў свядомасці адчування, што ў кватэры за ёй сочыць нейкае сцярожкае вока. Тысячу разоў яна прыгадвала момант за момантам усё, што здарылася ў "тую" дажджлівую сераду, і тысячу разоў улоўлівала штосьці незразумелае. Урэшце, у кожнага сваё жыццё, пачынаючы з яе, яна была блізка да жадамага, але пазней аказалася, што яно недасягальнае...

Ляціну разбудзіла пшчотная цяплыня, нібы дотык мацерынай рукі, і яна шырока расплюшчыла вочы, здзіўшыся святлу, што залівала пакой. Больш светлай ночы яна не помніла.

Жанчына не магла заснуць. Суседка ў доме насупраць таксама не спала, акно яе гадамі святлілася ўначы. Яшчэ калі "зайчык" быў зусім маленькі і Ляціна ўставала ноччу заварыць яму шыпынавай вады, яна заўважала, што суседка не спіць. Яна адсоўвала кубчак з чаем, накрывала яго марляй і, чакаючы, пакуль пітво астыне, стомлена ўглядалася ў тое акно. Ёй рабілася хораша, што яшчэ нехта побач не спіць, спрабавала адгадаць, чым займаецца суседка ў гэты час, і рабіла гэта хутчэй ад спакушвання, чым ад простага цікаўнасці. А пазней ад "інфарматаркі" квартала Ірыны даведлася, што тая працавала ў гасстраноме, а ў вольны час блукала па схілах Віташы і павіла кавалераў.

Ляціну раздражнялі плёткі. Яна не любіла абгаворваць другіх, і яшчэ менш — слухаць пра іх. Таму і пазбягала Ірыны. "Зайчык" аднойчы прыбег з пісьмом: "Гэта тая! Пасланне!" Са шматзначнага тону, якім ён прагаварыў гэтыя словы, Ляціна зразумела, што ён працітаў пісьмо. "Ідзі ў школу!" — сказала яму, і калі адправіла яго, дрыготкімі пальцамі ўзяла канверт. Вачыма яна адразу ж прабегла тэкст:

"Прывітанне, другарка Ніколава.

Даехаў добра. Тут гарачыня, і на пальмах ужо спеюць плады. Распачынаем аб'ект. З радасным успамінам аб вас і ўдзячнасцю за ваша дабро

Сардэчна: Кірылаў".

Ляціну ўразіла гэтая нечаканасць. Яна як быццам заўсёды чакала гэтага пісьма і ведала, што абавязкова яго атрымае. Яна перачытала яго дзесяты разоў, асабліва апошняю фразу: "Сардэчна: Кірылаў". Ёй хацелася называць яго ў думках проста — Кірыл ці нейкім больш пшчотным імем. Яна назвала б яго нават Арлін, а чаму і не? — імёны часам паўтараюцца, хоць людзі і розныя. Хацела напісаць яму, але на канверце не было ні адраса, ні замежнай маркі. Відца, прыслаў пісьмо чалавекам. Ляціна схавала пісьмо, стараючыся больш пра яго не думаць.

Перад уваходам у гасстраном Ляціна ўбачыла натоўп людзей, якія ажыўлена нешта абмяркоўвалі. Яна прыгледзелася, ці ёсць сярод іх хто знаёмы, але нікога не ўбачыла і заспяшалася далей. Раптам ёй сцяла дыханне: "Гэта ж ён у трамвай ускачце!" Тут аднекуль з'явілася Ірына. Яна прасачыла здзіўлены Ляцінін позірк і, паказаўшы пальцам на мужчыну, які ўскочыў у трамвай, непрыязна прамовіла:

— Ты бачыла, гэта ж Здраўка Перча! Міліцыя даўно ганяецца за гэтым кішэннікам, ды ніяк не зловіць. Бачыла, які ён выфранчаны? Як каўбой!.. Яно так... Хто крадзе — той і мае! Не тое, што мы.

Ляціна здранцвела, ёй здалося, што зараз упадзе. Яна ледзь стрымлівала слёзы, старалася авалодаць сабой. Да яе наступова даходзіла: вось чаму яна не можа знайсці новы манікюрны прыбор, а куды знік швейцарскі гадзіннік "зайкі", які заўсёды ляжаў у шуфлядзе шафы і які Ляціна ўсё яшчэ не дазваляла яму насіць у школу. Кішэннік? Слова гэтае агідным вусенем запаўзла ў свядомасць, але Ляцініна сэрца зноў падштурхнула яе да ўспаміну. Перад яе вачамі ўсплылі дробныя літары: "Сардэчна: Кірылаў". Яна махнула рукой, каб адкінуць брудны паток з вуснаў Ірыны, і зусім спакойна сказала:

— Абазналася ты, мілая. У трамвай ускаччы зусім не той. І абыякава, няпэўна ўсміхаючыся, дадала:

— Гэта мой знаёмы.

З балгарскай пераклада Вера МАСЛОУСКАЯ

ІРЫСЫ І ХРЫЗАНТЭМЫ НАРОДЖАНЫ ДЛЯ БАТЫКАЎ

Упершыню шырокая публіка пазнаёмілася з тэхнікай батыка на пачатку 90-х, калі не толькі ў мастацкім салоне, але і ў звычайных крамах з'явіліся хусткі і шалікі, распісаныя кветкамі, рыбамі, яркімі каляровымі ромбікамі і іншымі фігурамі. Гэтыя вырабы з натуральнага ядвару адразу ж спадабаліся кабетам. І нямногія з іх, накідаваючы на плечы лягчэйшую ад пуха хустачку, задумваліся: як жа робіцца такая прыгажосць. Сакрэтамі свайго майстэрства з нашымі чытачкамі падзеліцца выдатная майстрыха па батыку Марыта ГОЛУБЕВА.

— Я чалавек настрою і кожны мой батык вымагае пакутаў. Я ўвесь час думаю пра яго ў чаканні поўнай карціны, прыкідваю і так і сяк. І толькі тады бяруся за работу. Ніколі не карыстаюся натурай, люблю стылізацыю. І нечаканасць выканання.

— Лічыцца, што любую карціну можна выправіць, дапісаць. Тады як з батыкам усё іначай. Тут аўтар не мае права на памылку.

тэхніцы, аб'ядноўваць гарачы і халодны батык, тады атрымліваецца мятая растрэсканая тканіна. Нажаль, гэта не толькі працаёмкі і складаны працэс, але і небяспечны для здароўя.

— Тым не менш, батык успрымаецца як жаночы від мастацтва.

— Гэта таму, што батык — лёгкі, пльгкі, як матыль, від мастацтва, такім прынамсі ён уяўляецца. І працуюць у гэтай тэхніцы часцей жанчыны. Аднак я ведаю мужчыну-творцу, які дасягнуў неверагодных вышынь. Гэта мастак па батыку Валерый Удавенка, ягоныя работы можна пабачыць у сталічных галерэях.

— Чаму амаль зніклі цудоўныя хустачкі і шалікі з гандлёвых паліц? Ці то попыт вялікі, ці існуюць цяжкасці з іх выпускам?

— Працэс маштабнага тыражавання гэтых найцудоўных рэчаў скончыўся разам з закрыццём фарбавых мастацкіх вырабаў. Ведаю, што там спрабавалі нават рабіць жаночае адзенне з роспісам. Я ж сама працавала на фабрыцы і займалася распрацоўкай мадэляў. Тыя, хто мае падобнае адзенне, а яго, — штучныя экзэмпляры — часам можна набыць у мастацкіх салонах, ведаюць, што гэтыя майткі, блузы, сукенкі — не толькі экзотыка, але і сама дасканаласць. Я люблю

распісваць і насіць батык.

— А як нараджаюцца кампазіцыі?

— Часам яны народжаныя марамі. Так было з серыямі "Індыйскія матывы", "Іспанскія нацюрморты". Я заплюшчвала вочы і пачынала вандраваць, пераносілася ў далёкія краіны; раскідвала скуру тыграў і іншых экзатычных жывёл, клала на іх хаос перкаў і пацерак... А потым "пераносіла" на палатно.

З прыемнасцю працавала над серыяй батыкаў, на якія натхнілі старадаўнія габелены. Люблю пераносіць на тканіну кветкі, наогул лічу, што ірысы і хризантэмы народжаны для таго, каб быць перанесенымі менавіта на батык...

— Думаецца, як і любому творцу, вам часам дастаткова толькі нейкай асацыяцыі, і... з'явіцца чароўная высокамастацкая праца. А сённяшні свет, ён на якія малюнкi натхняе?

— Мы самі робім свет такім, якім ён ёсць. Канечне, многія мастакі жаляцца на цяжкасці. Кожны пры гэтым намагаецца акружыць сябе ў майстэрнях старымі рэчамі: жбанкамі, кнігамі, пралкамі, ручнікамі ці нават рэчамі больш "новага" часу, постсавецкага. Тут і рамантыка, і індывідуальнасць, і палёт фантазіі. Таму гэта нармальна, што творца як бы захоўвае мінулы час, які нясе станоўчую энергетыку...

Калі настрой кепскі ці іншыя цяжкасці даймаюць, я проста кажу сабе: трэба працаваць! У гэтым мой сакрэт выратавання ад негатыву сучаснага свету.

— Што для вас запатрабаванасці?

— Мастак не можа працаваць толькі для сябе аднога. Работы павінны трапляць у добрыя рукі, ствараць пэўную цёплую атмасферу. Каб чалавек раніцай прачнуўся, паглядзеў хвіліну-другую на карціну і абноўленым, адухоўленым пайшоў на працу. І калі ён нікому не сапусе настрой, калі ён цэлы дзень будзе ветлівым і спакойным, значыць... мастак выканаў сваю задачу. Думаю, вы пагадзіцеся са мной.

Вольга МЕШЧАРАКОВА

— Згодна. Жывапісцам добра, яны могуць перапісваць свае работы наоў. А батык трэба адчуваць... Трошкі-трошкі больш трэба часу пры гарачым батыку. Для халоднага — характэрны прынцып эмалі, вітража, калі накладваецца клеёвая лінія спецыяльным саставам, а тады ўжо малюнак заліваецца фарбамі. Пры гарачым трэба працаваць з гарачым парафінам і воскам, ды і фарбы накладваюцца ў некалькі этапў: ад светлых да цёмных. А тады ўсё выпарваецца. Я люблю працаваць у змяшанай

— Працэс маштабнага тыражавання гэтых найцудоўных рэчаў скончыўся разам з закрыццём фарбавых мастацкіх вырабаў. Ведаю, што там спрабавалі нават рабіць жаночае адзенне з роспісам. Я ж сама працавала на фабрыцы і займалася распрацоўкай мадэляў. Тыя, хто мае падобнае адзенне, а яго, — штучныя экзэмпляры — часам можна набыць у мастацкіх салонах, ведаюць, што гэтыя майткі, блузы, сукенкі — не толькі экзотыка, але і сама дасканаласць. Я люблю

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ РЫГОРА РЭУТА

Час ад часу ў цэнтральнай бібліятэцы горада Салігорска праходзяць творчыя выставы нашага вядомага мастака Рыгора Рэута. У яго творах — краявіды роднай прыроды, нацюрморты, марскія пейзажы. Усяго і не пералічыш. Колькі цудоўных твораў напісаў мастак, але лепшыя работы, як гаворыць аўтар, яшчэ наперадзе.

А талент, па словах Рыгора Іванавіча, перадаўся яму ад маці, якая ў вольны час займалася вышываннем. Вышывала ручнікі, падушкі, невялікія карціны. Прыдумвала цікавыя ўзоры, новыя сюжэты, з эстэтычным густам спалучаючы розныя колеры, па-мастацку аздабляючы свае работы. Дзякуючы ёй, будучы мастак навучыўся бачыць прыгожае ў прыродзе, у навакольным асяроддзі і адлюст-

роўваць у сваіх творах. Пачынаючы з дзяцінства, з кожным годам маляванне ўсё больш і больш займала месца ў яго жыцці, а потым і наогул стала галоўным заняткам, сэнсам яго існавання.

У 1981-м годзе Рыгор Рэут паступае вучыцца ў Маскоўскі ўніверсітэт на аддзяленне станковага жывапісу і графікі і праз пяць год паспяхова заканчвае вучобу. Яго творы выстаўляюцца на гарадскіх, абласных і рэспубліканскіх выстаўках. Мастак атрымаў шмат граматаў, дыпламаў і іншых узнагарод. У газетах публікаваліся артыкулы пра яго творчы шлях.

Любімыя жанры мастацтва Рыгора Іванавіча — нацюрморты і пейзажы. Сярод яго твораў варта адзначыць такія, як "Восеньскі букет", "Позняя восень", "Летні вечар", "Зімовы лес", "Вясна" і іншыя. Выклікаючы асабліваю цікавасць нацюрморты "Дары восені", "Яблыкі", "Рабіна". А каб напісаць свае знакамтыя карціны "Чорнае мора", "Балтыйскі бераг" і іншыя марскія пейзажы, ён некалькі ра-

зоў наведаў Крым і Прыбалтыку.

Рыгор Рэут малое ўсоды: дома, у майстэрні, на дачы, нават у дарозе. Як ён сам кажа: "Са мною паўсюль мой "эцюднік" з фарбамі і неабходнымі прыладамі для працы". Працуе мастак выкладчыкам выяўленчага мастацтва ў СПТВ № 104 гарнікаў.

Нядаўна Рыгор напісаў цэлую серыю карцін пад назваю "Восень у Салігорску", а таксама карціны "Аддыходзячае лета", "Пальні-трава", нацюрморты "Яблыкі са Случчыны", "Яблыкі са слівамі" і інш. Асабліва прыемнае ўражанне выклікае аўтапартрэт мастака "Асенняя дажджы" і партрэт сына Уладзіслава ў двухгадовым узросце на фоне будоўлі жылых кварталаў горада.

Мінулым летам ён наведаў "Славянскі базар", дзе з поспехам прайшла выстаўка яго карцін. Тады ж мастак пабываў у старажытным Полацку і напісаў некалькі карцін аб яго гістарычным мінулым: "Велікі старажытны Дзвін", "Сафійскі сабор", "Наваколле Полацка" і г.д. Работы вызначаюцца высокім творчым майстэрствам, прафесійнай дасканаласцю.

Карціны Рыгора Рэута знаходзяцца ў Грэчаскай зале Крамля і ў прыватных калекцыях Германіі, Ізраіля, Японіі і іншых краін.

Ніна ЯРМАЛІНСКАЯ

Адбылася гэтая знакавая для гісторыі нашай краіны падзея — стварэнне першай маркі — 20 сакавіка 1992 года, калі Беларусь набыла незалежнасць; на марцы з'явілася выява крыжак Еўфрасіні Полацкай. А тыраж складаў 2 млн. экзэмпляраў. У той час маркі, як правіла, малявалі маскоўскія мастакі. Так цягнулася да 1995 года, пакуль выдавецкаму цэнтру па рашэнні ўрада не дазволілі друкаваць іх прадукцыю ў Беларусі. У той жа час Дому друку закупілі абсталяванне і... праца пайшла.

Першая марка, якую выпусціла гэта ўстанова 4 мая 1995 года, была прысвечана Дню Перамогі. Пазней да працы "Белпошты" далучыліся розныя культурныя ўстановы, якія прапаноўвалі тэмы для малюнкаў на марках. На сённяшні дзень у рэспубліцы ўжо выпушчана 560 паштовых марак, апошняй з якіх была прысвечана чэмпіянату свету па хакеі. У выдавецкім цэнтры "Марка" налічва-

цягальным гашэннем. Не пакінуў выдавецкі цэнтр без увагі і 75-годдзе Нацыянальнай акадэміі навук. А да 875-годдзя з дня заснавання Гродна ім была выпушчана прадукцыя са спецыяльным штэмпелем. Разам з тым, супрацоўнікі прадпрыемства ствараюць арыгінальную марку,

ЮБІЛЕІ

УСЕ ПАДЗЕІ КРАІНЫ — НА МАРКАХ

Нядаўна выдавецкі цэнтр "Марка" рэспубліканскага аб'яднання "Белпошта" святкаваў 10 год з дня выхаду ў свет першай беларускай паштовай маркі. Свята прайшла ў Нацыянальным мастацкім музеі. З гэтай нагоды была праведзена выстава, на якой выдавецкі цэнтр прадставіў глядачам не толькі сваю прадукцыю, але і арыгінал-макеты паштовых марак.

еще не менш 20-ці разнастайных набораў марак. Сярод іх тэматычныя (прысвечаныя, напрыклад, беларускаму нацыянальнаму касцюму ці спорту) і гадавыя (гэта ўсе маркі, выдадзеныя за год і сабраныя разам, незалежна ад тэмы).

Зараз гэты выдавецкі цэнтр складаецца з двух аддзелаў. Па-першае, аддзел выдання знакавай паштовай аплаты (маркіраваныя канверты, паштоўкі, на якіх ёсць маркі), ён займаецца выданнем знакавых канвертаў, паштовак, марак. Тут працуюць з мастакамі. Па-другое, аддзел рэалізацыі філатэлістычнай прадукцыі, які займаецца і продажам. Аднак, перш чым рэалізаваць марку, яе трэба зрабіць. "Кухня" стварэння такой прадукцыі вельмі складаная. Спачатку трэба распрацаваць тэму, план якой зацвярджае мастацкі савет. Потым разам з Міністэрствам сувязі і інфармацыі зацвярджаецца арыгінал-макет. А намінал і подпісы робяць камп'ютэршчыкі.

"Што тычыцца малюнка марак, тут усё складана. Справа ў тым, што не кожны мастак здолее працаваць у гэтай сферы, бо для таго, каб намалюваць марку, патрэбна папера невялікай плошчы. А мастакі, як правіла, працуюць на вялізных палотнах. І часцей у іх не атрымліваецца рэалізаваць свае творчыя магчымасці на маленькім кавалачку паперы", — тлумачыць вядучы інжынер аддзела рэалізацыі "Філатэлістычнай прадукцыі" выдавецкага цэнтры "Марка" рэспубліканскага аб'яднання "Белпошта" Уладзімір Скрабоў. Між тым, паводле яго слоў, кожная марка павінна набыцца пэўны, адметны сэнс. Напрыклад, не кожны мастак здолее намалюваць нешта арыгінальнае і незвычайнае да тэмы — Год вады. З выдавецкім цэнтрам падтрымліваюць сувязі такія мастакі, як Таццяна Гардашнікава, Роберт Валчок, Аляксандр Міцянін, Віктар Сташчанюк, Альфрэд Федзін, які ў гэтым годзе намалюваў 26 марак.

"Кожная падзея ў жыцці нашай краіны не застаецца незаўважанай аб'яднаннем "Белпошта", — падкрэсліў Уладзімір Скрабоў. Так, сумесна з грамадскай арганізацыяй "Ахова птушак Беларусі" былі выпушчаны маркі серыі "Птушка года". Варта нагадаць, што 2004 год абвешчаны годам гарадской паштоўкі. Таксама выдавецкі цэнтр браў удзел у выставе "Тыдзень моды на здароўе", з нагоды якой быў выпушчаны спецыяльны канверт. Да чэмпіяната Еўропы па біятлону "Марка" выпусціла канверт са спе-

асаблівасць якой заключаецца ў тым, што яна нідзе не будзе паўтарацца.

Акрамя таго, выдавецкі цэнтр "Марка" сумесна з грамадскім аб'яднаннем "Беларускі саюз філатэлістаў" пастаянна праводзіць філатэлістычныя выставы. Так, сёлета былі праведзены выставы пад назвай "Наш родны край" у дні веснавых канікул ва ўсіх абласных і рэённых цэнтрах рэспублікі. Таксама ў гэтым годзе завяршыла сваю працу філатэлістычная выстава "Трырода і чалавек" у музеі гісторыі культуры Беларусі.

А зараз рыхтуецца 4-я Нацыянальная філатэлістычная выстава, прысвечаная 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 60-годдзю перамогі ў вайне. Мерапрыемства, у якім қакаецца ўдзел Латвіі, Расіі, Украіны, Польшчы, адбудзецца ў нашай сталіцы ў кастрычніку. Сярод апошніх падзей — 4 мая гэтага года ў паштовае абарачэнне ўведзены дзве маркі з лагатыпам "Еўропа" на тэму "Турызм і адпачынак" (мастак Таццяна Гардашнікава).

Акрамя таго, выдавецкі цэнтр з дапамогай сваёй прадукцыі раскрывае міжнародныя тэмы, сярод якіх фестывалі "Славянскі базар", "Лістапад", "Дарэчы, у мінулым годзе мы самі выступілі ініцыятарамі стварэння марак да Міжнароднага фестывалю "Лістапад", прычым абсалютна дабрачынна", — падкрэсліў Уладзімір Скрабоў.

Варта таксама адзначыць, што па выніках выстаў-кірмашоў паштовых марак выдавецкі цэнтр "Марка" заключае кантракты на продаж марак з замежнымі арганізацыямі і іх дылерамі. Сярод такіх заказчыкаў выступаюць Украіна, Расія, Літва, Латвія, Аўстрыя, Францыя, ЗША, Англія, Бельгія, Галандыя, Іспанія. Замежныя філатэлісты налічваюць 184 абанементаў. Такім чынам, яны афармляюць падпіску і атрымліваюць маркі з Украіны, Расіі і Беларусі. Дарэчы, у Беларусі 953 чалавекі набываюць маркі па абанементах.

Што тычыцца запатрабаванасці прадукцыі "Белпошты" на беларускім рынку, адказ зразумелы, бо магазін "Філатэлія" ў сярэднім зарабляе ў месяц 15—16 млн. рублёў. Вось як! Такім чынам, — маркі, канверты, паштоўкі і разнастайныя сувенірныя наборы з'яўляюцца не толькі каштоўным падарункам і суайчынікам, і замежнікам, але і сродкам сувязі і камунікацыі з цэлым светам.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

СІЛА, ЯКАЯ ЗМЯНЯЕ ДУМКІ І СВЕТАПОГЛЯД

У кінатэатры "Цэнтральны" прайшоў штогадовы Мінскі міжнародны фестываль экалагічнага кіно "Экафільм". Многія рэжысёры, работы якіх прымалі ўдзел у конкурсе, вядомыя далёка за межамі сваіх краін і з'яўляюцца ўладальнікамі прызоў прэстыжных міжнародных фестываляў. Заснавальнікам фестывалю выступіла Рэспубліканскае грамадскае аб'яднанне "Беларускі саюз кінематаграфістаў", а памагатымі — Міністэрства культуры, Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт, Мінскі гарадскі камітэт прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, грамадская арганізацыя "Ахова птушак Беларусі" пры падтрымцы ЮНЕСКА.

Мінск упершыню прымаў дзесяць кіно з розных краін свету, якія даследуюць праблемы навакольнага асяроддзя. Прытым нельга забывацца на тое, што кіно — адзіны від мастацтва, які мае ўплыў на самую шырокую аўдыторыю глядачоў. З яго дапамогай фарміруецца светапогляд не толькі маладога пакалення, але і людзей любога ўзросту. Няма ў свеце большай сілы, якая магла б у кароткі час змяніць думкі і светапогляд цэлых народаў. "Мы радыя таму, што кінематаграфісты васьмі дзяржаў маюць магчымасць паказаць у нас свае работы і абмя-

няцца думкамі аб разнастайных аспектах прыродакарыстання і прыродаахоўнай дзейнасці. Гэта дзелавы бок фестывалю. Але ёсць яшчэ і пазнаваўчая каштоўнасць фільмаў і іх эстэтычная вартасць. Усё разам дазваляе гаварыць пра "Экафільм" як пра значную падзею культурнага і навуковага жыцця горада", — адзначыў старшыня Мінскага гарадскога камітэта прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Аляксандр Баравікоў.

На суд журы і глядачоў былі прадстаўлены карціны рэжысёра Беларускага відэацэнтара Ігара Бышнёва "Жывіце ў гар-

моніі", рэжысёра Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" Віктара Асюка "Мы жывём на краі", рэжысёра і мастака-аніматара Наталлі Хаткевіч "Бегла мышаня па траве", эстонскага рэжысёра Рэйн Марана "Лазневы дзень, або Маленькая энцыклапедыя птушак" і інш.

Карціны вельмі разнастайныя, але кожная з іх спрабуе адказаць на экалагічныя пытанні, якія хвалююць грамадства. Напрыклад, 26-хвілінны фільм "Жывіце ў гармоніі" распавядае аб тым, як тысячы звяроў, птушак і вусеняў "прапісваюцца" ў горадзе. Хто каму патрэбны: мы ім ці яны нам? Хто адкажа на пытанне? І не трэба забывацца, што дзейнасць людзей можа лёгка парушыць прыродную гармонію. А каб гэтага не здарылася, браты-арнітолагі Дзмітрый і Аляксандр Вінчэўскія ўжо шмат гадоў выконваюць асабліваю місію — ратуюць лугавых лунёў, што гняздуцца на ўскрайку прамысловага горада.

А фільм украінскага рэжысёра Ралана Сергіенкі "Чарнобыль

— 2001 — заповіт" паведамляе аб стратах у выніку жудаснай аварыі на Чарнобыльскай АЭС: у глабальным маштабе ("мы ўсе аказаліся ў адной лодцы"), на дзяржаўным узроўні (катастрофа супала з распадам СССР — ці выпадкова?), рэгіянальным (сотні тысяч людзей павінны былі адарвацца ад малой радзімы). Адначасова гэта аўтарскі погляд на асабістыя лёсы людзей, на іх жыццёвы вопыт паслячарнобыльскага перыяду.

Карціна украінскага рэжысёра Максіма Суркова "На балотах" — гэта фільм-назіранне за побытам палескіх сялян. Аказваецца, іх дабрабыт і проста выжыванне залежыць ад ураджайнасці... журавін на балотах. Тут ягады прыраўноўваюць да хлеба. Згадзіцеся, незвычайны погляд аўтара на экалагічную праблему. І кожны фільм фестывалю "Экафільм" адрозніваецца адзін ад аднаго ўнікальнай, падчас нестандартнай формай мыслення і падачы матэрыялу. Але іх аб'ядноўвае адно — неверагодная прыгажосць.

Мяркуючы па фільмах, якія ўвайшлі ў конкурсную праграму, праблемы экалогіі хвалююць не толькі вучоных-спецыялістаў, але і тых, хто робіць кіно. Існуюць розныя падыходы заявіць аб гэтым. Напрыклад, можна паказаць экалагічную катастрофу, а можна прадэманстраваць дзівосную прыгажосць прыроды. "Прыгажосць тут, по-

бач. Яе можна убачыць, адчуць, зразумець. Чалавек, спялы ад нараджэння, не няшчасны, таму што ў яго ёсць пачуццё прыгажосці, праз прызму якога з'яўляецца неабходнасць захаваць гармонію з прыродай. Мне здаецца, такія ж самыя працэсы адбываюцца з раслінным і жывёльным светам. У гэтым сэнсе прыгажосць набывае пэўную каштоўнасць", — падкрэсліў эстонскі рэжысёр, аператар, сцэнарыст Рэйн Маран. Ён прыдумаў спосаб, як увайсці ў довер да жывёлы, як схавацца і ў выніку паказаць сапраўднае жыццё братаў нашых меншых.

Розныя асаблівасці ўлічвала і журы фестывалю. Яно павінна было выбраць лепшыя навукова-папулярны, дакументальны, анімацыйны фільмы, а таксама лепшы сацыяльны ролик. Менавіта ў такіх намінацыях праводзілася ўзнагароджанне. А спецыяльныя прызы заснавальнікам і фундатарам падзялілі наступным чынам: за адданасць тэме, за лепшы фільм аб экалогіі роднага краю і за лепшую аператарскую работу.

Разам з тым, і глядчы, і ўдзельнікі добра разумелі, што экалагічны фестываль мае асаблівы статус. Ён не толькі вызначае лепшую стужку. Проста кожная карціна дапамагае ўбачыць нешта па-новаму, зразумець, палюбіць, а значыць — захаваць.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

больш, у тым ліку п'еса, проза. Акрамя таленту літаратурнага Бог надзяліў яе талентам прадчування. Часам, размаўляючы з сябрамі, яна казала: «Аа, я ўсё гэта ведаю...». І яе «ведаю» было такім сумным, такім шчырым, быццам яна даўно перажыла ўсе нашыя філасафічныя адкрыцці. Адчула

года. Мы працавалі разам на радыё «Сталіца», нас — вясёлая гаманкая кампанія, змацаваная працай і сяброўскімі адносінамі. Аднак з тых радкоў і пайшло чаргаванне чорнага і белага ў лёсе паэтыкі. Чаргаванне гэтае, і праўда, надта несправядлівае было ў жыцці Любові Шэлег: так шмат чорных палос, хваро-

ўдасца зазірнуць за гэтую мяжу і дазнацца: што будзе далей... Гэтае памежжа між часам, які мінае і часам, які будзе, — значным, пачаткам новага года і новага стагоддзя, — для яе сталася напоўненым новымі ўсплёскамі і ведаў, і пачуццяў, і вершаў, і знаёмстваў. Яна спыталася, Любаша, з якой мы маглі не бачыць

Хіба тады, слухаючы гэтыя міпыя і плыткія паэтычныя радкі, мы (такія вясёлыя, маладыя, шчырыя адзін да аднаго і да ўсяго свету!) маглі думаць пра Смерць? Мы верылі ў прароцтвы паэтаў, але паэтаў былых эпох, былых часоў.

Я не ўйду гуляць в смертныя метелі до той поры,

пока все не отдам... Тогда опять душа пойдёт мечтать по тем местам, где ей гулялось в теле.

Напісана ў студзені; аказалася, што аддаваць сябе ёй засталася роўна тры гады, — амаль у 9 гадзін вечара 4 студзеня 2001 года яна адышла назаўсёды. Памятаю: я зняначку захацела пафарбаваць валасы, зірнула на гадзіннік (без пяці хвілін дзевяць; вечар; гэтак трэба, так зафіксавалася!), думка мільгнула: "Пафарбуюся, стану як Люба". Памятаю: вечар быў марозны, ясны, мае/нашы сябры тады сталі ля Траецкага ў трохкутніку аддаленых цэркваў, нехта кажа: "Глядзіце, залаты крыж у небі", — пыхнуў і растаў... Яны пераказалі пазней, і я адразу ж уявіла, быццам у Туую хвіліну стаяла разам з імі... Так развіталася з намі Любачка, — імгненнай думкай-знакам.

Ці не для таго, каб мы нарэшце ўсвядомілі, што жылі побач з выдатнай паэткай?

Моим друзьям в забытости земной я предреку пророчеством известным:

живя с поэтом в строчке болевой вы сораспаты

на пути на крестном. Яе імя, як і жыццё засталіся ў XX стагоддзі, аднак хочацца верыць, што смяротны толькі чалавек, але не Паэзія. Сведчаннем таго сталася і кніга вершаў "Недосказанность листа", якую склапі сябры з вялікай паэтычнай спадчыны пісьменніцы.

На полстолестья, на полдня или всего на полмгновенья, но возродится жизнь моя из слов, написанных любя, из тайного огня моленья...

На дзень, на імгненне ці на паўстагоддзя дадзена нам Твая Паэзія, Люба?

Вольга КУРТАНІЧ

ПАМЯЦЬ

ЯНА ВАЛОДАЛА "ГЭТЫМ КЛЯТЫМ ПІСЬМЕННІЦКІМ РАМЯСТВОМ"

На полстолестья, на полдня или всего на полмгновенья, но возродится жизнь моя из слов, написанных любя, из тайного огня моленья...

Казаць і думаць пра яе — усё роўна што наважыцца прайсці праз яе душу, аналізаваць яе адносіны да акаляючага свету, да людзей і творчасці. Пакутлівая задача, калі гаворка ідзе не толькі пра паэта, які сышоў назаўсёды, але і пра чалавека блізкага. Пра Любу Шэлег, нашу Любачку, цудоўную паэтэсу (хіба ёсцака эпітэты роўныя таленту?), якая валодала, згодна словам югаслава Эрыха Коша, «гэтым клятым пісьменніцкім рамяством». Яна пісала і жыла наўзахлёб, спяваючыся, гэтка ж нотка спешлівасці прысутнічала ў яе адносінах з людзьмі, якіх яна сустракала на жыццёвай дарозе. Для яе не мела значэння: разумны ці так сабе, багаты ці бедны той чалавек, што звярнуўся да яе са шчырым словам... Гэтае пачуццё спачування да ўсяго свету рабіла яе ідэальным партнёрам, калі б не нейкая славянская **удаль, бесшабашнасць** (іншых слоў і не падбяраш, яна ж пісала і дыхала рускім словам). Што рабіла яе самадэстатковай індывідуалісткай. Але толькі часова... і зноў: людзі, сустрэчы, чытанні, радкі...

Да 47 год яна паспела выдаць толькі адну кнігу паэзіі «Ромашковое поле», хаця напісана і падрыхтавана было значна

і прайшла праз іх. Ці то ў снах-адкрыццях (ёй былі паказаныя пекла і рай; я памятаю яе ў той дзень пасля сну!); ці то ў хвіліны клінічнай смерці, — Хто ведае? Не сумнявалася яна толькі ў адным, што паэтычнае Слова (менавіта так, з вялікай літары) — дадзенасць, дарунак, а не сама-талент, не асабістая заслуга чалавечага індывіда.

Высокому Слову помолимся поклонимся

Слову-Смирителю... Любви извечной хранителю, которая в душах у нас.

Любоў, і толькі любоў ратавала яе з розных жыццёвых сітуацый; прыязнасць да ўсяго на зямлі і па-за ёй: людзей, прыроды, Бога, да царпліваці і пакут, — гэтых паказчыкаў сапраўднай **рускості**. Дарэчы, у яе вершах так шмат простых знаёмых атрыбутаў: бярозы, ноч, бліны, дзяўчына-восьень, краіна-Хрыстос, шлях і да т.п. Але ўсе гэтыя простыя словы, парадкуючыся, становяцца ў такі балюча-шчыры радок, што дзіву даешся. Адае паэтка і даніну чорна-белым палосам жыцця. І ці не з таго яно ўсё пачалося, з гэтых памятных радкоў? — *У меня на шее, не боюсь, с черной ниткой*

белая сплелась. И никак мне их не отделить, и все ближе к горлу эта нить.

Памятаю дзень, калі яна прачытала гэты кароткі верш, быў цёплы сонечны верасень 1997

баў, няўдач, хатніх праблем. І кранальны вобраз: яна стаіць на кухні, варыць боршч, а на шыі боўтаецца на вярвочцы абгрызены аловак; і сшытак на сталі, дзе напісаныя алоўкам тым словы...

Мне суждено молиться за троих, хотя еще свое не отмолила... И потому боюсь,

чтоб не затих тот слабый голос, что рождает силу.

Жаданне адгарадзіць сябе ад фанабэрыстасці і мітусні свету змагалася ў ёй з пачуццём абавязку, жаночым хваляваннем за лёсы блізкіх людзей, калі ім было цяжка. Яна ведала: "Дорога к Свету — в терниях из тьмы. Дорога к Слову — в глухоте творения". Яна мела ранімае сэрца і адкрытую душу, — такія тры-вялікія параўнанні. Сэрцам і душой адчувала, бы ведала, часта казала, што сьдзела рана, усё намагалася перадаць сваім сябрам свае таемныя веды.

...Когда ж почувю близость приду сюда,

где белые ромашки, где каждый смертный свято погребен

В такой же белой горестной рубашке, —

гэта яе ўлюбёны Мікалай Рубцоў. Пэўна, адсюль, з ягоных вершаў і яе «Ромашковое поле». З якім спакоем яна ўсведмляла, што вось-вось закончыцца стагоддзе; але разумела, што ёй не

ца тыднямі, а толькі перазвоньвацца, раптам пачала прыходзіць ледзь не штодня: на працу, у вольніцу гарадскіх вуліц, прызначаючы спатканні; пры гэтым увесь час нешта імкнулася сказаць, перадаць, прачытаць... Яе Слова набыло не толькі адухоўленасць, але і малітоўнасць, верхня-малітвы выплэскала душу. Яе апошнія паэтычныя словы раптам набылі... беларускасць, яна пісала і дзівілася, адкуль у яе ліюцца беларускія радкі і чаму раней яна не пісала на гэтай мове. Праўда, і на рускай мове ў яе ёсць вершы, прысвечаныя Беларусі, Мінску, чарнобыльскай бядзе, родным краявідам.

А нам усё хацелася нечага таемнічага; паваражы, — прасілі мы яе, раскажы, што нас чакае... І яна казала: часам падзейна-наступствы супадалі, і мы яшчэ болей верылі ў яе абранасць і яе прароцтвы. А яна, аказалася, прарочыла сабе...

Навсегда уснуть бы в нежный вечер на руках умолкнувшей зимы...

Когда тронет вечность мои плечи, станут звуки

для меня немые, когда сердце упадет на плаху в тишине

предвечно-неземной — кто-то властным и могучим взмахом мне взлететь поможет над землей...

— пісала ў студзені 1996 года.

Лёгкая музыка не б'е па вушах, не патрабуе палёту думкі, не прымушае ў такт гучанню прытопчаць пад сталом нагою. Яна проста ёсць і яе няма.

(Пальціца ў бармена, чый гэта запіс. Набыць сабе!)

Моўчкі адсёрбнулі пітво. Разам зірнулі за вітрынае шкло акна, адначасова павярнулі галовы. Позіркамі асцярожна дакрануліся. У Алініных зрэнках глыбока прыхаваны сум, ён паспеў ужо зацягнуцца трапяткой аблачынчай часу. Міргнула вейкамі, і аблачынка-сум знесены, быццам подыхам ветру. Цяпер у вачах гарэзліваць, як спячае сонца ў ліпеньскі дзень.

(Дзіўная непрадказальнасць! Няўжо на дзяўчат-жанчын так уздзеінічае замужжа? Разуменне навізны свайго статусу!...)

— Як жывеш, прапажа? — пытаецца Аліна з прыдыханнем. Як усё роўна толькі-толькі, секунду таму, яны сустрэліся.

— Жывем — хлеб жуем. Здаецца так адказала ты на маю банальшыню.

Чарговы глыток піва. Хрумстаюць падсмажаным салёным арахісам.

— Дзякуй, што кінуў мяне. — Аліна прыклалася вуснамі да куфля. На шкле застаецца карычневая палоска ад памады.

(Правакацыя? А мо шчырыя словы... Па выглядзе твару не ўгадаць...)

— Няма за што. Калі ласка. — Нейтральны адказ. Ён ні на што не прэтэндуе.

— Я праўда ўдзячная табе. Шмат што зразумела пасля нашых сустрэч і... — памаўчала, — разбежкі. Перастала верыць мужчынам і шукаць незямной любові. Яе проста не існуе, а таму нам, жанчынам, у першую чаргу варта ўладкоўваць свой быт.

Каханне ж — рэдкі і не для кожнага промень сонца праз навалнічную хмару. Блиснула і знікла, а праз імгненне чакай перуновага ўдару. Бабах, і пачалася залева. Промень, што сагрэў, — згас, і ты, як мокрая курыца, крочыш у дзень наступны. А навалніца ўсё не канчаецца: і дзень, і месяц, і год. Кволы ж промнік, што быў, казка саграе ў шэрай штодзённасці. Часам здаецца, што сапраўды прачытала ў кніжцы пра промнік-каханне, а ў рэальнасці яго не было.

Зноў прыгубіла.

— Я шчаслівая, — позірк за акно.

(Так гавораць, што "мяне абрабавалі і звалілі". Можна, хмяляла? І ці варта з ёю звязвацца зноў, няхай і на адну-адзіносьню ноч. Навяжашся, а затым будзеш уцякаць-хавацца... Лепей перацяраць сёння... Навошта цяраць? Яна ж замужняя, хвалюецца пра быт, а таму ніякіх ускладненняў не прадбачыцца. Лагічна і жалезна.)

— У цябе хто-небудзь ёсць? — пытанне ў лоб.

— Адзін я, быццам стары воран на сухастойне.

(Адказаў так, што самому сябе шкода. Артыст, ё-маё.)

— Хлус. — Аліна бярэ пару арэшкаў і асцярожна, быццам салёныя круглячкі змогучы апячы, сціскае зубкамі.

— Такія, як ты, ніколі не застаюцца самнасам. Гэта з вобласці фантастыкі. Спачатку, пасля нашай разбежкі, я званіла, нават прыходзіла да твайго дому. Во была дурніца, так утрэскацца. Цяпер і не веру, што той мажорытэйкай з'яўлялася я. Думаеш — мала пахудраў бачыла, якіх цягаў да сябе ты ў кватэру. Не прамінуў і Шызы з Фрэняй, — Аліна скрывілася ў грэблівай усмешцы. — Сяцёр пакудлаціць захацелася, а я...

— Адкуль ведаеш Шызы з Фрэняй? — не даў дагаварыць Юргон.

— А хто іх не ведае? — пытанне на пытанне.

— І ўсё ж? — зайтрыгаваны хлопец.

— З майго ранейшага мікрараёна шлюшкі.

— Хлусіш, мой свет, са шлюхамі я ніколі не звязваўся. Брудна гэта, нізка і для мяне нецікава.

— Адкуль узяліся мы такія чысценькія, што хоць за пазуху хавай! Наўняк! Думаеш — я да цябе ні з кім не сустракалася? На цюцніцу-дзяўчынку запаў? Ага, разяўляй рот шырэй. Студэнткамі мы ледзь не ўсе праз стометроўку прайшлі. І твае Шызы з Фрэняй часценька там прагульваліся. Бачыла я іх і на праспекце Машэрава. Нядрэнныя ім партыі адломліваліся. Канкурэнткі задзеўбаныя.

— Перастань. Ты захмялела і абы-што вярзеш і на сябе, і на іншых.

(Мяніць яна ўсё, нагаворвае. Хоча зрабіць мне балюча. Ведае, што са шлюхамі я і блізка не зножваўся. Сапраўды — грэбую. Цікавей адчуваць сябе паляўчым, абкласці здабываючы з усіх бакоў так, каб не выкруцілася, па сваёй волі з удзячнасцю здалася.)

— І праўда, не слухай мяне. У галаву крыху ўдарыла, і захацелася стаць разбітною, жыцця хапануўшай напоўніцу. — Апошні глыток з куфля. Ён запачала пусты, сіратліва-шкародны стаіць на століку. Юргонаў далучаецца да Алінага. Іх цяпер пара, як і тых, хто высмактаў пітво. Два насупраць двух.

Хлопец запыхтаваў зірнуў на бытую, а можа стацца, што і на бліжэйшую ноч, каханку.

— Згодная. Давай яшчэ па куфліку. — Быццам прачытала жаданне. — Спяшайца няма куды, а ложка халодны. У адзінокай кватэры нятульна і вусцішна. Слых повіць кожны шорах і гук. Давай, пасядзім.

(Намёк празрысты і зразумелы, шматабцяцальны. Але хвалюе адно: праўда Аліна сказала пра сябе з Шызы і Фрэняй, ці так няўмела, абразліва пажартавала? Такія жартачкі з сябе дапушчальныя для чалавека, якому абрыдла ўсё наўкола, а найперш апастылеў ён сам сабе. Выдала такую галаваломную загадку, цэлы рэбус! Паспрабуй тут разгадаць-рашыць... А ці так важна, што ў яе было і ёсць? Галоўнае — прыгажуня не супраць скрасіць сённяшняю ноч. Вось на гэта і настрайвацца варта. "Чыстапліюства ў жыцці не падмога", — любіць паўтараць сябрук Андрэвіч. Хто-хто, а энты прайдоха пералапаціць жыццё-быццё на зайдрасць кожнаму... І ўсё роўна не люблю я шлюх, яны нагадваюць брыдкіх зямляных рапухаў. Здаецца — толькі крані яе, і праз барадаўчата-шорсткую скуру праступіць смярдзюча-атрутнае выдзяленне, якое, патрапіўшы на пальцы, раз'есць іх да самага мяса. Так было ў дзяцінстве на лешчы.)

— Што задумаўся, перакіці-поле, — Аліна пасунула куфлі, яны глуха дзынкнুলі.

— Ты так пра мяне?

— Няўжо памылілася? — падпёрла галаву вузкай далонькай, пальцы дагледжаныя, выпаставаныя, што кацяняці ў руплівай коткі.

(Міжвольнае параўнанне. Выпырхнула нечаканым матылём і затрапятала пад люстраной століку бара. Не люблю катой. Усялякіх. Чаму ж такое параўнанне? Ад гэтага рукі Аліны чужэюць і ўжо не здаюцца такімі грацыёзнымі. Захапляюся сабакамі і конямі. Любымі! Парода не мае ані якога значэння.)

— Няхай будзе па-твойму. — Юргон падымаецца і значоўста няспешна кіруе да бара. Краем вока заўважае афіцыйную, якая вынырнула няведама адкуль з падносам у руках і прыбрала з іхняга стала сіратліва-пустыя куфлі з абгорткаю-пакечкам з-пад арахіса.

Ніводнага чалавека каля стойкі. Таўсматы бармен з прывязным позіркам узяў з шэрэнгі куфляў два чыстыя і сухія, прыўзняў ручку на апарце — і заструменілася прывабна-хмельнае пітво па шклянным бакку пасудзінкі. Узбухаў, павялічвалася слаёк пены. Ён заворожваў Юргона. Здаваўся ірэальна-жывым, пульсуючым... Хлопец успомніў, што хацеў спытаць гаспадара стойкі і піўнога апарата пра музычную групу, якая ўсё яшчэ грала, цешыла слых, не навязвалася ў саўдзельнікі і суб'яседнікі. Існавала нібыта па той бок жыцця: на мязкі сённяшняга і мінулага, сённяшняга і будучага...

— Чый гэта запіс? — хіснуў галавою на калонкі. — Неякі дзіўны, раней нічога падобнага не даводзілася чуць. — Патлумачьці зацікаўленае пытанне.

— "Святаянік", — пасміхнуўся, — падабаецца?

— Само сабою, — пацвердзіў. — Няўжо група наша?

— Так, — ківок галавы.

— Могуць жа! — захоплена-здзіўлены выдых з прывістам.

— Народ наш усё можа, — нос бармена адбіўся ад люстраной столі. — Нам толькі не перашкаджаў, не замінаў і не лезь спяціцаю ў чысціню і глыбіню вачэй з душою. Мы невычарпальныя. Спрацоўвае генетычная памяць продкаў.

(Куфлі поўныя, а бармен разгаварыўся. Каб толькі не пачаўся лекторый...)

— Падраслі пакаленні са свядомасцю ў сэрцах. Іх ужо не падманеш пустымі абяцаннямі, іх светлым зліццём народаў, яны хочучы не забыць, успомніць сваё, нацыянальнае, усё тое, што непадобна да іншых. Мой сын-школьнік лепей чым я ведае гісторыю Вялікага княства Літоўскага, пра Міцдоўга, Ягайлу, Вітаўта гадзінамі апавядаць можа. І ўсё гэта сам па сабе, без прымусу і школьнай праграмы. Вось як, сябручок. Не здзіўляйся таму і музыцы такой.

(Ну ты і загнуў, таўстун. Расказвай казкі іншым ёлупням. Мо і паверачы. Змяшаў усё ў кучу: князствы і князёў, сына і новага пакаленні. Нешта я сярод сваіх знаёмых не сустракаў прасветлена-свядомых. Сёння для кожнага, хто топча зямлю, галоўным з'яўляецца зялёная хрумсткая па-

перчына. Нічога, што купюра, нібы прастытутка, замацана чужымі далонькамі і пальцамі. Асноўнае — своечасова пакарыстацца. Здаволіць матэрыяльны сверб. А ён, небарака, распінаецца пра духоўнасць. Здымі акуллары, вылузні са зрэнак ружовыя лінзы.)

Але спрацацца не стаў. Навошта адбіраць у чалавека ілюзорнасць? Яму, хутчэй за ўсё, з такімі думкамі прасцей жывецца. Юргон жа — рэаліст.

— Прабач, пагаворым іншым разам. Мясце жанчына чаклае. — Паўразварнуўся, паказаў і прыхапіў паўнютка куфлі ў рукі.

— Добра, добра, — паспешліва пагадзіўся бармен, — але заходзь, паталкуем як-небудзь. Ды і запіс музыкі зраблю для цябе па-сяброўску, так бы мовіць.

(Дзеся гэтага можна і заскочыць. Чаму б і не?)

Куфлі на століку. Аліна акінула позіркам Юргона.

— На арэшкі пашкадаваў разарыцца, або грошай не маеш? — бесцырымоннае пытанне.

— Забыў, — вінавата буркнуў.

— Не саромся. Калі, сапраўды, на мялі, то я трохі маю. Валодзька пакінуў на кішэнныя расходы. Дастваць партманет? — глядзіць спачувальна, быццам на чалавека з лепразорыя.

(Ну не, любачка мая. Я хоць і не ў фірмах працую, але на пакуначак арэшкаў нашкрабу.)

Юргон

Юргон моўчкі паварочваецца і крочыць да бара, купляе два хрумсткія пакецікі і вяртаецца. Яму надакучыла пустая балбатня, і "Патсдам" у адначасе здаўся не такім ужо ўтульным і прыемным. Хлопец без адрыўу выпівае большую палову з куфля, аблізвае пену з губ. Аліна зайтрыгавана глядзіць на мападзёна.

— Што, пагоршыўся настрой? — якраз да месца пытаецца. — Раней ты заўсёды, трымаўся як цяцярук на такавішчы.

(Класнае параўнанне. Дзякуй Богу, пакуль не пакутую на рэзкія перапады настрою. Гэта, дзяўчышка, твая стыхія.)

— Пакурыць захацелася. Піва без цыгарэты, што гарбата без цукру. Не адчуваю поўнага смаку, — дапіў да донца. Тольным бокам далоні зірнуў рот. — Распраўляйся і ты з рэшкаю, — ні то папрасіў, ні то загадаў, — і пойдзем... — на секунду прытрымаў язык, — да мяне. — Вычакальна глядзіць на бытую каханку.

— А чаму да цябе? — перасмыкнула плячамі, — і ў мяне ж хата пустая.

— Не навучыўся саскокваць з балконаў. Дарэчы, на якім паверсе твая, ваша, — паспешліва выправіўся, — кватэра?

— Трэцім.

— Тады не страшна.

— Я і кажу — пайшлі да мяне.

— А калі нечакана прыедзе Валодзька... саракагадовы. — Не ўтрымаўся, ушчыкнуў. Ці не, хутчэй казытнуў Аліну па нервах.

— Саракагадовы Валодзька сёння тэлефанавалі, будзе толькі праз тыдзень. Так што заставайся спакойным. — Выгляду не падае, але злуецца. Не трэба нават мець вытанчанага слыху, каб тое пачуць.

— Добра. Заадно пагляджу, як жывеш. Ці ўсё ціп-топ.

Яны выходзяць з "Патсдама", калі ўсё навокал дабразна набрыняла шэрасцо. На сучасных паменела людзей — раз'ехаліся.

— Падыбаем пешкі, ці пачакаем траліка або аўтобус? — Юргон хутчэй за ўсё пытаецца ў самага сябе, чым у Аліны. Яму карціць абняць, прылашчыцца да яе пахага, жаданага цела. Насыціцца!

— Давай падыхаем, — прапаноўвае. — Дзесяць хвілін хады — і мы дома.

(Ага, ужо мы і дома! Пачатак шматабцяцальны!)

Легкаві на дарозе паўклучалі бліжняе святло. Фары, як бельмы ў сіва-шэрым вечары. З недалёкай кальцавой даносіцца няспынны гул: цяжкі і натужны. Шматтонныя грузавікі паўзучы вакол горада, іх не страшыць надыход ночы. Адышлі ў нябыт тыя часы, калі крымінал віхрам раз'язджаў па беларускіх шасейках. І цэнтральных, і перыферычных. Паспакайнела ў першыя гады новага стагоддзя, на ўзыходзе ранняй зоркі трэція тысячы ад Хрыстова нараджэння.

Тратуар павольна, але няўхільна, падымаецца на ўзгорак. Пусты ад дрэў і галасісты. Дзятва ніяк не ўгамоніцца, мала ёй дня, прычоплівае і кавалек-частачку ад надыходзячай ночы. Адрывае лапкі ад жаданага спакою. У дварах рыпачы гушкаўкі. Запознены гаспадар хлестка лупцуе выбівалкаю па дыване. Удары, як цвікі ў цемечка.

— І ўсё ж, Юргончык, з-за чаго ты мяне

пракінуў? — парушае ўрэшце згодлівае маўчанне Аліна. — Няўжо я горай за іншых? Быццам бы ўсё пры мне. — Ваўчком-юлою крутнулася на абшасіку. Сумачка на плячы, прывязаная птушкаю, зрабіла поўны круг за ёю. — Ці я нягелла?

— Перастань, — просіць.

— Мне, як і любой жанчыне, цікава ведаць, каб не рабіць чарговыя прамашак.

— Ты ж замужам. — Нагадвае.

— Жыццё непрадказальнае. Усё можа здарыцца.

— Незразумелымі думкамі жангліруеш.

— А што? Пабуду замужам... Надзейна гучыць: "за мужам", ды волі-вольніцы нечакана захоцацца. Кажуць жа, што толькі адзін хлеб не прывядаецца, а ўсім астатнім здаволіцца хутка можна. Так і замужа аскаміну наб'е. Дык чаму ты ўцёк, Юргончык?

— У сваіх развагах сама сабе і адказала.

— Канкрэтней? — не сунімаецца Аліна.

— Калі хочаш — магу расставіць акцэнт.

— Адчувае цэпльню яе пляча.

— Хачу.

— Не жадаў прыесца. — Скасавураецца на бытую.

— Ага, так і паверыла.

— Тваё права.

(Во прыліпла з глупствамі! Нядаўна вярзла, што толькі нам, мужчынам, цікава кінуць? Аб'еўся, вось і кінуў. Ты ж не хлеб.)

Над парачкай павісла трапяткая паўза, шклянкой шыбінай раздзяліла: можна бачыць і чуць адзін аднаго, а вось прыгарнуцца — не атрымаецца. Юргон адчуў гэты нябачны падзел, спахапіўся, яму ніяк не выгарае рушыць планы на ноч. Асцярожна абдымае Аліну рукою за плечы.

— Усё ў мінулым, — прыціскае да сябе. — Мы ж засталіся сябрамі. Ці не праўда?

— З сябрам ў ложка не кладуцца, — агрызнулася.

— А ў нас з табою сяброўства цесна-цясненькае, шчыльна-шчыльненькае. Ты ж не хочаш класіцца адна ў халодную пасцельку? Мулка і няўтульна, га? — праціўна-слюскаючым голасам наштаптае на самае вуха. Вапасы дзяўчыны шлыкокуць губы і нос.

— Усё, прыйшлі, — спыніліся каля апошняга пад'езду дзевяціпавярховіка, з якога пачынаўся новы завулак.

Бразгат ключоў, шчаўчок — і яны праз некалькі хвілін у гаспадарліва дагледжанай двухпакаёўцы.

Ноч для Юргона прайшла-праляцела ў запарцы. Прыемная гэта работа...

"Не, Аліна не магла мяне сурочыць. З гэтага ёй няма аніякай карысці. Яна няблага ўладкавалася ў жыцці, усё, чаго захаце — мае. З-за чаго ёй помсціць мне? Ды і дамовіцца, што заўсёды, пры яе жаданні, я — на падхопе. А ейны Валодзька часта шастае па свеце. Трэба пазваніць, перакінуцца парай словаў. Тэлефон у нататнік запісаны. І чаму не магу я запомніць сем лічбаў? Усяго сем! Так з імёнамі і з прозвішчамі. Не ў той бок мазгі закручаны. Уласны нумар тэлефона запамінаў месяц, а ўсё роўна часам забываю. Проста, як па Фаіне Ранеўскай: я ж сам сабе не званю... Не пра тое думаеш, хлопча, не пра тое... Упэўнены — Аліна тут ні пры чым. А можа, падкапіў дрэнную хваробу? Ё-маё, калі ўсё не наладацца днямі, скарджу да эскулапаў. Вось будзе ганьба і сарамашча. Але сорам — не дым, вочы не выеся, а паратунка шукаць трэба. Тэрмінава! Не адкладваючы на апасля. Скачаю дзень-два і патэпаю... Ды хоць прыстрэліць мяне, але я ўпэўнены, што сурочаны! Сёмым пачуццём адчуваю — наспалі на мяне бяссілле і ніякіх другіх прычын не можа быць. А раптам усё гэта забабонь? Не, дудкі, не на столыкі я дурны, каб не верыць у моц Слова і Вады. Словам, як і Вадыцаю — лецаць і калечаць. Уся справа ў тым — з чых вуснаў выпятае яно, хто шэпча над конаўкай з жыватворнаю віп'гаццо, якую інфармацыю закладвае.

Не і не, Аліна ні пры чым. Хто, хто яна? Я ж сіпаю ніводнай дзяўчыны не браў, усё па згодзе, па жаданні. Чын-чынаром. Калі так, то так, а не — гуляй сабе, пырхай пастаўкай у небе. На кожны тавар знойдзецца пакупнік".

Юргон пешшу крочыць на працу. З ускраіны горада — у цэнтр. Падняўся ў шасць гадзін раніцы, як ніколі. Не спіцца яму, бяда акруціла мозг і сэрца, чарвяком точыць, тонкай нябачнага грузу на пазваночнік цісне, прыгінае. Устаць бы толькі, не кінуцца ў незваротны адычай.

"Як навучыцца цярапенню? Не спяшацца жыць. Быць размерана-прадбачлівым ва ўсім. Не трэба панікаваць, нешта ж будзе, на чымсьці ўвесь гэты ёжах скончыцца... Але, хто — хто яна?"

У Юргона ўсё атрымлівалася, быццам па апосталу Паўлу: "Не разуменю, што раблю: таму што не тое раблю, што хачу, а што не навіджу, тое раблю. Калі ж раблю тое, чаго не хачу, ужо не я раблю тое, але грэх, што жыве ўва мне".

(Твор поўнасьцю будзе надрукаваны ў часопісе "Полымя" № 6)

Малюнак Ул. ЛУКШЫ

Да 100-гадовых юбілеяў

Звонкія крыніцы

Бывайце здаровы,
Жывіце багата,
А мы ад'язджаем
Дадому, дахаты.

У зялёнай дуброве
Мы начаваць будзем
І вашае ласкі
Вавек не забудзем.

Мала хто на Беларусі не чуў гэтай папулярнай, сапраўды народнай песні. Упершыню яна прагучала па Усесаюзнам радыё ў 1937 г. і надрукавана на старонках газет "Літаратура і мастацтва" і "Правда" як фальклорная. Кампазітар І.Любан напісаў удалую музыку, выкарыстаўшы ў мелодыі характэрныя папеўкі народных песень. Як народную песню верш пераклаў на рускую мову М.Ісакоўскі (рускі тэкст пакаў на музыку У.Захараў). А між тым аўтарам верша "Бывайце здаровы" быў беларускі паэт-песеннік Адам Русак, аўтар слоў многіх выдатных песень, таленавіты паэт і музыкант. Яго творчасць — адметная старонка нацыянальнай паэтычна-песеннай культуры і мастацтва.

Нарадзіўся Адам Русак у сям'і беззямельных сялян у вёсцы Пясочнае на Капыльшчыне. Любоў да народнай песні, захапленне музыкай пераняў ад бацькоў. Маці яго цудоўна спявала, ведала шмат

песень, бацька быў здольны скрыпач-самавук. З дзяцінства А.Русак захапіўся скрыпкай, марыў аб музычнай адукацыі, але адсутнасць адпаведных навучальных устаноў не дазволіла гэтай мары хутка здзейсніцца. Спачатку ён паступіў у Мінскі будаўнічы тэхнікум. І толькі пасля адкрыцця Беларускага музычнага тэхнікума паступіў туды ў 1925 г. у клас валторны, а пасля яго заканчэння — у Ленінградскую кансерваторыю. Яшчэ студэнтам А.Русак па конкурсе прыняў у сімфанічны аркестр Ленінградскага Малого опернага тэатра. З гэтым аркестрам яго лёс быў звязаны да канца 40-х гг. У 1949 г. па запрашэнні Беларускай дзяржаўнай філармоніі ён пераехаў у Мінск і яшчэ дзесяць год выступаў як музыкант

сімфанічнага аркестра.

Вершы Адам Русак пачаў пісаць яшчэ ў Пясочным, але першыя вершаваныя публікацыі прыпадаюць на другую палову 20-х гг. Больш сістэматычна друкавацца ён пачынае ў Ленінградзе. Напярэдадні вайны А.Русак падрыхтаваў да друку свой першы зборнік "На родных палетках", якому давалася пабачыць свет толькі ў 1946 г. Пасля былі зборнікі "Песні і вершы" (1951), "Песні" (1954), "Пад голас баяна" (1957), "Звонкія крыніцы" (1965), "Закрасуйся, Нёман" (1978)

і інш. Ёсць у паэта і кніжкі для дзяцей "У Буслаўцы" (1967) і "Добра ведаю ўрок" (1981). Прывабнасць паэзіі А.Русака ў яе напеўнасці і музычнасці, у глыбокім лірызме слова, надзвычай арганічнай сувязі з фальклорам. Рытміка-інтанацыйны і вобразны лад народнай паэзіі яскрава

выяўляецца ў такіх вершах, як "Чырвоная вярцічка", "Вясельная", "Зімовы вечар", "Крынічанька", "Як правёў мяне Цімох" і інш. Глыбінёй і шчырасцю крапае любоўная лірыка паэта ("Толькі з табою", "Дзе ты, зорка мая...", "Ціхі вечар", "Сярожка" і інш.). Непадуднамі часу застаюцца яго вершы пра беларускі край, яго лясы, рэкі, асабліва Нёман, беларускіх партызан ("Лясная песня", "Стаяць над Нёманам дубы", "Мой Нёман" і інш.). Ёсць у паэта і жартоўныя вершы, гумарэскі ("Як дзяўчына задушыла чорта", "Эканомны зяць", "Доктар").

Больш як 200 вершаў Адама Русака сталі песнямі. Да яго творчасці звярталіся такія вядомыя кампазітары, як Р.Пукст, А.Туранкоў, У.Алоўнікаў, Ю.Семяняка, І.Лучанок і інш. Выканаўцамі яго песень былі Л.Александровская, І.Балоцін, славуці рускі спявак Л.Уцёсаў.

Паэзія ў творчасці А.Русака гарманічна спалучалася з музыкай. Акрамя вершаў ён пісаў вальсы, полькі. Яго "Прывітальнай" сустрэкалі гасцей у дні святкавання 50-годдзя Савецкай Беларусі. Песням-вершам Адама Русака наканавана вялікае даўгалецце, нездарма лепшыя з іх лічылі і працягваюць называць народнымі, бо яны — сам песенны дух Беларусі і яе народа.

тычныя матывы. Паэт ствараў вершы ў духу сваёй бурлівай эпохі, натхнёна славіў рэвалюцыйную абнову свету, быў поўны веры ў будучыню:

Я маладосць аддам,
Аддам юнацтва сілу,
Аддам сваё жыццё
Прыгожай яве дзён,
Каб ліхалецце нас
Дачасна не скасіла,
Нам светлы шлях
Наперадзе відзён.
"Песня маладосці".

Жыццё паэта крута змяніў 1938 г. Хведаровіча арыштавалі, інкрымінавалі ўдзел у контррэвалюцыйнай нацыяналістычнай арганізацыі і асудзілі на восем год. Некалькі гадоў ён правёў на Кольскім паўвостраве, удзельнічаў у будаўніцтве Манчагорска. У 1949г. яго арыштавалі другі раз усё па тым жа абвінавачванні і выслалі ў Краснаярскі край, дзе ён жыў на пасяленні ў г. Енісейску.

20-я гады мінулага стагоддзя для беларускай літаратуры былі гадамі такога ўзлёту, якога яна да гэтага часу не ведала. Кузьма Чорны і Міхась Зарэцкі, Уладзімір Дубоўка і Язэп Пушча, Пятрусь Броўка і Пятро Глебка... У кагорце гэтых першапраходцаў маладой савецкай літаратуры вылучаўся не падобны да іншых, са сваім уласным голасам, са сваёй лірай-песняй малады паэт Паўлюк Трус. Жыццесцвярджальная паэзія яго — чыстая, як крынічны струмень, і шчырая, як народная песня — стала ўзорам «пачуццёвай лірыкі» ў беларускай літаратуры.

Нарадзіўся Паўлюк Трус на Уздзенскай зямлі ў вёсцы Нізок. Вялікая і дружная сям'я Трусаў ад дзядоў і прадзедаў жыла выключна з працы сваіх рук. Яшчэ ў маленстве Паўлюк пачаў дапамагаць бацькам па гаспадарцы. Але хлопчыка вельмі цягнула да навукі, і бацька аддаў яго спачатку ў вясковую школу, а пасля ў вышэйшае пачатковае вучылішча ў мястэчку Узда. Тут ён пазнаёміўся і на ўсё жыццё пасябраваў з П.Глебкам і А.Якімовічам. Тут пачалі ўпер-

рыў у ідэалы Кастрычніка і рэвалюцыйнае абнаўленне краіны. Таму ў творчасці паэта сталі пераважаць плакатна-агітацыйныя вершы, вобразы сімвалы, якія прынес час вялікіх надзей:

Чую песні стыхіі-разводдзя,
Не стрымаць тваевольнае плыні!
Упусціць старое паводдзе,
Калі вір маладога нахлынуў.
«То не гул завірухі мяцежнай...»
Рэвалюцыйнай узніслася напоўнена і

Паэт-лірык Мікола Хведаровіч (сапраўднае прозвішча Чарнушэвіч нарадзіўся на Капыльшчыне ў сям'і малазямельных сялян. Першая імперыялістычная вайна закінула яго ў Калугу. Там хлопчык жыў у прытулку для дзяцей і вучыўся ў школе, дзе на той час выкладаў К.Цыялкоўскі. У 1918 г. вярнуўся да бацькоў на радзіму. Вучыўся ў Цімкавіцкім гарадскім вучылішчы, пасля прыходу немцаў батрачыў. Да вучобы

чыўся ў школе, дзе на той час выкладаў К.Цыялкоўскі. У 1918 г. вярнуўся да бацькоў на радзіму. Вучыўся ў Цімкавіцкім гарадскім вучылішчы, пасля прыходу немцаў батрачыў. Да вучобы

“Аддам сваё жыццё...”

вярнуўся толькі калі з Беларусі выгналі немцаў і беларусаў.

У 1925 г. М.Хведаровіч прыехаў у Мінск. Вучыўся на рабфаку. Скончыў літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педфака БДУ. Адначасова працаваў у газеце "Чырвоная змена", часопісах "Большавік Беларусі" і "Партыйны работнік". Пасля заканчэння БДУ стаў рэдактарам часопіса "Чырвоная Беларусь". Некаторы час працаваў загадчыкам кабінета маладога аўтара СП БССР. У 1934—37 гг. быў адказным сакратаром часопіса "Полымя рэвалюцыі".

Самымі першымі творамі Міколы Хведаровіча былі дзве невядомыя п'ескі. З вершамі выступіў у друку ў 1925 г. Назвы яго першых паэтычных зборнікаў былі вытрыманы ў духу часу — "Настроі" (1929), "Рытмы", "Баявыя песні" (абедзве 1930), "Тэмпы-кантрасты" (1931) і інш. Пад псеўданімам Себасцян Старобінскі выступаў даволі часта ў перыёдыцы з пародыямі, сатырычнымі вершамі. Лепшыя з іх склалі змест кнігі "Ха" (1932).

Першы перыяд творчасці паэта прыпаў на 20-30-я гг. Лепшае са створанага ім у гэты час — інтымна-спявадальная і пейзажная лірыка, для якой характэрна мяккая мернасць рытму, эмацыянальная выверанасць фарбаў, яркая вобразнасць.

Сонца — жоўтай ружаю, хмаркі —
пух гусіны,
Мне здаецца лугам
далягляд той сіні.

Не гадаў, не думаў —
Белы снег мяце,
Думаў, ліпа белая пад акном цвіце.
"Песня".

Для творчасці М.Хведаровіча гэтых гадоў уласцівы і грамадзянска-публіцы-

Другі перыяд творчасці М.Хведаровіча пачаўся пасля доўгага маўчання, з сярэдзіны 50-х гг. Вярнуўшыся на радзіму, ён шмат працаваў у самых розных літаратурных жанрах. Выдаў кнігі паэзіі "Залаты лістапад" (1957), "Перазвон бароў" (1961), "Зоркі на камені" (1968). Нягледзячы на перажытае, паэт застаўся ў лепшых сваіх творах аптымістам, не страціў жывой лірычнай узрушанасці.

Разам з тым, гучаць у яго творах і водсветы смутку, унутранага драматызму. Балючая памяць вярэдзіць душу паэта, вяртае ў мінулае.

Пісаў М.Хведаровіч і кніжкі для дзяцей: "Сонечны зайчык" (1961), "Лясныя званочки" (1968), "Крылы" (1973). Разам з А.Званакам пераклаў славуці твор Ш.Руставелі "Віцязь у тыгравай шкурцы". Акрамя гэтага твора на рахунку паэта пераклады паэм "Каўказскі палоннік", "Бахчысарайскі фантаз" і "Казка пра цара Салтана" А.Пушкіна, рамана "Апошні з Удзге" А.Фадзеева, паэмы "Дума пра Апанаса" Э.Багрыцкага, зборніка "Ліра і меч" Ш.Пецэфі. Дзякуючы апошняму перакладу М.Хведаровіч стаў лаўрэатам прэміі венгерскага агенцтва па літаратуры і мастацтве "Артысіус" за прапаганду венгерскай паэзіі на беларускай мове.

Адметную і цікавую старонку ў беларускай літаратуры склалі яго кнігі нарысаў-успамінаў "Памятныя сустрэчы" (1960) і "Незабыўнае" (1976) пра сяброў і папленнікаў, пра старэйшых пісьменнікаў. У 1978 г. пабачыла свет дакументальна-мастацкая аповесць Хведаровіча "Сповідзь", у якой пісьменнік раскажа пра тое, як жылі ён і яго сябры-камсамольцы, як змагаліся за лепшую будучыню, заставаліся чыстымі і сумленнымі перад часам і народам.

Праз золкія завеі

шыню праяўляцца яго паэтычныя здольнасці. На дзяцінства і юнацтва Паўлюка Труса прыпалі найважнейшыя падзеі таго часу: імперыялістычная і грамадзянская войны, рэвалюцыя, пераўтварэнне грамадства. Усе яны пасля знайшлі адлюстраванне ў творчасці паэта: песня ішла ў нагу з яго жыццём. У 1923 г. паэт пераехаў у Мінск і стаў студэнтам Белпедтэхнікума, дзе на той час выкладаў Якуб Колас. Гэта была самая шчаслівая пара ў жыцці Труса. Якраз у гэтыя гады паэзія стала сэнсам яго жыцця. У гэтым жа годзе ён паслаў у газету «Радавая рунь» свой першы верш. Друкаваўся на старонках беларускіх газет і часопісаў «Беларускі піянер», «Малады артыст», «Савецкая Беларусь», «Чырвоная змена», але больш за ўсё супрацоўнічаў з рэдакцыяй газеты «Беларуская вёска»: змяшчаў там вершы, фельетоны, дасціпныя частушкі, рабіў агляды сельскараўскіх лістоў. У 1925 г. паэт стаў членам літаратурнага аб'яднання «Маладняк» і з гэтага часу пачаў усё часцей друкавацца на старонках аднайменнага часопіса. У гады навучання ў педтэхнікуме ён выдаў два зборнікі паэзіі: «Вершы» (1925) і «Ветры буйныя» (1927). Пасля заканчэння тэхнікума працаваў у рэдакцыі газеты «Палеская праўда». У 1928 г. паступіў на педагогічны факультэт Белдзяржуніверсітэта.

У паэзію Паўлюк Трус прыйшоў ад красы сваёй зямлі, патрыярхальнага ўкладу вясковага жыцця. Малюнкавыя краявіды, фарбы вясны, лета, восні і зімы, шматгалоссе гукаў лесу і поля, успаміны пра начлежныя кастры ў дзяцінстве, звыклая сялянская праца — усё гэта ў многім вызначае асноўны змест лірыкі паэта («Вясновая песня», «Вясна», «Сенажаць», «На сенажаці», «У жніво», «Перад восенню», «Зіма... І золкія завеі...» і інш.). Але з цягам часу чыстая рамантыка адступае на другі план. Як і ўсё паслякастрычніцкае літаратурнае пакаленне, Трус цвёрда ве-

паэма «Дзесяты падмурак» (1928), пабудаваная на канкрэтных фактах і прысвечаная 10-годдзю БССР. Палітычнай завостранасцю вызначаюцца таксама яго паэмы «Юны змаганец», «Астрожнік» (абедзве 1925 г.), «Чырвоныя ружы» (1929).

Значнае месца ў творчасці Паўлюка Труса займала інтымная лірыка. Вершаў пра каханне, як сведчылі сьбры, у паэта было нямала. У беларускай літаратуры назаўсёды застаюцца залаціныя яго любоўныя лірыкі: вершы «Навошта сэрца я параніў...», «Хацелася не верыць», «Нашто мне смех...», «Пажоўклы клён», «Скажы мне, мілая, скажы...». Зачароўвае сваёй узнісласцю, меладыйнасцю лірычны ўступ да паэмы «Дзесяты падмурак»:

Падаюць сняжынкі —
дыяменты-росы,
Падаюць бялюткі
за майм акном...
Раскасалі вішні
шоўкавыя косы
І ўранілі долы
снегавыя вянкі.

Лірычная плынь паэзіі П.Труса мае свае вытокі ў вуснай народнай творчасці, ідзе ад народных песень і прыпевак, якія ён вельмі любіў і ўключваў у свае творы. Разам з тым паэт валодаў багаццем жанравых магчымасцей. Ён пісаў балады, санеты, рандо, трыялеты, байкі, пародыі, паэмы, нават ёсць некалькі аповядаванняў.

Жыццё адпусціла Паўлюку Трусу вельмі мала год для літаратурнай працы. У 1929 г. ён у час летніх вакацыяў падаўся ў падарожжа па саўгасах Беларусі, каб сабраць новы матэрыял для творчай работы, але захварэў на брушны тыф і памёр. Мары і надзеі аказаліся няспраўджанымі. Песня яго змоўкла на самай высокай ноце, але засталася спадчына таленавітага юнака, якая і сёння чытае чытача сваёй цёпльнай, багаццем мастацкай палітры, музычнасцю і характарам.

Аўтар публікацый
Кацярына ВАРАНЬКО

